

CEĻŠ

LAIKRAKSTS
RELIGIJAI UN GARA DZĪVEI

2.

MARTS/APRILIS

1940.

S a t u r s.

	Lpp.
O. Kleinbergs — Ciešanu un uzvaras laikā	70
A. Vītols — Jēzus ticības jēdziens un mūsu reliģija	71
Edm. Šmits — Dažas piezīmes par K. Barta „Baznīcas dogmatikas prolegomenu“	75
H. Enzeliņš — Jānis Neilands	93
Ed. Pavasars — Jāņa Neilanda darbība, uzskati un personība	101
Prof. E. Zicāns — Teoloģijas fakultate 20 gados	106

Skola un pedagoģija.

Prof. K. Kundziņš — Desmit baušļi pamatskolā (beigas)	113
---	-----

Grāmatu apskats.

Kārļa Ulmaņa — Runas un raksti (Alb. Freijs) 119. Prof. V. Maldonis — Evaņģeliskā dogmatika (J. Rezevskis) 120. L. Adamovičs — Bībeles laikmets (Fr. Ieviņš) 123. A. Skrodelis — Svētā lūgšana (V. D.) 124. Īss pārskats par jauniznākušām grāmatām (A. Krumesis) 124. G. Pfannmüller — Jesus im Urteil der Jahrhunderte (L. Čuibe) 125. Bibliografija (R. S.) 128.

Kronika.

Latvija	129
Ārzemes	131

»CEĻŠ«

Laikraksts reliģijai un gara dzīvei.

Atbildīgais redaktors: ārk. prof. Dr. Alb. Freijs.

Redakcijas koleģija: prof. Dr. K. Kundziņš, prof. Dr. V. Maldonis,
prof. Dr. L. Bērziņš, māc. G. Šaurums, māc. P. Detlavs.

Redakcijas adrese: Rīgā, Antonijas ielā 3, dz. 7. Tālr. 61186.

Ekspedicija: Rīgā, Vaļņu ielā 21. Tālr. 32885.

Abonēšanas maksa:

Par 1 gadu ar piesūtīšanu Ls 5,—

Atsevišķa burtnīca „ 1,—

Abonēšanas maksa iemaksājama Ev.-lut. Baznīcas grāmatnīcas tek. rēķinā 867.

Abonēšanu pieņem visās pasta nodaļās un arī draudžu mācītāji.

CEĻŠ

L A I K R A K S T S
R E L I Ģ I J A I U N G A R A D Z Ī V E I

№ 2

Marts / Aprilis

1940. g.

Sveicam

archibīskapu

T. GRĪNBERGU

Dr. theol. hon. c.

70 gadu dzimšanas dienā

1940. g. 2. aprīli

Dievs Kungs ir saule un priekšturamās bruņas.
Viņš dod žēlastību un godu.
Viņš neatrauj labumu tiem,
Kas nenoziedzībā staigā.

Ps. 84, 12

O. Kleinbergs

Ciešanu un uzvaras laikā

Paldies Dievam, kas mums devis uzvaru
caur mūsu Kungu Jēzu Kristu.

Kur cīņa, tur ciešanas. Domātāji runā par dažādām cīņām: par cīņām, kuras izcīna sevī, un par cīņām dabā, pasaulē. Kad saule, lielā cilvēces labdare, uz pavasara pusi paceļas augstāk zilajā debesu lokā, bagātīgāk liedama savus siltos starus pār mūsu dzimtenes ārēm, tad norisinas lielas cīņas dabā. Marta vēji, silto saules staru atbalstīti, lauž ziemas stingumu. Daba cīnas un cieš; bet paiet dienas, un mēs redzam tās uzvaru. Tāpat cieš cilvēks, kad viņa miesā un garā notiek cīņas. Cilvēks cieš, kad viņā cīnas pavasara siltums ar ziemas salu, slimība ar veselību, dzīvība ar nāvi. Dabas cīņu un tās ciešanu laiks sakrīt ar Kristus ciešanu laiku.

Gan tēvi ciešanu laikam ir devuši vēl otru nosaukumu. Tas ir klusais laiks. Klusais laiks... Tas ir jauks apzīmējums. Tas atgādina kaut ko svētu un lielu, kas stiprina dzīvību. Sevišķi šogad, kad sirdis nomāc netikvien ciešanas un cīņas dabā, bet arī cīņas visā cilvēcē.

Laika zīmes, runājot grāmatu grāmatas vārdiem, ir ļaunas. Barģajā salā nīkuši dārzi un visa dzīva radība. Zemes trīcēs grūst pilsētas. Kara viesulis kauju laukos gāž un, liekas, vēl gāzīs daudz stiprus, dzīvei noderīgus vīrus. Vai cilvēce pārdzīvo cīņas, kādas notiek dabā pirms pavasara atnākšanas, cīņas, no kurām tai ir jāiziet ziedošākai, tirākai, labākai, svētākai? Vai laiku pa laikam cilvēcei ir jāmazgājas izlietajās asinīs, kā zemes māte marta dienās mazgājas plūstošos strautiņos, jaunā krāšņumā? Kas gan spēj to atbildēt!

Viens liekas tomēr skaidrs. Lai mēs atdzimtu, lai mēs gūtu uzvaru savās cīņās, tad jāiet ceļš, kuru mums rādījis lielākais cietējs un cīnītājs — Jēzus Kristus.

Par labu padomdevēju ciešanās un to uzvarēšanā daudzi ir atzinuši, un arī mēs atzīstam Jēzu Kristu. Apustulim Pāvilam, kas saka: „Paldies Dievam, kas mums uzvaru ir devis caur mūsu Kungu Jēzu Kristu (1. Kor. v. 15, 57) Jēzus Kristus ir netikvien priekšzīme ciešanās, bet kaut kas vairāk. Caur viņu apustulis uzvar savas ciešanas. Un arī mēs varam caur viņu uzvarēt savas ciešanas.

Ja arī daudzi cilvēki mūsu dienās paiet vienaldzīgi garām šim palīgam un padomdevējam, par kuru apustulis pateicās Dievam, ja arī daudziem nav laika, dzīves darba un cīņu aizkavētiem, tikt pie tā avota, no kura plūst apustuļa ieteiktā padomdevēja un palīga spēks, tad tomēr nav jāskumst. Ar prieku varam skatīties nākotnē. Jo tās patiesības un tie padomi, kas senāk bija lasami grāmatu grāmatas

rindās, kas atskanēja mūsu tautai svētnīcu sienās, tagad lasāmi un dzirdami ikdienas, gan radio skaļruņos, gan ikdienas presē.

Še pieminu vienu no tādiem padomiem, kas labi palīdz pārvarēt ciešanas, un ko no seno labo padomu krātuves gaismā ir cēlis mūsu tautas Vadonis. Tas ir taupības padoms. Dzirdot vārdu taupība, man ir tā, it kā es redzētu latviešu māti, pelēkās pašaustās darba drēbēs, kas iet nesteigdamās un apsverot katru savu soli. Viņa zina, ka nedrīkst steigties. Steidzot viegli var kļūdieties, darbs neizdoties. Viņa dara lēni, bet labi. Taupība, lai mums ir tuva, kā šī māte. Nedrīkstam aizmirst, ka taupība būtībā ir atturēšanās, atteikšanās no kaut kā? Taupība ir tas pats gavenis, uz ko aicina Svētie raksti.

Laiki atkārtojas! Ja mēs topam aicināti uz taupību — gaveni, ja mēs šo padomu pieņemam un atzīstam to par vajadzīgu un svētīgu, tad nedrīkstam aizmirst šinīs nopietnās dienās senā padoma otru pusi.

Kad pravieši deva tautai padomu gavēt-taupīt, tad tam klāt vēl bija aicinājums: atgriezties no maldu ceļiem un dedzīgi kalpot Dievam. Kad tauta klausīja šim labajam padomam, tad tā tika cauri visām grūtībām un ciešanām.

Kristīgā baznīca ciešanu un uzvaras laikā aicina uzlūkot Kristu viņa ciešanās. Viņš nes ērkšķu vaiņagu ticībā savam Debestēvam, savam Radītājam. Ticība ir viņa atbalsts, viņa spēks. Ticības vajaga arī mums, lai mēs būtu stipri, lai mēs varētu stiprināt savus brāļus un māsas, un lai mēs uzvarētu visas laika grūtības.

Daudz grūtumu, daudz cīņu būs jāiztur mums nākotnē. Tādēļ mums jābūt iekšēji stipriem. Mēs būsime iekšēji stipri un uzvarēsim. Daudz darba ir jāveic mūžīgas Latvijas labā; tautai jātuovojas tiem mērķiem, kādus sprauž mūsu laikmeta lielais pravietis, mūsu Prezidents. Mums jācīnās. Un kad cīnās un darbā radīsies slāpes un nemiers, tad smelsim sev gara veldzi no tām akām, kas ir senas, bet kas visos laikos ir devušas spirdzinājumu. Tad apstājušies savās gaitās, un, skatoties atpakaļ, varēsim sacīt, līdz ar kristīgo cīnītāju un uzvarētāju ap. Pāvilu: „Paldies Dievam, kas mums uzvaru devis caur mūsu Kungu Jēzu Kristu.“

A. Vītols

Jēzus ticības jēdziens un mūsu reliģija

Mēs bieži vien pagātnes jēdzienus interpretējam pēc viņu tagadējās izpratnes, aizmirdami, ka laiku gaitās te var būt notikušas dziļas pārmaiņas. Tāpēc nebūs lieki apskatīt, kas ir Jēzus postulētā ticība, salīdzinot to ar mūsu reliģijas uztveri.

Atskatu uz Jēzus ticības jēdzienu mēs varam sākt ar divi vēsturiski drošām evaņģeliju perikopēm, kur Kristus cilvēku ticību a p-

brīno. Mt. 8 (paralele Lk. 7) stāstīts par kapteini, kas lūdz Jēzu palīdzēt viņa melmeņsērdzīgam kalpam. Jēzus solas noiet un dziedināt slimo, bet kapteinis savu namu uzskata par Jēzus apmeklējuma necienīgu un pašu gājienu par lieku. Pietiks pēc viņa pārliecības ar vienu Kristus vārdu! Kapteinis savas domas pamato ar militaro disciplīnu. Kad vienam teikts: ej! tad viņš iet, citam: nāc šurp! tad viņš nāk, un: dari to! tad viņš dara. Jēzus par šo kapteini priecīgā pārsteigumā saka: ne pie viena Israeli es tādu ticību neesmu atradis.

Otra tamlīdzīga vieta atrodama Mt. 15 (paral. Mrk. 7). Tas ir stāsts par pagānieti kananiešu sievu, kas salauž — acīm redzot, tikai šķietamo — Jēzus pretestību, akceptējama sev un savai tautai, pat suņa nosaukumu. Jēzus pārbaudi beidz vārdiem: ak sieva, tava ticība ir liela, lai tev notiek, kā tu gribi! Abos šinīs gadījumos ticība nozīmē ticību Kristus brīnumdarītājiem spēkiem.

„Sieva, tava ticība ir liela!...“ Tas būs gan relatīvi sacīts, jo pēc Kristus domām ticība sinepju graudiņa lielumā var likt kalniem pārcelties (Mt. 17, 20) un kokam izrauties ar saknēm un nesties jūrā (Lk. 17, 6). Arī te ar ticības jēdzienu saistītas Dieva un Kristus pārdabiskās spējas un viņu iedarbības rezultātā — brīnišķi darbi.

Kristus palīdzību meklējot, dažreiz parādās arī šās ticības pret-pols — **b a i l e s u n n e d r o š ī b a**. Asinssērdzīgai sievietai, kas cer panākt dziedināšanu, aizkarot Jēzus drēbes, Viņš saka: ņemies drošu sirdi, mana meita, tava ticība tev palīdzējusi (Mt. 7, 22). Sinagogas vecākā sūtni Jēzus drošina: nebīsties, tici vien! (Lk. 8, 50 = Mrk. 5, 36). Perikopē par vētru Kristus pārmetoši saka mācekļiem: jūs mazticīgie, kam esat tik bailīgi? (Mt. 8, 26). Kad mācekļi nespēj dziedināt ar krītamo kaiti slimojošā, Jēzus saka: ak tu neticīgā un sagrozītā cilts, cik ilgi es vēl pie jums būšu un jūs panesīšu? (Lk. 9, 41).

Ar ticību kā **u z t i c ē š a n o s D i e v a m**, bez tikko pieminētā vētras gadījuma, mēs vēl sastopamies kalna runā, kur Jēzus apkaro zūdīšanos (Mt. 6, 25—34 un Lk. 12, 22—31). Mīlestība uz Dievu Kristus vārdos parādas tikai kā tradīcijas elements: stāv rakstīts!

Tās evaņģeliju vietas, kur prasīta ticība Kristus personai (Mt. 17, 6), evaņģelijam (Mrk. 1, 15), vai kur ticība ir grēku piedošanas priekšnoteikums (Mrk. 16, 12), acīmredzot, nesakņojas Kristū pašā, bet gan mācekļos, resp. draudzē.

Ja nu, kā redzējām, kaut arī neapskatot visas mūsu jautājumu skarošas evaņģeliju vietas, dominējošais Jēzus ticības jēdziens ir bezbailīga pārliecība par Dieva visspēcību un droša paļāvība uz Viņa palīdzību tieši un caur Kristu, tad jājautā, vai vecākās kristīgās konfesijas ar savām brīnumdarītājām relikvijām, vietām, svētbildēm u. t. t., vienā vārdā — ar savu ticību brīnumiem nav tuvākas Kristum, nekā mēs evaņģeliskie. Uz to jāaizrāda, ka Kristus uzskati mūsu

apskatamā jautājumā sakņojas dziļi tā laika ticībā ļauniem gariem. Mrk. 7, 29: šā vārda dēļ ej! Ļaunais gars ir gājis no tavas meitas. Mt. 17, 21 (par Mrk. 9, 29): bet šī (t. i. demonu) suga neiziet citādi, kā vien ar lūgšanas un gavēšanas palīdzību. — Ja šo vietu teksta kritika uzskata par vēsturiski nedrošu, tad jo spilgti Jēzus ticība demoniem izpaužas perikopē par mēmā (Mt. + aklā) dziedināšanu (Lk. 11, 14—22, Mt. 12, 22—45), kur Jēzus diskutēja ar saviem pretiniekiem par to, kā spēkā notiek Viņa dziedināšanas — Dieva vai Belcebula — skaidri pasaka: Ja es ļaunos garus izdzenu ar Dieva pirkstu, tad jau Dieva valstība pie jums ir atnākusi. — Un turpat tālāk (Lk. 11, 24—26) Viņš runā par to, kas notiek, ja izdzītais demons atgriežas cilvēkā atpakaļ. Ar šiem piemēriem lai pietiek. Viņos mums ir atklājies Jēzus ticības jēdziena sakars ar viņa laika demonoloģiju. Ticība Jēzus nozīmē, centrēdamās Dievā, tiek iekšēji un ārēji ar ļaunām varām galā; iekšēji tā pārvar bailes un nedrošību, ārēji slimības, kas demonu ierosinātas. Šo uzskatu akceptēdams, Jēzus paliek sava laika bērns un kā tāds šinī nozīmē nav un nevar būt mums normatīvs. To atzīdami, mēs esam uz pareizāka ceļa, nekā katoļi.

Ja nu mēs izolējam Jēzus ticības jēdzienu no Viņa laika iespaidiem, kas tad paliek pāri? — Elementāra Dieva un Kristus visspēcības atziņa, kuŗā nav nekādu problēmu ne par Dieva eksistenci, ne Viņa immanenci vai transcendenci; nevienas refleksijas par visiem citiem jautājumiem, kas mums parasti ar ticību saistas. Kā pie šādas ticības tikt, to Jēzus nekur nepasaka. Viņa ir absolūti teocentriska. Kā Joh. Ninks (Jēzus als Charakter, p. 147) saka: svarīgs ne aizjūga stiprums, bet gan zirgi, kas ratus velk. Lūdziet, tad jums taps dots (Mt. 7, 7), t. i. — Dievs dos. Lūgšana var būt tāda vai citāda (mums dots lūgšanas paraugs, ne saistoša formula), bet galvenais: tai jābūt neatlaidīgai. Ar neatlaidību atraitne panāk savu taisnību (Lk. 18, 1—8), un draugs no drauga ar neatlaidību dabū maizi (Lk. 11, 5—8). Šinīs Jēzus piemēros lūgšanas forma pat nepievilcīga, bet dod vēlamos rezultātus. Tā Jēzus ticību un mūsu reliģiju šķir bezdibens.

Kā viņš radies? Vainīga tur būs mūsu kulturas attīstība. Katrs jauns viņas panākums ceļ godā cilvēku, bet Dievu aizmirst. Mūsu gara dzīvi laiku gaitas ir veidojušas tā, ka mūsu gara pasaule ir refleksiju, šaubu, psiholoģisma caurausta. Un kā meža dzīvnieks ir stiprāks par to pašu dzīvnieku kulturā, tā arī cilvēks: jo vairāk viņš kulturas skārts, jo mazāk pirmatnējā un sevišķi ticības spēka viņā. Izņēmumi ir, bet pagalam reti. Lai cik nu šāda lietu attīstības gaita nebūtu nožēlojama, pret to mēs nekā nevarēsīm darīt. Mums jāpriecājas tikai par to, ka atkal sāk pievērst uzmanību elementarajam psiholoģijā (zemapziņa, intuīcija). Bet līdz ar mācekļiem mums jālūdz: Kungs, vairo mums ticību! Vai, ar dziesmas vārdiem (198, 2):

Dod vientiesīgā ticībā
 Man, Kungs, tad rokas salikt,
 Pie tevis mūža vakarā
 Ar mieru būt un palikt!

Šai vientiesīgai, elementarai ticībai pašķirs mūsos ceļu īpaši bērniņas atmiņas ar viņu debesu mirdzumu. Mums tiešām jātop kā bērniem (Mt. 11, 28).

Ja nu te aprādītās ticības laukā distance starp mums un Kristu ir liela, tad citā plāksnē, paldies Dievam, mums saprašanās vieglāka. Ticība Kristus izpratnē ir palīgs dzīves grūtībās, bet — pēc Viņa pietiekoši skaidriem norādījumiem — debesu vārtus cilvēkam atver tikumība. Ētika Jēzus prasībās ir primārais: ja gribi ieiet mūžīgā dzīvē, tad turi baušļus (Mt. 19, 17). Tas nav tālu no Dieva valstības, kam ētiskie principi svarīgāki par upuriem (Mrk. 12, 20—34). Kristus ētika ir reliģiski orientēta. Pavisam reti savās labā atziņās Jēzus turas cieši pie zemes. Tā tas, piem., „Zelta likumā“: ko jūs gribiet, lai cilvēki jums dara, tāpat dariet arī jūs viņiem (Mt. 7, 12). Jēzus tikumisko prasību vairumu turpretī var ietvert šais vārds: ko jūs gribiet, lai Dievs jums dara, to dariet tuvākiem. Piedodiet, jo Viņš piedod; esiet žēlsirdīgi, jo Viņš tāds; nešķirojiet cilvēkus draugos un ienaidniekos, jo Viņa saule spīd pār labiem un ļauniem un Viņa lietus līst pār taisno un netaisno druvām (Mrk. 11, 25; Lk. 6, 36; Mt. 5, 45 u. c.). Tā attiecības ar citiem normējot, mums jāatdarina Dievs. Te savijas cieši kopā ētika un reliģija; pie tam pēdējā šai savienojumā ar ētisko Kristus postulatam ir mūsu gara dzīves strukturai saprotama un tuva. Te nav vairs Dieva vispēcības vien, bet mēs gūstam plašāku ieskatu Viņa sirdī. Bet izejas punkts Tēva pareizai izpratnei ir un paliek tikumība: labo meklējot, mēs atrodam Dievu.

Ja pirmkristīgā draudzē ir citādi: tici uz Kungu Jēzu Kristu, tad tu un viss tavs nams dzīvos (Ap. d. 16, 31), tad šī pāreja no Kristum primārās tikumības uz Viņam sekundāro ticību ir pa daļai tikai šķietama, jo Kristus kā Pestītājs ir Sevī apvienojis kā ticības, tā tikumības paraugu un piepildījumu. Mācekli fascinē visa Meistara personība.

Tā Jēzus tikumu mācībā mēs sastopamies ar jēdzieniem, kas mums pieskaitīti reliģijai, bet ko Jēzus pats par ticību nesauktu. Mūsu laikmets, kas visās lietās gribas evidenti pārliecināms, te nedzird no Kristus kailu postulatam („kaut tu varētu ticēt!“), bet uz mums runā dzīves izpratējs un audzinātājs, kāda otra nav.

Visu teikto kopā saņemot, jāatzīst, ka mēs esam „sagrozīta cilts“ tai nozīmē, ka mums pēc pavirša sprieduma, samainot meklējāju ar atradēju, reliģijas it kā netrūktu, bet daudz bēdīgāki ir ar mūsu

tikumību. Pēdējai pie mums — saskaņā ar Kristu — jāklūst pirmai. Ne mūsu pašu sagudrotām, ne laikmeta, bet Dieva pateiktām normām mums jāpakļauj mūsu dzīve. Un nesaudzīgas paškritikas, īstas nožēlas, izkoptas labās gribas apkārtceļš vēl vairāk nekā agrāk aprādītais tiešais vedis mūs arī pie patiesi dziļas reliģijas un beidzot pie ticības, kas kalnus pārcilā.

Edm. Smits

Dažas piezīmes par K. Barta „Baznīcas dogmatikas prolegomeni”

Visjaunākais laiks atkal prasa sistēmas lielas, pamatīgas, kas ietvertu sevī nevien visas nepieciešamās pamatdomas, bet pēc iespējas arī visus secinājumus saskanīgā, sapratīgā pārredzamā veidā — tā lai tas varētu pārliecināt katru nopietnu domātāju. Teiktais vienlīdzīgi attiecināms kā uz filozofiju, tā arī uz teoloģiju — arī kristīgo pasaules uzskatu mēs tagadnes cilvēki ilgotu redzēt stingrajā, skaidrajā sistēmā, lai mēs pēc tās varētu orientēties, lai mums būtu noteikti droši pieturas punkti, kā meklēt atbildes tālākajiem jautājumiem, kā veidot pašiem savu iekšējo pasauli. Mēs tagadnes cilvēki varbūt ar zināmām skumjām noskatāmies uz tādiem vīriem kā piemēram Akvīnas Tomu vai mūsu pašu „konfesionālās ortodoksijas” dogmatiķiem, (var būt tāpat arī uz Erlangas skolu) domādami — viņiem un viņu laikmetiem bija sava sistēma — mums tās vairs nav — vecajām mēs jūtamies pārauguši, bet jaunus mums īsti, pilnīgi piemērotu mēs vēl neredzam, un tagadnes teologi pat it kā vairs to celt — tie rāda gan daudz asprātīgas analīzes, varbūt arī daudz spēcīga intuitīvu uzliesmojumu, taču visam tam it kā trūkst lielu vilcienu, viss tas it kā nav dots viengabalainā kopībā — ir gan dažas sveču liesmas, sprakš gan dažāda laba spilgta raķete, taču nav tās lielās spuldzes, kas visu ceļu vai namu apgaismotu.

Sakarā ar šīm prasībām ir ļoti jāapsveic Barta darbs „Die Lehre vom Wort Gottes Prolegomena zur kirchlichen Dogmatik” (I sējums I puse 1932., II puse 1938.) — tas, pats būdams jau krietni solīds savā apjomā (I — 528 lpp., II — 1011 lpp.), grib tomēr būt vēl tikai par ievadu („Prolegomenon” vai priekšvārdu tālākajam darbam. Cik milzīgiem gan būs jābūt tā apmēriem, spriežot pēc tā solījuma, ko dod šī priekšvārda apmēri! Vai šis darbs apjoma ziņā negribēs pārspēt Akvīnieša „Summa” un Johanna Gerharda „Locī” — tāpat kā modernās celtnes pārspēj viduslaiku lielceltnes? To gaidīsim vēlāk, bet pagaidām priecāsimies, ka pie šā pasākuma ir ķēries autors, kā erudīcija ir nenoliedzami augsta, un kura domas ir nenoliedzami oriģinālas, pie tam arī ar lielu sugestīvu spēku (— dažs labs, kas ticis šī

autora ideju varā, aizmirst ir kritiku, ir personīgo patstāvīgo nostāju un zina tikai domāt ar meistara domām un runāt tikai ar viņa vārdiem, kaut arī tos būtu ne visai gaiši izpratis).

Abas pieminētās grāmatas ir agrāk uzsāktā darba pārstrādājums. No sākuma autors uzrakstīja „Priekšvārda uzmetumu kristīgajai dogmatikai“ (Die Lehre vom Worte Gottes, Christliche Dogmatik im Entwurf“ 1927) — šī grāmata sacēla ļoti lielu ievēribu, bet guva arī krietni skarbu kritiku, pat no tādiem teologiem, kas Barta idejām ļoti tuvi. Tā kā tas pirmais darbs, pēc autora paša vārdiem, esot bijis tikai uzmetums (tā tas ir nosaukts virsrakstā, kaut gan arī šai grāmatai ne pavisam nav improvizācijas rakstura, pat dispozīcija ļoti stingra, un apstrādājums diezgan rūpīgs!), tad saprotams, viņam bijis pienākums šo „uzmetumu“ pārstrādāt, ņemot vērā arī izteiktos iebildumus. Šis pārstrādājums gan ir nenoliedzami vēl rūpīgāks, metodiskāks, tas nenoliedzami nes liela teoloģiskā sistematikas meistara iezīmes, arī domu skaidrību, un konsekvences ziņā tas paceļas ievērojami pāri citiem Barta darbiem. Citādi gan jāsaka, ka pašu ideju ziņā, pašā saturā, principos šis jaunais darbs visai daudz neatšķiras no iepriekšējā — ir gan zināmas atšķiras, bet tās ir vairāk niansēs, nekā pašos pamatos. Arī darba dispozīcija ir uzglabāta galvenos vilcienos tā pati, kas pirmā izdevumā.

Svarīgākā pārmaiņa jaunajā uzdevumā ir tā, ka te sevišķi uzsvērts b a z n ĩ c a s viedoklis: pirmā izdevumā bija minēts, ka dogmatika vispārīgi pētī „kristīgo runu“, tā pūlas izlobīt šīs runas likumīgo, pamatoto (rechtmässig) saturu. Kristīgas runas jēdziens bija plašs — tas ietver nevien baznīcas svētrunu, bet, piemēram, arī to, ko ikdienas dzīvē kristīgs cilvēks runā par Dievu vai par cilvēku (no kristīgā viedokļa protams), piemēram, ko kristīgā māte māca savam bērnam. Otrā izdevumā ir jau citādi — te „b a z n ĩ c a s runa“ nav vis pētījumu objekta tīrākā forma vien, bet tā ir vienīgais objekts, un pie tam vienīgais kompetentais pētītājs ir pati baznīca. Tā tad — noteikts viedokļa sašaurinājums. Varbūt tā ir vienpusība, partikularisms, taču tīri metodoloģiski Barts ir panācis gan arī lielāku noteiktību; dogmatikas lauks iezīmējas labāk, robežas skaidrākas. No otras puses, šķiet, gan ir kas arī zaudēts: pirmā izdevumā centrā vēl it kā bij kristīgais cilvēks ar saviem apziņas meklējumiem, reliģiozajām slāpēm, ar prasībām pēc īstās mērauklas, otrā izdevumā turpretim centrā ir tikai baznīca ar tās vajadzībām un prasībām, bet cilvēks, pats īpatnis ir pabīdīts pavisam sāpus. Protams, ar to pati problematika kļūst plašākajām aprindām it kā tālāka, svešāka — tagad šī dogmatika ir tikai „baznīcas cilvēku“, galvenām kārtām profesionālu teologu lieta, — citiem gar to, šķiet, nav vairs daļas. Sakarā ar to autors norobežojas arī no viena uzdevuma, ko gan modernais laiks un tāpat arī visa kristīgās ticības vēsture domājusi vienmēr ļoti svarīgu, proti no ticības pamatmācību a p o l o ģ i j a s

(aizstāvēšanās pret kritiķu iebildumiem) — šāds uzdevums, saskaņot ticību tezes ar prāta prasībām, rādīt ka ticība un zinātne nav naidnieces, bet drīzāk viena otras pamats — šāds uzdevums dogmatikas ievadā nepavisam neietelpot un vispārīgi apoloģijas darbs esot „necienīgs“ (unwürdig): kā tad drīkstot ticību pamatot uz prāta, tas ir augstāko darīt atkarīgu no zemākā, tas jau atņemtu ticības īpato neapbrīnināmi drosmīgo raksturu! Nevis cīņa ar ateistiem, pagāniem, bet gan cīņa pašas baznīcas novirzienu starpā — tas, lūk, interesējot dogmatikas prolegomenus; tā tad nevis pret tiešiem liedzējiem, bet gan pret hairētiķiem, maldu mācītājiem pašās kristīgo aprindās ir jātrīn asi šķēpi. (Nav gan visai patīkami, ka galveno tagadnes haireziju sakas autors grib redzēt divos virzienos — no vienas puses katoļu baznīcā, no otras — piētistiski racionalistiskās protestantu strāvās!)

Barta darbā, ko saucu par „Prolegomenu“ (priekšvārdu), kā jau varēja sagaidīt un kā bija arī pamatoti, galvenām kārtām aplūkoti tīri m e t o d o l o ģ i s k i jautājumi — par dogmatikas priekšmetu, uzdevumiem un metodi (pētīšanas paņēmieniem). Te, piemēram, apskatīti jautājumi par dogmatikas sakaru ar citām teoloģijas disciplinām, ka arī citām zinātņu nozarēm, te norobežots tās pētījumu lauks, apskatīti svarīgākie pamatjēdzieni, iztīrīts pats „Dieva vārda jēdziens“, te rādīta dogmatikas attiecība ar Sv. rakstiem, ar baznīcu, te runāts par Sv. rakstu iztulkošanu, izlietošanu dogmatiskai atziņai, par dogmatikas normām, par tās sakaru ar ētiku par attiecībām starp „relīģiju“ un „ticību“ u. t. t. Šinīs aplūkojamos ietverts gan vesels dogmats, kas parasti netiek ietilpināts prolegomenos, bet pamatkursā — proti Trīsvienības dogmats, ko autors apskata ļoti plaši, bet to arī dara tamdēļ, ka domā šo dogmatu par visas pārējās dogmatikas priekšnoteikumu, bez kura izpratnes viss pārējais esot pilnīgi neizprotams.

I

Iesāksim ar dažiem iebildumiem pret tiem atrisinājumiem, ko autors sniedzis pieminētajiem metodoloģiskajiem jautājumiem.

1. Cik redzams, sevišķi lielas grūtības Bartam sagādā jautājums par to, vai dogmatika ir zinātne vai nē. Nenoliegsim, ka tagadnes kristietis gribēs arī dogmatikā redzēt zinātņi, jo tagadnes cilvēkam jau droša šķiet tikai zinātniskā atziņa, bet pārējā visa — subjektīva, patvaļīga, tāda, uz kā nevar pilnīgi droši paļauties. Tāpēc šim jautājumam tagadnes dogmatika nevar vienaldzīgi garām paiet, tai jānoskaidro savas attiecības ar zinātņi, jānosaka, kādas attiecības ir ticībai ar prāta prasībām (to gan jau darījuši arī senie lielie dogmu veidotāji un sistematizētāji, nevien Anselms, Akvināts, bet jau Augustīns un vēl citi senāki). Barta viedoklī šinī jautājumā varam manīt

zināmu svārstību jau no paša sākuma. Viņš izsakas, ka teoloģijai tas it kā „nemaz neesot dzīvības jautājums“, vai tā esot zinātne vai nē (sk. K. D. I, 5 lpp.), taču citur viņam ir tendence dogmatiku katrā ziņā ietilpināt starp zinātnēm. Par zinātni dogmatika un vispārīgi teoloģija varot saukties tamdēļ, ka: 1) teoloģija, tāpat kā visas citas zinātnes, ir „cilvēcīga pūlēšanās“ (menschliche Bemühung) ap noteiktu atziņas priekšmetu, 2) tā ejot tāpat kā citas zinātnes noteiktu konsekventu „atziņas ceļu“, 3) tā tāpat kā citas zinātnes par savu atziņas ceļu varot „norēķinus dot“ un pie tam „katram, kas tik spēj ap šo priekšmetu pūlēties un tā tad šo ceļu iet“ (I, 6. lpp.). Ja sakarā ir šīm prasībām dogmatikas atzinumiem jābūt ir metodiskiem, sistematiskiem, pie tam arī vēl pamatotiem vispārnozīmīgiem (lai katrs varētu to pārbaudīt), tad tā dogmatika, kas to pildītu tiešām arī būtu saucama par zinātni. Diemžēl, šīs pašas prasības, ko autors vienā vietā ceļ, to viņš turpat vai uz vietas taisas atkal noārdīt, (kaut varbūt negribēdams, taču nonākdams pats ar sevi neizbēgamā pretrunā!). Turpat tālāk viņš pasaka: dogmatika, savus uzdevumus veidama, varot arī nelikties ne zinīs gar visu to, kas citkārt sauktos par zinātni, tai nemaz neesot jāļaujas, lai citas zinātnes to kaut kā traucētu vai ierobežotu, drizāk gan, strādājot ap savu īpato izdevumu, tai esot katra ievēriba pret citu zinātni vai nu jānomācot, vai pat pilnīgi jāziedojo (I, 6. lpp.). Vēl vairāk: tai neesot pie citām zinātnēm „metodiski nekā ko mācīties“ (!), neesot sevi jāpakļauj „ne nejaušam ne arī nejauši vispārīgajam zinātnes jēdzienam“ (turpat) un galu galā, nosaucoties par zinātni, tai neesot „jāuzņemas nekādi pienākumi ļaut sevi mērīties ar mērauklām, kas nozīmīgas pārējām zinātnēm“ (I, 8. lpp.). Kas tad vēl paliek šai teoloģijai pāri par tiesībām sevi dēvēt par „zinātni“, ja jau tā lepnī atteikusies no visām vispārējās zinātnes metodoloģijas prasībām, tas, protams, autora noslēpums, bet vienkāršais lasītājs, gan teiks, ka tādā gadījumā teoloģijai tiesību uz zinātnes vārda nav vairs nekādu, un lai tā tad tās labāki nepiesavinās. Šī svārstība, ko izjūtam visā darbā, ievērojami bojā tā vērtību, kura visādi ir ļoti liela. Neesam skaidrībā, kur nu prātam „ļaut vaļu“, kur nē, kur tas ir jāaptur; liekas, ka autora rīcība būtu reizēm patvaļīga — kad viss iet labi, tad viņš dod prātam pilnas tiesības bet kad kaut kur sarežģas vai nesaskan — tad tūliņ viņš sauc, lai met prātu pie malas, un lai pieņem bez gudrošanas to, ko viņš māca — taču modernais cilvēks tā vairs nevar, tas grib visur skaidrību, un ja viņš arī pie gadījuma ir gatavs prāta gaitu apturēt, apstāties pie nezināmā, irracionalā, tad arī to viņš grib darīt tikai *moti vēti*, pamatoti, nevis uz labu laimi vai pēc patvaļas.

2. Zināma neskaidrība ir arī ap pašu dogmatikas pētījumu lauku. Autors apzīmē par dogmatikas vielu — baznīcas runu. Šinī ziņā viņa priekšgājējs ir Šleiermachers — arī tam dogmatikas objekts ir

patreizējā baznīcas mācība (taču gan ne tik empiriski, kā Bartam — taisni runa). Šeit Barts tāpat kā Schleiermachers uzrāda tieksmi dogmatiku atdzīvīnāt — ja šo zinātni grib saistīt tikai ar Svētajiem rakstiem, vai kaut ko citu stabilu, negrozamu vien, ja grib dogmatiku padarīt par mūžīgājo negrozamo patiesību sistemu, tad tāda dogmatika draud sastingt un arī savā gaitā apstāties. Katoļi atdzīvina dogmatiku un nodrošina tās attīstību ar to, ka tie to saista ar baznīcas tradīcijām, bet pēdējā jau veidojas līdz ar laiku, un tā var pasaules uzskatam nākt klāt kādi jauni momenti, protams, nesagrozot vecos pamatus, nenovīrztoties no tiem ne pirksta platumā. Protestantiem tāda dogmatikas saistīšana ar baznīcas tradīciju nav vairs iespējama — tiem jau baznīcā vairs atklāsme tieši neturpinas, tā izbeigusies jau līdz ar Kristu, baznīca ir tikai atklāsmes gudrības sargātāja un glabātāja, bet jaunu ko likt klāt no sevis pašas jau tā nav īsti kompetenta (šeit nerunāsim par E. Trelču un citiem tāda gara cilvēkiem, kas runā par Dieva gara „progresīvo atklāsmi“ visā cilvēces, vismaz kristietības vēsturē!). Protestantu dogmatika pārāk stingri un viennozīmīgi saistīta ar pašu Bibliu, un tāpēc tai šāda apstāšanās draud visvairāk.

Barts par dogmatikas objektu min dzīvo runu baznīcā. Viņš tai norāda izcilu vietu, pārāk augstu nozīmīgu: pats Dievs, Ķēniņš šeit runājot ar sava vēstneša (herolda) muti. Viņš pats te spriežot par dzīvību un nāvi, Viņš izspriežot dievišķo tiesu, dievišķo attaisnošanu, dievišķo likumu, dievišķo evaņģēliju (sk. I v., 52. lpp.). Katra baznīcas runa gribot būt sludinājums (Verkündigung), kas vērsas vai nu kā sprediķis vai kā sakraments pret cilvēkiem ar tādām prasībām, kā arī ar tādām gaidām, it kā tiem esot viņiem jānes Dieva vārds, kurš katram jāuzklausa ticībā (I, 47. lpp.). Cik tālu šī runa, neraugoties uz šīm prasībām un uz šīm gaidām, tomēr ir cilvēcis vārds, tā esot dogmatikas „tas ir tās atbildības pārbaudes“ viela (pie kam šī atbildības pārbaude notiekot „mērijot to pēc Dieva vārda, ko tā gribot sludināt“ — „gemessen an dem Worte Gottes, das sie verkündigen will“ — turpat). Sakarā ar to sprediķim dota pavisam izcila vieta, jo tanī jau runātājs grib runāt Dieva vārdā, vēstīt, sludināt, tieši pildīt paša Dieva pavēli. Tas nostatīts augstāk par lūgšanu, dziesmu, ticības apliecību, kristīgo jaunatnes audzināšanu — jo visi tie jau nepretendē būt par „sludinājamu“, tāpat arī zinātniskā teoloģija ne.

Ja mēs arī redzam kādu lielumu un vērtību tai domā, ka ar baznīcas sludinātāja muti runā pats Dievs, ka sludinātājs tikai pilda Viņa pavēli, ja arī tāda apziņa, ka Dievs runā ar manu muti un man uzlicis to teikt radīs sludinātājam dziļu atbildības izjūtu un dos lielu pašjāvību, tomēr citā ziņā šī doma par dogmatikas objektu neliekas vēl līdz galam izdomāta. Vispirms nav skaidrības par to, ko dogmatika īsti pie sprediķa grib pētīt, vai tā tikai vienkārši gribētu

konstatēt faktu, kādi tie sprediķi ir, ko tie runājuši un runā (to protams gan autors nepielaistu!) arī uzstādīt kādas normas to saturam. Ja nu tā grib pēdējo, kā tad lai tā šīs normas, no paša sprediķa satura izlobītu, ja jau sprediķim iekšā tikai pats Dieva vārds, tad jau tam vairs nekādu citu normu nevajaga, un dogmatika tad ir lieka, ja turpretim sprediķī ir gan derīgais, gan nederīgais (kā pats autors atzīstas), kā tad lai dogmatiskais teologs rikojās gribēdams to nošķirot: vai tad viņam būtu papriekšu jāklausās un jālasa labi daudz sprediķu un tad jāšāk kaut kā tie salīdzināt un izvilkt no tām galvenās domas? — Vai nu neiznāk, ka dogmatika būtu tas pats kas homiletika (sprediķošanas māksla), tomēr tā ir vienmēr bijusi un arī būs kaut kas pavisam cits! Teoretiski ņemot, dogmatikas pētījumiem ir jābūt neatkarīgiem no sprediķa — pēdējais var dot teologam kādu empirisku ierosinājumu, var viņam piegādāt problemas, bet atrisinājumi sistematiskiem tomēr ir jāizlemj neatkarīgi no sprediķotāja. Nav redzams, ka arī Barts pats būtu rikojies citādi, un ka viņam galvenais pieturas punkts būtu bijusi baznīcas runa. Ir citi avoti svarīgāki par pēdējo — tie ir Sv. Raksti, tad — ticības apliecinājumi, tālāk — citas agrākās dogmatisko mācību sistēmas; vēl var dot vielu vai var pamācīt darba paņēmienos arī filozofu sistēmas, protams, dot var vielu arī baznīcas svētrunas, taču šī viela nebūs primārā, galvenā, nekādā ziņā jau nu ne vienīgā — jo dogmatikai, ja tā grib būt normatīva, jābūt nevis empiriskai (uz pieredzi dibinātai), bet apriorai (tas ir jādibinās uz tieša ieskata svētajās patiesībās un uz tīra prāta secinājumiem no tiešajām ticības tezēm).

Vispārīgi, liekas, Barts nav novīlcis stingras robežas, cik tālu dogmatika ir tīri deskriptīva (aprakstītāja), cik tālu tā ir normatīva. Nevar, piemēram, labi saprast, kā tad var runāt par obligātu normu (par ko viņš tomēr grib runāt!), ja dogmatikā pēc viņa paša vārdiem neesot iespējamas ne „izolētas“, ne „abstraktas“ normas. Nevar saprast, kāds varētu būt šīm dogmatikas normām nozīmīgums (vis, Geltung), vai tās ir tikai derīgi padomi (kurus vēlams gan ņemt vērā, bet drīkst arī neņemt), tikai „aproximātīvi“ (tas ir aptuvenus, apmēram) droši (tā vairāk vietas autors uzsver), vai turpretim tie ir kategoriski imperatīvi (negrozāmas pavēles), kuras nemaz nedrīkst neievērot (arī to autors vietumis grib apgalvot, vismaz praktiski rīkojas tā it kā šīs normas būtu absolūtas, un to neievērošana tikpat liels grēks kā Dieva liegšana). Ja autors dažuviet izsakas, ka dogmatika negrib uzstātīt „nekādas kristīgo patiesību sistēmas“, tad nav saprotams, kā un ar kādiem līdzekļiem tad tā varēs pārbaudīt „baznīcas runu“.

3. Zīmīgas, īpatas un dziļas ir dažas Barta domas par Sv. Rakstu inspirāciju (dievišķo aparotību) — šīs domas bez šaubām uzglabāsies dogmatikas vēsturē kā paliekama vērtība. Viņš izceļ to, ka Sv. Raksti nevis „ir“, bet „top“ par Dieva vārdu, ja Dievs tā

grib. „Bībele ir Dieva vārds, cik tālu Dievs tai ļauj par savu vārdu būt, cik tālu Dievs ar to runā“ (I s. 112. lpp.). Bībele, topot Dieva vārds noteiktajos apstākļos „šeit un tagad“ (hic et nunc), ja tā patlaban runā kādam noteiktam cilvēkam, ja tā „tver“ viņu. Bibelē tā tad Dievs vairāk neiemīt vis iekšā kā kāda pastāvīga inherenta (nemainīgi iemītoša) pazīme, bet viss te atkarājoties tikai no Dieva brīvās gribas, no viņa brīvās rīcības: Bībele top Dieva vārds īpašā lielajā svarīgajā notikumā (Ereignis), kad Dievs to tā ir lēmis (nevien tapusi pagātnē, bet top arī tagad šai konkrētajos apstākļos — „hic et nunc“). Tāpēc arī, pielaidzams Bībeles tekstā cilvēcīgas kļūdas un trūkumus, pat pie gadījuma teoloģiskas pretrunas (sk. K. D. II 590. lpp. u. c.), viņš tomēr ceļ to ļoti augsti pāri it visiem rakstiem un grāmatām — jo kaut arī šiem cilvēcīgajiem līdzekļiem, šinī cilvēcīgajā vidnē — Bībeles tekstā izpaužas (nevien izpaužies) Dieva vārds un runā uz mums tagadnē.

Šo līniju autors, diemžēl, visai stingri neietur, bet bieži vien slīkst atpakaļ vecdogmatiskajā, K a l v i n a iezīmētajā verbalinspirācijas mācībā.¹⁾ Viņš citur, piemēram, noteikti izceļ, ka pastāv „realinspirācija“²⁾ (K. D. II 592. lpp.), bez tam ka Dieva vārds jāklausa

¹⁾ Verbalinspirācijas (vārdu apgarotības) mācība apgalvoja, ka Bibelē katrs vārds, pat katra gramatiska forma ir Sv. Gara iedvesta, tā tad negrozāma, nemaldīga. Drušku brīvāka ir realinspirācijas mācība — ka Dievs gan iedveis rakstītājiem gan visu saturu (lietas — latīņu „res“), taču ne katru vārdu atsevišķi tieši tai formā, kā tur stāv. Pie tā turas katoļi.

Vecprotestantu verbalinspirācijas mācībai pamatus licis Kalvins (sk. R. Seeberg, Lehrb. d. Dogmengeschichte II, 385 lpp.). Viņš uzsvēra, ka Bībele esot uzrakstīta „Svētajam Garam diktējot“ (sk. Institutio IV, 8, 9), to uzrakstījuši „noteikti autentiski Sv. Gara sekretāri“ (amanuenses), tamdēļ tā esot apzīmējama par „Dieva orakuliem“ (Inst. IV, 8, 9). Tā Sv. Raksti esot „Sv. Gara skola“, kurā, protams, it nekas netrūkstot, kas būtu „zināšanai nepieciešams un derīgs“, tāpat tie arī cita it nekā nemācot, kā vienīgi zināšanai derīgo, nepieciešamo (Inst. III 21, 3). Tās pašas domas grib aizstāvēt arī Barts, kaut arī tās ļabi neskan kopā ar tikko minēto īpato Barta pamatdomu (proti, ka Dievs dara Bībeli par Sv. Rakstiem, dara par savu vārdu ar savu lēmumu, dara kā un kur gribēdams, runādams ar šo vārdu cilvēka dvēselē). Kalvinam jau Bibelē gan Dieva vārds ir jau ietverts kā pastāvīga inhcrenta iezīme, pie tam ietverts it viss, kas vien cilvēkam būtu nepieciešams. Barts gan citās vietās it kā negribētu, ka Bībeli pārvērš par „Dieva orakulu“, bet citās pats to par tādu pārvērš. Domāju, ka šī nesaskaņa stāv sakarā ar autora tendenci (vai nu apzinīgu vai neapzinīgu!) nenovirzīties no stingri kalvinistiskās līnijas, kaut arī viņa domas ir jau pagājušas kādu gabaliņu īpata ceļa. (Tomēr jāsaka, ka arī šis īpatnais tikko pieminētais gājiens inspirācijas jautājumā ir izaudzis no kalvinistiskā voluntarisma. Arī tas tomēr ir Kalvina pamatdomu konsekvence, varbūt pat vēl stingrāka kā pašam Kalvinam — ja jau tā izceļ Dieva absolūti brīvo, nesaistīto gribu, tad ir konsekventi to izcelt arī inspirācijas jautājumā un domāt, ka tā darbojas arī tagad, nevis reiz darbojusies un tad mitējusies.) Tuvāk par Sv. Rakstu inspirācijas problemu sk. tikko iznākušajā prof. V. Maldoņa „Evanģēliskajā Dogmatikā“.

²⁾ Ar to ir jau pateikts, ka visi Bībeles jēdzieni ir Sv. Gara iedvesti, tā tad viss saturs absolūti nemaldīgs (kļūdas drīkst meklēt tikai, piemēram, valodas formās).

tikai „verbalinspirācijas formā konkrētajā Bībeles vārda tēlā“³⁾ (K. D. II 592.). Bībelē visas daļas esot vienlīdzīgi vērtīgas. Dieva vārds viscauri iekļaujoties cilvēcīgajā vārdā, Bībeles tekstā nenākoties nošķirot dievišķīgo no cilvēcīgajā (II, 590. lpp.), jo tas varot radīt „nepaklausību Dieva vārdam“; Dieva vārds citādi neizpaužoties kā tikai „Bībeles teksta telpā“;⁴⁾ beidzot autors kādā vietā noslīd pat tik tālu atpakaļ vecajā verbalinspirācijas mācībā, ka apgalvo — teiciens „Bībele ir Dieva vārds“ esot analītisks spriedums⁵⁾ (II, 595. lpp). Tamlīdzīgās domās tiešām grūti neredzēt nesaskaņas ar iepriekš minētām.

Jautājumā par Bībeles teksta iztulkošanu autors izvirza prasību, ka Bībeles teksta izpratnei „jādibinoties tikai uz Bībeli pašu“ un ka nedrīkstot „turēties pie Bībelē izpaustās cilvēcības kā tādas“ (II, 519. u. c.). No vienas puses šai prasībai ir kāds ļoti nopietns pamats: tā aizstāv ticīgā cilvēka pieeju Bībeles izpratnei pret visvisāda veida tās kritiķiem, kas, neizprazdami tās satura dziļāko kodolu, grib visu izskaidrot tikai no tīri cilvēcīgu attiecību viedokļa, redzēt tur atspoguļojamies tikai, piem., dažādus politiskus, saimnieciskus apstākļus, laikmeta tikumus, dažādus aprēķinus, iedomas fantaziju, pašapmānīšanos (varbūt labākā gadījumā ieraudzīt vēl arī kādas vispārnozīmīgas moraliskas normas) u. t. t., vārdu sakot, redzēt vienīgi „humānum“ (cilvēcīgo), nevis „divinum“ (dievišķo), lai gan ticīgajam cilvēkam pēdējais ir īsti nepieciešamais, meklējamais, bet pirmais tikai piedeva, kas vairāk interesē specialistu zinātnieku. No otras puses, nedrīkstam izlaist no acīm, ka Bībelē nav jau dievišķais vien; tur jau ir redzams arī cilvēcīgais un pārāk cilvēcīgais. Kamdēļ gan nedrīkstētu speciāli pētīt arī pēdējo, pie

³⁾ Šī doma pati par sevi ir laba, nopietna: Dievs var runāt uz mums arī ar tādām Sv. Raksta vietām, kas mums līdz tam likušās nenozīmīgas, vai pat nevērtīgas. Tā arī dzīvē dažreiz notiek! — Tāpēc, protams, labāk gan Sv. Rakstus pārāk gudri un skaļi nesijāt, jo mūsu skats var izrādīties par īsu!

⁴⁾ Ar tamlīdzīgām domām Barts noraida Bībeles teksta allegorisko izskaidrošanu un pieprasa turēties pie tā vārdiski. To viņš uzsver arī citur un citādiem vārdiem.

Šāda doma (tas ir, ka viss „Dieva vārds“ ir pilnīgi ietverts Bībelē, un Dievs vienīgi ar to runā uz ļaudīm) nav labi saskaņota ar Dieva absolūtās brīvības un neierobežotības jēdzienu, ko Barts parasti mēdz ļoti redzami pasvītrot. Kamdēļ gan lai Dieva vārds būtu iesprostots tikai „Bībeles teksta telpā“, vai tiešām Bībele Dieva rokās būtu vienīgais līdzeklis, kā runāt cilvēkiem? Autors gan pieļauj, ka Dieva vārds izpaužoties arī vēl „baznīcas runā“, taču tā ir tik atkarīga no Bībeles, ka nedod nekā principiāli jauna (ja jau Barts pieļautu, ka te varētu parādīties vēl kas jauns, vai vismaz kāds tālāks attīstības veids, ja viņš pieļautu, ka Dievs ar to vēl varētu pateikt ko citu tālāk, kas vēl Sv. Rakstos nebija teikts, tad te rastos pretruna ar augšminētiem apgalvojumiem).

⁵⁾ Analītisks spriedums ir tāds, kura izteicējs nekā jauna neizsaka, kā tikai to, kas teikuma priekšmetā ir jau iekšā, te ir pretruna ar agrāk minētu domu, ka Bībelē Dieva vārds neiemājojot kā pastāvīga inherenta iezīme (II 588), bet tikai īpašā svarīgā notikumā (Ereignis) ar īpašu Dieva lēmumu tas tā topot.

tam patiesību labā, lai izsargātos no pašapmānīšanās (ja laikmetīgo notur par mūžīgo) un vēlākajām šaubām? Vai tiešām Barta konsekvences būtu tādas, ka, piemēram, būtu jānoraida Bībeles pētīšana no vispārīgi vēsturiskā, literarā un reliģijvēsturiskā viedokļa, jānoliedz tās salīdzināšana ar citu tautu reliģiskajiem tekstiem? Nekādā ziņā nebūtu domājams, ka Barts būtu tāds reakcionārs un zinātnes progresā pretinieks, taču dažus viņa vārdus pie gadījuma varētu pat tā iztulkot.

4. Dogmatikas sistēmas pamatos K. Barts liek Trīsvienības dogmatu, pie tam rīkojas pat vēl tādā veidā, it kā viņš gribētu no šī viena dogmata deducēt (ar secinājumu atvasināt) visu dogmatikas saturu (gluži tāpat kā ģeometrija visas savas teoremas no nedaudz aksiomām) — tā viņš dara faktiski, kaut arī teoretiski viņš tādu rīcību neatzīst par pareizu un citās vietās saka, ka dogmatika pat nebūtu sistematizējama (piem., II 963. lpp. sek.). Viņš par šo dogmatu prāto ļoti plaši, atvasina veselu, sarežģītu jēdzienu sistēmu, un pie tam viņš māca nevis par S. Trīsvienības darbību cilvēkos, bet vēl vairāk — par tās absolūto būti, par tās personu savstarpējām attiecībām.

Barts ir gan ievirzījis principu, ka zināšanas par Dievu ir dibināmas vienīgi uz ticību Dievam, bet pēdējā vienīgi uz atklāsmi, tāpēc blakus atklāsmei nedrīkstot meklēt citas atklāsmes, ne arī atklāsmes pierādījumu, ne pašizgudrotu līdzību (sk. piem., Ch. D. 147., tāpat arī K. D. I d. 360. lpp. sek.), tomēr jājautā, vai viņš pats nav ļoti stipri no šī svarīgā principa novirzījies. Trīsvienības dogmats, kā jau zināms, ir gadu simteņiem ilgas attīstības auglis. Tur redzam jēdzienus un atzinumus, kā vēl Jaunajā Derībā nav (vai arī ir tikko manāmi iedīgļi), piemēram, par Dieva vienīgo būti, kas ietver trīs atsevišķas personas, par nemainīgajām „sākotnes attiecībām“ (relatio originis), par vienbūtību (homoūsia), izplūsmi (processio), par trīs personu būtisko caurplūsmi (perichoresis) u. t. t. Tas viss ir vēlāk izgudrots dievbijīgā garā, nopietnā ticībā, tomēr tanī laikmetā, ko Barts jau sauc par „baznīcas laikmetu“ (kas pēc viņa paša raksturojuma vairs nav ne primārās, pat ne sekundārās atklāsmes laiks kā Kristus vai apustuļu laikmets, bet tikai terciārs). Ja nu saskaņā ar Evaņģēliskās baznīcas tradīcijām (kā to sevišķi uzsvēris arī pats Barts), apzīmē atklāsmi ar Kristu un Bībeli par pilnīgi noslēgtu, tad tai gadījumā ir nepieciešami jāsecina, ka Trīsvienības dogmats nav tiešās atklāsmes atziņa, bet tikai vēlāks secinājums, kaut arī uz atklāsmes dotumu pamata un pareizā, tai atbilstošā garā, taču tomēr dogmats pats un visa no tā attīstītās teorijas ir cilvēcīgā prāta darbs. Par tiešās atklāsmes atziņu to drīkstētu nosaukt gan katoļu teoloģija, kurai ar Sv. Rakstiem atklāsmē vēl nav izsmēlusies, bet kuŗa redz vēl otru atklāsmes avotu — „svēto tradīciju“; to tā vēl drīkstētu darīt arī, piem., E. Trelčs

(Troeltsch) un tie, kas atzīst Dieva „progresīvo revelāciju“ visā vēstures gaitā, bet Barts jau gan to nevarētu (ja negrib runāt pats sev pretim), jo viņš jau tamlīdzīgus ceļus nogrieza.

Trīsvienības būtes izpratnei Barts izveido visvisādas shēmas, pa daļai pēc baznīctēvu paraugiem, pa daļai patstāvīgi, pie kam šīs shēmas viņš cenšas arī konsekventi ieturēt visā darbā, likdams šos mākslīgos iedalījumus par pamatu visai sistēmai. Tā viņš, piemēram, nošķiro šādus jēdzienus, kur katrs no tiem atbilst vienam sv. Trīsvienības loceklim: runātājs (= Tēvs), pati runāšana (= Dēls), ko runā (= Gars); atklājējs, atklāsmē, atklātais (das Offenbarte — citās vietās arī „atklāsmes ira“ — vai „atklāsmes stāvoklis“ — „Offenbartsein“); runātājs, vārds, jēga (Sinn, K. D. I 384.); runa, darbs, noslēpums; atklātais, rakstītais, runātais Dieva vārds; atklāsmē, Sv. Raksti, baznīcas sludinājumi; atsegšanās (Enthüllung), aizsegšanās (Verhüllung), izpaušanās (Mitteilung); tēls, brīvība, vēsturiskums; Radītājs, Izlīdzinātājs, Pestītājs; svētums, žēlsirdība, labirdība u. t. t. Nav jādodomā, ka šie trīs jēdzieni katrā shēmā radušies nejauši, tie ir apzinīgi darināti, dažās vietās autors noteikti pasvītro, ka, piemēram, „atklāsmes, Sv. Rakstu un sludinājumu vietā“ varot „likt vārdus „Tēvs, Dēls un Sv. Gars“ (K. D. I 125. lpp.). Šīs shēmas, cik tālu tās nav patapinātas no baznīctēviem, nav darinātas visai veikli. Ko, piemēram, dod mums, ja mēs pielīdzinām Kristu „rakstītajam vārdam“, vai izteicam viņa būti ar vārdu „atklāsmē“ — vai tad Kristus ir tikai atziņas akts vai kāda dievišķa darbība vien (vērstā pret cilvēku, tas ir — atklāsmē), vai tad viņš nav persona? Šīs shēmas visvisādi nonāk viena ar otru stiprās pretrunās (jo tās domā nevis par līdzībām, analogijām izpratnes atvieglināšanai, bet par absolūtām zināšanām par pašu Dieva būti). Ir te arī principāla starpība starp Bartu un baznīctēviem, piemēram Augustīnu, Ireneju (no kuriem dažas atsevišķas atsevišķas shēmas patapinātas vai pārveidotas, — diemžēl gan drīzāk sabojātas nevis padziļinātas). Augustīns savas shēmas, vai Sv. Trīsvienības „atspoļojumus“ (vestigia Trinitatis = „pēdas“) dvēseles dzīvē vai dabā negrib vis apzīmēt par kādām absolūti drošām dievišķām atziņām, bet viņš tās konstruē tikai apmēram tā, kā skolotājs, kas grib kādu sevišķi grūtu lietu padarīt audzēkņiem drusku gaišāku; viņš grib, lai arī cilvēka prāts atrastu kādu pieeju pie Sv. Trīsvienības irracionālajiem dziļumiem, lai tas prātam neliktos pretrunīgi vai absurdi, ka trīs tomēr būtu, viens un ka tur ir iekšā kāda dziļāka jēga; to viņš grib panākt ar vairākiem ilustratīvajiem piemēriem.⁹⁾ Viss ko Au-

⁹⁾ Tādas trijotnes cilvēka dvēselē esot, piemēram, atmiņa, saprāts, griba (De Trinitate X gr.); apziņa (mens), atziņa (notitia), mīlestība (IX gr.); sajūtu aktā: objekts, noģidas tēls, uzmanība u. t. t. Šis darbs (De Trinitate) rāda lielus intuitīvo domu dziļumus. Doma ir dzīva, vēl nav dogmatiski sastingusi, pašpārliecināta pašpietīģa, neiecietīga. Te vēl runā ģenijs, nevis „nemaldģģais“ visu zinātģģjs baznģģckungs.

gustīns grib rādīt, būtu analogijas (līdzības), simboli, metaforas. Bartam gan vērojam citu nostāju (kaut arī viņš vārdos to neatzītu!).⁷⁾ Viņš, kā var spriest no dažiem teicieniem, domā jau mācīt kaut ko absolūti patiesu par pašu Sv. Trīsvienību, grib rādīt pašu tās „iekšējo dialektiku“(!), grib runāt nevien par to, kā tā izpaužas atklāsmē, bet kāda tā ir „pati par sevi“ (nevien kāda tā būtu „oikonomiski“, bet gan kāda tā ir „immanenti“, sk. I s. 329. u. c.), viņš grib izprast atklāsmi „no paša Dieva viedokļa“ (von Gott her — sk. piem., I 312.), viņš jau bija reizi pat apgalvojis, ka Dievs atklāsmē parādoties it viss (Ch. D. 135. lpp.), un ka Dieva valstība esot „vienkārša lieta“ — to varot zināt tikai „vai nu visu, vai arī nemaz“ (Ch. D. 137. lpp.). Kopā ņemot izrādas, ka baznīcētāvs Augustīns šinī jautājumā rīkojies kā apdomīgs, kritisks gars, turpretim tagadnes cilvēks kā Barts parādījis sevi par dogmatiski arī vārda sliktākā nozīmē.

Kā Barts par Sv. Trīsvienību ieguvis tās daudzās atziņas, ar kurām viņš apejas it kā absolūti drošām? Izrādas, ka tās iegūtas analīzes ceļā, tā tad ar prāta darbību („Wir kommen nicht auf einem anderem Weg zur Trinitätslehre als eben auf dem Weg einer Analyse des Offenbarungsbegriffes“ I 329. lpp.) Pret tādu paņēmieni var celt iebildumus gan no filozofiskā, gan teoloģiskā viedokļa. No pirmā viedokļa var teikt, ka Barts grib ar prātu izzināt un izdibināt tādu būti (Sv. Trīsvienību), kas atrodas ārpus prātam tveramām robežām un sen jau vairs neietilpst nevienā iespējamo zinātņu laukā: Kants jau sen pierādīja, ka, sprieždams par transcendentu (kas stāv pāri prāta robežām), prāts pierādīt vairs nekā nevar, bet tikai sapinas pretrunās. Tas noticis ir arī ar Bartu. Piemēra dēļ minēsim tikai vienu teicienu, lai redzētu, cik lielās neskaidrībās viņš vietumis tomēr var nonākt: „Ja mēs gribam atklāsmi izprast no paša Dieva (von Gott her), tad mums vispirms ir jāsaprot, ka tās subjekts Dievs, atklājējs, ir idents, ar savu Darbību (identisch mit seinem Tun) atklāsmē, idents ar tās veici (effekt, Wirkung — sk. K. D. I 312. lpp.). Pateikt, ka persona (darītājs), darbs un efekts būtu viens un tas pats, protams, nozīmē apvainot veselo prātu, jo arī tīri cilvēcīgajās lietās mēs tā nedrīkstam rīkoties: vai tad mēs, piemēram, drīkstam cilvēku, kas bieži bļauj, saukt par „bļāvienu“? Bez tam šeit nav jāpiemirst, ka atklāsmē vien jau neizteic arī visu Dieva darbību — bez atklātas būtes ir arī neatklātā (Deus absconditus). Tamlīdzīgas neskaidrības un nesaskaņas

⁷⁾ No vienas puses viņš jau gan pats it kā negribētu apgalvot, ka viņa schemām un deducējumiem būtu absolūts nozīmīgums, taču praktiski viņš izturas tā, it kā tāds būtu — to jau pierāda tālāk minētas domas. Arī šeit, tāpat kā vairāk citās vietās autors nav īsti saskaņā pats ar sevi. (Arī ar „dialektisko“ metodi loģiskas pretrunas nevar attaisnot, pretruna paliek pretruna un absurds paliek absurds — ar tiem nevar lepoties, tie jānovērš tāpat kā caurumi tērpā).

varam uziet tiku tikām. No teoloģiskā viedokļa atkal šādai tendencei — (tas ir ar prāta darbību, analīzi iespiesties Dieva apslēptajā, mums vēl neatklātajā būtē) varam apzīmēt arī par īstās pazemības trūkumu (kaut arī autors pats, protams, nekādā ziņā nav gribējis būt „augstprātīgs“, pārmērīgi pakļautos uz savu prātu, tomēr viņa domas lasītājiem šeit tādas var izlikties). Var celt vēl arī citus teoloģiskus iebildumus: autora secinājumi ne visur visai labi saskan arī ar kristīgās dogmatikas pamatiem: senām ticības apliecībām. Tā, piemēram, ir jautājumā par atsevišķām Sv. Trīsvienības personām, kuras Barts pēc Kalvina parauga sauc nevis par personām, bet par „iras veidiem“ (Seinsweisen = subsstantiae. Sk. Institutio I, 13, 6. sal., piem., K. D. I, 414.) — te esot treji veidi, kuros viens pats personīgs Dievs „pats sevi pamatodams“ esot Dievs un Kungs. Šāds domu gājiens, protams, ir ļoti noteiktā nesaskaņā ar Atanasija vai arī Nikaijas Konstantinopoles ticības apliecību, un tamdēļ tā domām stingrs luterānis gan nevarēs pievienoties. Bez tam arī no saprāta viedokļa šī mācība (dogmatiski stingrs luterānis to sauktu par Kalvina un Barta heterodoksiju!) nekādas skaidrības neienes. Kas ir līdzēts, ja, piemēram, Kristu pataisa no personas par kādu „iras veidu“, vai nu „stāvokli“, vai „darbību“, vai „attiecību“, vai kādu citu nedzīvu, abstraktu jēdzienu. Kaut arī mēs vecajā Trīsvienības mācībā nekā nevaram izprast, kā trīs var būt viens, tāpat šeit neizprotam, kā persona, rīcība un efekts būtu viens un tas pats, taču šeit neskaidrība ir vēl lielāka: mēs tradicionālajā mācībā vismaz varējam saprast, kā Tēvs mīl Dēlu, bet kā vienas būtes dažādi „iras veidi“ mīlētu viens otru, ka Dievs mīlētu pats savu darbību vai kādu savu attiecību (tā tad vispārīgi — tikai pats sevi!), tāds priekšstats, tiešām, ir pārāk miglains un ļoti nepievilcīgs.

Sakarā ar visu teikto jāsecina, ka nevar bez iebildumiem pieņemt to veidu, kā Barts grib apstrādāt Sv. Trīsvienības dogmatu, ne jau nu šo veidu atzīt par vienīgo, pareizo, kā vietumis saka pats autors! Pretēji Bartam jāsaka, ka nav nekāds grēks, ja dogmatiku dibina, piemēram, uz pašas Dieva būtes, liek tai pamatā radīšanas vai pestīšanas, vai svētošanas ceļu: mums taču jāņem vērā, ka dogmatika ir un paliek cilvēcīga sistema, kaut arī pašiem tiem atzinumiem, kurus tā grib ietvert, ir dievišķa sākotne — pats sistemātizētājs ir tikai cilvēks, un sistema rakstīta tikai cilvēkiem. Sistemātīkim, protams, jābūt kā labam traukam, kas neizlaiž no sevis ne vienas pilītes dārgā satura, taču kādā formā to saturēt — te iespējama arī dažādība, īpatības. Ir vairāk veidu, kā iekārtot sakarīgāk, pārskatāmāk, pamācošāk.

5. Maz apsveicama ir autora nostāja pret citiem reliģijas veidiem, kas nesakrīt ar „vienīgo īstajo“. Tanīs viņš negrib vairs saskatīt nekā laba, viņš negrib tur redzēt nekādus īstas ticības iedīgļus, katru domu par pakāpenisku tuvošanos īstai reliģijai viņš noraida —

katrs cilvēka mēģinājums pašam veidot reliģiju esot jau bezdievīgs savos pamatos, tas iezīmējot tikai novēršanās no istā Dieva un elku celšanu, pagānismu. Tāpēc viņš saka it vienkārši „reliģija ir neticība!“ (K. D. II 324.), „reliģija ir bezdievīga cilvēka lieta“ (Religion ist die Angelegenheit des gottlosen Menschen, K. D. 327. lpp.). Atklāsme nevis pieslēdzoties dotajai reliģijai, bet runājot tai pretim, tāpat kā tā runājusi pretim atklāsmei (K. D. II 331.), atklāsme atceļ, iznīcina reliģiju. Šleiermachera minētā „universa skate“, īpatņa jūtu radošais spēks, dvēseles klusā, bezvārda, beztēlu iekšiene, kur mājo visu pretstatu harmonija, mistiskais miers un bezgalība — viss tas esot „elku dievu fabrika“ — kur tiekot melots, kur notiekot netiklība, atkrišana no Dieva (K. D. II 355). Tamdēļ pret to esot jāvēršot teiciens: „Ecrasez l'infâme!“ (izdeldiet nelieti).

Neteiksim, ka visām šīm domām nebūtu sava nopietna pamata: arī mūsu laikmets pārāk sirgst ar visādām pašdarinātām ļaužu vai tautu savtīgajām vajadzībām lepni pieskaņotām „reliģijām“; arī vēsture ir mums rādījusi pārāk daudz nepatīkamu piemēru; arī lielveļnieki ir vērsušies taisni pret tādu pašdarinātu „reliģiju“, ar ko tauta sevi ieaiņājusi miegā, netikumā un grēkos. Taču no otras puses tepat Barta domā redzam tādu skatu šaurumu, vienpusību, ko var saukt gandrīz par sektantisku. Vai ir, piemēram, attaisnojami, ja nostāda reliģiozo mistiku vienā līnijā ar ateismu? Vai ir attaisnojami, ja par galveno uzdevumu sprauž cīņu ar nepareizām dogmatu teorijām nevis ar īstu bezdievību? Vai ir attaisnojami, ja par galvenām hairezijām tiek ieraudzīti katoļi un pietistiski racionalistiskais virziens, bet Šleiermachers apzīmēts par „visu moderno haireziju (maldu mācību) tēvu“? Vai ir attaisnojami, ja drīkstot iecietību pieļaut tikai kristīgās pacietības dēļ, nevis aiz mīlestības, ne arī tā apziņa, ka citam reliģija var būt vēl augstāka, pilnīgāka par manējo? (K. D. II 326. lpp.).

Teiktie iebildumi gan nav domāti, lai Barta darbu, nopeltu. To nolūks ir gan citāds — lai mēs to izprastu ar kritiku, lai no nevērtīgas čaumalas izlobītu īsto, vērtīgo kodolu. Dažreiz redzamu meistarū pārāk karstie sekotāji rīkojas otrādi — tie apēd čaumalu, bet kodolu atstāj zemē, (proti, pārņem meistarū vienpusīgākās un apšaubamākās domas, pie tam varenā pārspīlējumā, teiksim kariķējumā, kurpretim to īsti vērtīgo ir atstājuši neizprastu!) Bez visas svētības, ko Barta darbs neapšaubāmi dos, no tā var sagaidīt arī divejādas briesmas. Vienas — ka tās var audzināt un atdzemdināt atkal kādu mums jau labi pazīstamu „bāznīckungu“ tipu, pārāk pašpārliecinātu, dogmatiski ierobežotu, bez lielas cieņas pret zinātni, daili, tiepīgu, neiecietīgu pret otru kristietī, kas varbūt tic Dievam tikpat nopietni kā viņš (ja ne vēl nopietnāki!), taču domā drusku citādi. No otras puses (šīs otrās briesmas gan daudz nekaitīgākas — jo tās ir pārejošas!) — šī pati Barta

teoloģija (sevišķi darbi pirms dogmatikas) var pie gadījuma audzināt arī tādus nevaldāmus jūsmotājus ar miglainiem jēdzieniem un sapņainiem spriedumiem, bez intelektualas stingrības, bez sistēmas, ar apšaubamajiem zinātniskajiem ieročiem (kuslus un nevarīgus cīņā ar „zinātnisko“ materialismu un ateismu!) tādus — kas arī zinātniskās teoloģijas ārēs negribēs vis pastaigāties lēnām, prātīgi, solīti pa solītim, bet saldā reibā traukties kā negudri no viena mākonīša uz otru.

II

Pēc šiem vienpusīgajiem iebildumiem, kas atzīmēja dažus negatīvus momentus, ir pienākums sniegt arī objektīvāku raksturojumu. Tas būs jādara visā īsumā, turoties pie dažiem jau dogmatikas parastajiem nosaukumiem (latiņu valodā), lai apzīmētu dažas Barta īpašības:

1. *Theologia hic et nunc loquentis Dei* (šeit un tagad runātāja Dieva teoloģija). Viszīmīgākā Barta pamatdoma ir tā, ka Dievs nevien ir runājis un kādreiz runās, bet ka Viņš runā arī šeit un tagad, tieši uz mums. Viņa vārds ir tapis miesa, nācis un nāk tagad pie mums cilvēkiem redzamā veidā, cilvēcīgajā tēlā (*Gestalt*), ietērpā, apsegā (*Verhüllung*). Te izpaužas stingri voluntaristiskais viedoklis, te rādīta Dievam nevis pastāvīgā, mierīgā būte, bet gan darbīgā, absolūti brīvā: viss atkarājas no reālā tagadējā Dieva gribas lēmuma. Atklāsme ir dinamiska norise, kas turpinās arī tagad, kaut pavisam citādā veidā: pirmatnēji tā gan noslēgusies Kristū; tās nākamie cilvēcīgie nesēji — apustuļi, pēc viņiem tālāk — baznīca.

2. *Theologia Scripturae* (Sv. Rakstu teoloģija). Barts ceļ ļoti augsti Sv. Rakstu cieņu. Bībele nav tikai grāmata vien; nosaucot to par svētu grāmatu arī būtu pārāk maz pateikts. Bībele ir pats ticības objektīvais princips, kas neļauj cilvēkiem dibināties tikai uz sava ieskatījuma un sava pārdzīvojuma vien. Bībele ir augstākā mēraukla „kanons“; baznīcai ir tās gribai un zīmēm absolūti jāpakļaujas. Vēl vairāk — Bībele iznāk ja ne tieši empiriskajā burtā, tad vismaz tās dziļākajā būtībā kāds mūžīgs dievišķs esmes princips.

3. *Theologia ecclesiae* (baznīcas teoloģija). Augsti ceļ Barts arī baznīcu, šķiet citādi tikpat augsti kā katoļi, atskaitot domu par tās reālo pilnīgumu un nemaldību (arī tām domām autors reizēm pievirzās krietni patuvu). Baznīcas sludinājumā (runā un sakramentā) runā pats Dievs; baznīca — vienīgā atklāsmes saņēmēja, tās zīmju un noslēgumu glabātāja, tā — dzīvs organisms Dieva gara izpaušmei.

4. *Theologia regnitorum* (atdzimušo teoloģija). Ar lielu iekšēju spēku autors pauž to domu, ka pie teoloģijas nevar

ķerties klāt ar prātu vien, tikai ar daļu personas vien, nevar risināt tās problēmas „no attāluma“, neitrali, neieinteresēti. Teoloģija iespējama tikai tad, ja domāšana ir eksistenciāla, tas ir, ja tanī ievilkta visa persona, ja viņa jūt, ka šeit visa viņas eksistence tiek likta zem jautājuma zīmes, ja viņa izmana dziļu atbildību Dieva priekšā un ņem to tikpat nopietni kā pašas eksistenci. Tamdēļ dogmatiku nevar vis sacerēt ikkurš ar asu prātu apbalvotais, nepieciešamās zināšanas ieguvis domātājs, bet tikai tas, kas ticībā atdzimis (vai arī: „kas atdzimst“, ko Dievs ir izraudzījis, kas ar Dievu izlīdzinājies un kļūs pestīts).

5. *Theologia auctoritatis* (autoritātes teoloģija). Autors arvien uzsver, ka ticība ir paklausība. Īpaši redzama arī šīs paklausības tīri intelektuālā puse — pārliecināšanās dotajai autoritātei sankcionētai mācībai. Var teikt par autoru pat to, ka ticība viņam vairāk ir „atzinība“ (Anerkennung), intelektuali voluntāra piesliešanās vārdam (kā tas bija Melanchtonam), bet mazāk pati uzticība vai pašlūgība (fiducia, ko Lutērs gribēja). Pilnīga autoritāte jāpiesūķir Sv. Rakstiem, tie jāklausas „verbalinspirācijas formā“. Tāpat kristietis nedrīkst novērsties no baznīcas autoritātes un iet ticības lietās pilnīgi savrupējies, pilnīgi īpatnus ceļus, jo tie bīstami, tie var maldināt.

6. *Theologia liberi arbitrii* (brīvā lēmuma teoloģija). Reizēm ar autoritatīvās mācības pārņemšanu autors ierāda vietu arī intelektuālai pašdarbībai — Dieva vārda uzņemšanai nepieciešama patstāvīga domāšana, Dieva vārds neiedarbojas vis tīri kauzāli (kā kāds ārējs cēlonis), bet caur mūsu pieredzi, prātu. Katram cilvēkam saņemtas atklāsmes patiesības jāizdomā pašam, katrai dogmatikai dogmati no paša sākuma ir jāizdomā cauri. Bez domu pašdarbības sevišķi atzīmēta gribas pašdarbība. Pirmais solis, pārejot no prāta pie gribas, ir atzinības (Anerkennung) izteiksme, tālākais — pilna personīga izšķiršanās (Entscheidung), bet tā var būt tikai brīvs, spontāns akts.

7. *Theologia crucis* (krusta teoloģija). Zīmīga autora doma, ka Dieva vārds šeit zemes virsū nav atklājies un neatklājas vis godībā, greznumā, varenībā, bet otrādi — negodā, vājībā, grēcīgo cilvēku vidū. Mūžīgais Dieva vārds mums var izpausties un kļūt tverams tikai laicīgajā, kļūdainajā, grēcīgajā tēlā (Gestalt), noslēptībā, aizklājumā (Verhüllung). Tā forma, kurā Dieva vārds parādas, nekad nevar būt viņam atbilstoša, adekvāta, nekad nevar būt tam līdzīga pati par sevi. Tikai Dievs pats, izvēlēdamies laicīgo tēlu sev par zīmi un pa liecību, ar savu gribu dara to sev it kā „līdzīgu“ (Gottförmig), piemērotu proti, tai ziņā, ka šīs zīmes un šis tēls ir spējīgs norādīt uz Dievu, bet par citu līdzīgumu nevar runāt.

8. *Theologia gloriae* (slavas teoloģija). Tieši šo terminu gan Barts, runājot par savu mācību, ir noraidījis, bet mēs tomēr to

varam attiecināt kaut citādā nozīmē. Vispirms zīmīgi — ka Sv. Trīsvienības sakne, no kā viss izaug ir tā: Dievs parādas kā Kungs (varenais godības Kungs Bartam ir pirmā vietā — Tēvs tikai otrā!). Otrkārt, šķiet, ka dogmatiskais pētīšanas veids autoram ir it kā slavas dziesma Trīsvienīgajam Dievam — ne jau nu jūsmīgajos vārdos un spilgtajās gleznās, bet slavas dziesma — abstraktajos jēdzienos, konstruktīvajās schemās, smagajās, spekulatīvajās domās, Ko nozīmē Sv. Trīsvienības izvirzīšana jau prolegomenos (priekšvārdā), kur tai viteā būtu bijis nepieciešami runāt par dogmatisko atziņu vispārīgi, par metodi? Ko citu, ja ne slavas dziesmu Sv. Trīsvienībai! Ko citu izpauž cilvēka dvēseles pilnīga nobīdīšana malā, tā izstumšana? Vai ne tamdēļ, lai aizmirstot dvēseli redzētu vienīgi Dievu? Barts ir uzticīgs Kalvina skolnieks, viņa devīze „Soli Deo gloria“ (vienīgi Dievam slava) — tās priekšā reizēm nobāl mums luterticīgajiem vistuvākā doma — „sola fide“ (tikai ticībā).

9. *Theologia practica*. Dogmatika nav tīri teoretiska zinība. Tās uzdevums nav iegūt tīro atziņu, ne arī uzcelt „kristīgo patiesību sistemu“, turpretim — kalpot baznīcai, pārbaudot baznīcas runas satura parādību, saskaņu ar Sv. Rakstiem, sniegt praktiskus norādījumus, audzināt, vingrināt, rādīt paraugus. Tai jābūt tiešā atkarībā no Dieva realās, aktualās gribas, kas izpaužas „runā, procesā, cīņā, valdīšanas aktā“, un tai jābūt tiešā sakarībā ar baznīcas dzīvi un tās vajadzībām, tāpēc tā nedrīkst deduktīvā ceļā celt stabilitu, fiksētu, teorētisku sistemu, jo tā iesprostotu tās brīvu rīcību, ņemtu iespēju uz brīvprātīgas izšķiršanās pamata aktīvi klausīt Dievam, kalpot baznīcai.

10. *Theologia speculativa* (prātotāja teoloģija). Kaut Barts arī izteicis tikko minētās domas, viņš tomēr ne pavisam nav brīvs no tieksmēm celt sistemu, „filozofēt“; viņš nevairas ne jēdzienus analizēt, ne nošķirt, ne deducēt, ne pierādīt, ne konstruēt. Sistema prolegomenos nav vaļīga, vietām pat pārāk stingra, pat arīšķīga, mākslota; viņš pārāk bieži cenšas dzīvo īstenību iespiest cieņtajās, izstrādātajās schemās, nodarot tai stipri pāri. Liekas, autors ir tikpat daudz racionalists kā voluntarists.

11. *Theologia dialectica* (dialektiskā, tas ir pretstatu teoloģija). Barta teoloģiju raksturo neizlīdzināmi pretstati, starp kuriem nav pāreju, un sinteze neiespējama. Dialektika nenozīmē vis domas patstāvīgu, immanentu (iekšēji pamatotu) izaugšanu no iekšējiem principiem, bet gan domas nerimstošu kustību starp divi pretstatiem. Sintezes vietā jāaptver abi pretstati reizē, lai tie vienmēr būtu viens kopā ar otru, nesajaukti, nešķirami, lai abu robežas tiktu stingri ievērotas, ne vienu neatmetot, nevienu nesamazinot, izlīdzinājuma nemeklējot.

Šādas „dialektiskās“ domāšanas pirmobjekts esot Jēzus Kristus divas dabas — dievišķā un cilvēcīgā. Barts runā arī pat par „iekšēju

dialektiku Sv. Trīsvienībā“ (protams, tāda doma nebūtu pieņemama ne teoloģiski, ne filozofiski — tā ir „naīvi dogmatiska!“). Dialektiskā domāšana esot vienīgais, pareizais veids, kā saņemt un iztulkot atklāsmi, noskaidrot mūsu pienākumus pret Dievu un kā tikt pāri visam problemu jūklim, visiem maldiem un neskaidrībām, tāpat kā Israēla bērni pār Sarkano jūru. Bez šādas domāšanas neglābjami draudot „noslikšana“ — tas ir domu aizmaldīšanās immanentās metafizikas laukos un tās sekas — hairezija (maldu mācība) un dvēseles pazušana. (Šāds paņēmieni gan, protams, ir patvaļīgs, subjektīvs, jo ne Kristus, ne apustuļi nav piespieduši turēties tikai pie vienas domāšanas metodes, nav nekur centušies ierobežot domu metodu brīvo izvēli, nav nevienu metodi apzīmējuši par „vienīgo pestītāju un svētdarītāju“. Vispārīgi, viņiem mazāk rūpējās, kā tu domā, tas ir ar kādiem prāta paņēmieniem, bet vairāk — kāda tava sirds un kādi tavi darbi!)

12. *Theologia Dei reprobantis* (Dieva, cilvēku atstūmēja teoloģija). Barta teoloģija it sevišķi uzsver tālumu starp Dievu un cilvēku, nepārkāpjamo plaisu, bezdibenu. Dievs parādas gandrīz tikai kā cilvēku soģis, baigais, neaptveramais. Viņš ir jābīstas, viņš ir „nāves nesējs“, eksistences apdraudētājs. Par Tēvu viņš saukts gan, bet tas tikai attiecībā pret Dēlu — šo tēvišķo Dieva būtī attiecībā pret cilvēkiem Barts labprāt negrib rādīt. Dieva žēlastībai, tādu, kādu to Barts rāda, ar mīlestību maz kā kopēja. Pat grēcinieku mūžīgajā pazudināšanā Barts ierauga „žēlastības aktu“, pie tam vēl pats Dievs esot pilnīgi suvereni iepriekš jau nolēmis, predistinējis, kam jābūt paklausīgam, kam nē: tas nemaz no cilvēka gribas neatkarājoties. Barts nesaka, ka Dievs vai Kristus paklausīgo, izredzēto cilvēku darītu arī redzami svētāku, labāku, kaut tā varot gadīties — tikpat labi varot būt citādi, proti: cilvēks, Dieva izraudzīts, viņa vārdam par liecību, tomēr varot palikt vēl turpat grēkos un netikumos. Arī Dieva klātbūtnes apziņa, ticības apskaidrotā dzīve autoram šķiet vienaldzīgas lietas, vai arī šeit zemes virsū pilnīgi neiespējamas. Tā mums var likties, ka Barts grib rādīt Dievu tikai kā pavēlnieku, nevis kā žēlotāju, tikai kā neizprotamu, varenu, baigu Kungu, bet visai maz kā mīlošu Tēvu. Barta teoloģija reizēm šķiet „neapžēlotā“, Dieva nemīļotā cilvēka teoloģija. Visā šīnī nostājā, kur Barts liekas arī pārāk atkarīgs no Kalvina, mēs manām vairāk tikai Vecās Derības praviešu bardzību, tiesas un sodīšanas garu, bet mazāk no tā gara, kas dzīvo Eviņģelijā vai apustuļu vēstulēs, tāpēc šīnī ziņā viņa domas stāv stipri tālāku no mūsu konfesijas gara.

13. *Theologia apsychologica* (nepsicholoģiskā teoloģija). No cilvēka dvēseles apceres Barts vairs cik vien spēdams, laikam tamdēļ, lai tā nekļūtu pirmā vietā, un Dievs nepaliktu otrā. Pēc viņa domām, šķiet, dogmatikim nebūtu lielāka grēka, kā analizēt reliģiozās apziņas saturus un no tā veidot teoloģiju. Autors grib

sargāties no visa, kam tik kāds sakars ar dvēseles vērošanu, ar iegrimšanu sevī, kontemplāciju. Viņam šķiet, liekas, pagāniska katra mācība, kas kaut cik ieminētos par dvēseles pakāpenisku augšanu, pacelšanos augstāk, Dievam tuvāk, ar metodisku sevis audzināšanu tuvojotos dievatziņai. Lai no „apziņas teoloģijas“ (Bewusstseins-theologie — T. Zīgfrīda termins) izvairītos, autors nonāk tādā galējībā, ka nosauc pat „ticības apziņu“ par „cilvēcīgu tumsu“ (K. D. I, 256. lpp.).

14. *Theologica dogmatica irregularis* (nekārtņā dogmatika). Autors, kā pats min, gan gribējis sastādīt „skolas dogmatiku“, tas ir tādu, kas savus ieskatus saskaņo, pārredz konsekvences, ieņem viedokli visās tais problemās, kuras stāv sakarā ar izteiktajiem ieskatiem. Šķiet, ka autors to tomēr nevarēs veikt, jo, pirmkārt, viņš pašā sākumā jau atteicās no sadarbības ar citām zinātnēm, atteicās no vispārīgās zinātņu metodoloģijas prasībām. Otrs iemesls ir arī atteikšanās no psiholoģijas — ja dogmatika grib savu vielu īsti aptvert, tad, protams, tā nevar pilnīgi izvairīties arī no psiholoģiskajām problemām, jo nevar taču zinātniski runāt par dvēselē rakstītu Dieva vārdu, ja atsakas pašā dvēseli zinātniski pētīt. Treškārt, pašā dogmatikas gaitā, cik tālu Barts jau to parādījis, redzam daudz iekšēju pretrunu, daudz vietās liekas, ka te būtu nepieciešams izšķirties noteiktā virzienā, bet tas nenotiek: dialektiskai metodei, kā Barts to vārdu saprot (tas ir pretstatiem bez izlīdzinājuma, pretrunai bez izšķiršanās), ir pārāk lielas ēnas puses: ja jau par vienlīdzīgi drošiem grib uzturēt spēkā divi pretrunīgus spriedumus un noraidīt izlīdzinājuma iespēju, kas tad paliek pāri — tikai tā apziņa, ka viss tas, ko te māca, ir $a = b$ un $a \neq b$ un nekam nevar pieķerties! Ja mums pasaka, ka $a = b$ un tūlīt arī ka $a \neq b$, tad nekas cits jau neatliek, kā teikt — mēs nezīnām vai a ir b vai nav! Lai teiktu, ka a b ir spriedumi būtu patiesi, kā Barts to grib, tur tiešām „jāziedo prāts“ (sacrificium intellectus), bet ja nu cilvēks darīs pēdējo, tad jau viņš varēs runāt, ko vien grib, tad jau katra sakarība un jēga ir vējā. Tāpat manam šais Barta paņēmienos arī citādas lietas, ko loģikā mēdz saukt par rupjām kļūdām: piemēram identifikācija tādos jēdzienos, kur nozīme ir noteikti šķirāma (ekvivokācijas jeb neviennozīmīguma kļūda), pārlēcieni pierādījuma gaitā no vienas nozīmes uz kādu citu u. t. t. No visa tā regularai vai „skolas dogmatikai“, protams, ir jāvairas. Ceturtkārt, Barta viedoklis dažos diezgan svarīgos punktos ir vienpusīgi konfesionāls (kalvinisks), dažreiz atkal šķiet pat patvaļīgi subjektīvs. Visu šo iemeslu dēļ liekas, ka Barts, lai gan viņa zināšanas ļoti bagātas, domas oriģinālas, konstruēšanas spējas apbrīnojamas, regularo vai „skolas dogmatiku“, laikam, neizveidos, vismaz luterticīgajiem nē.

Tas gan neatņem Barta darbam nozīmi — viņa domu pasaule pārāk savdabīga, viņa vārdi pārāk spēcīgi, pārāk tālu jau atskanējuši

un skanēs vēl: tie aicina atkal pie senās nopietnības ticības lietās, tie aicina cilvēku pārtraukt tagad ierasto paštiksmināšanos un paša lutināšanu reliģijas laukā, tie aicina atkal pievērst skatu īstajam atklāsmes Dievam, klausīties ko Viņš runājis un runā (nevis cilvēkam pašam sevi!). Nepiemirsīsim, ka arī Mārtiņš Luters un pat tik skaidrs, ass ģeniāls domātājs kā Augustīns, netiek apzīmēti par „regulardogmatiķiem“, bet kurš evaņģeliski pārlicinātais kristietis gan noliegs viņu darbu vērtību un svētību!

H. Enzeliņš

Jānis Neilands

„Tik caur krietniem darbiem un uzcītību latviešu tauta zels un plauks.“ Šos vērā liekamos vārdus pirmos vispārīgos dziesmu svētkos Rīgā 1873. gadā savā galda runā teicis Pēterupes draudzes mācītājs Jānis Neilands, kas ar savu kori piedalījies svētkos. Kisbeles pusmuižā, Krimuldas draudzē, 1840. g. 24. janvarī pēc jaunā kalendara, Jānis Neilands pirmo reizi ierauga šīs pasaules gaismu. Viņa tēvs ir Jēkabs Neilands, firstienes Livenas Kisbelē 1838. g. ierīkotas meitu skolas skolotājs.

Neilandi toreiz plaši izplatīta dzimta Valmieras draudzes Mujanu novadā. Ap 1830. gadu Dravekās, Kārkliņos un Vitulenos ir Neilands par saimniekiem. Un Vitulena saimnieka Mārča, kas Vitulenos kā iegātnis ieprecējies, un viņa sievas Mažas vecākais dēls ir Jāņa Neilanda tēvs Jēkabs, kas dzimis 1818. g. un 1838. g. apprecējies ar Miēdas saimnieka Jāņa Gruntes meitu Annu. Šis Jānis Grunte cēlies no sensenas mujaniešu Dronu Gruntu cilts.

Neilandi ir bijušo Valmieras draudzes skolotāju — Brežu dzimtas atvase. Duķeru Dzirņu saimnieks Tenis (†1808), dedzīgs Brāļu draudzes piekritējs, Dzirņu saiešanas nama cēlējs un skolotājs, kā arī Kauguru zemnieku nemieru 1802. gadā tiešs dalībnieks. 1777. gadā apprec Kaču, skolotāja Brežas meitu. No viņu lielā bērnu pulka cēlušies nevien Neilandi, bet arī daudz citas ievērojamas dzimtas. Dzirņu Teņa pēcnācēji ir Zemmeri, mācītāji Dzirņi, Grosvaldi, Baloži ar profesoru Franci Balodi, Ermaņi ar ievērojamo garīgu dziesmu sacerētāju māc. Jāni Ermani, Visendorfi un citi. Jēkaba Neilanda tēva tēvs bija precējies ar Dzirņu Teņa meitu Kaču.

Ilgi palikt Kisbelē Jēkabam Neilandam nebija lemts. Firstiene Livena Kisbeles meitu skolā ievēd vācu mācības valodu, kuru Jēkabs, kā priekšseminara laiku skolmeistars neprot, kādēļ viņam Kisbele jāatstāj. 1842. g. viņš ir apmeties Kauguru pag. Aleksandros, kur viņam dzimst dēls Kārlis un kur viņš nododas zemkopībai. No turienes viņš drīzumā pāriet uz Rencēniem, kur gan arī, kā liekas, ir zemkopis.

1850. gadā Neilanda tēvs iet uz Ranku par skolotāju. Mirst viņš 1879. gadā pie dēla Pēterupē.

Jāņa Neilanda pirmā skola ir Burtniekos. To viņš apmeklēja no Rencēniem. Rankā tēvam nebij viegla dzīve. Tam bij knapa maize. Rankas lielmāte uzturēja šo skolu, bet skolotāja ieņēmumi bij tik niecīgi, ka tēvam nebij pa spēkam sūtīt dēlu skolā.

To varētu gan Jāņa Neilanda mātes tēvs, vecais Miolda, kas turīgs vīrs. Bet Jānītis ar savu jautro dabu viņam lāga nepatika. Viņš spriež, ka Jānītis nebūs nekāds maizes pelnītājs un ka skolotāja amats ir bada amats, uz ko sagatavoties arī nav vērts. Savam znotam viņš saka: „Ko tu plosies, — no tā puikas nekas nebūs, jo tas jau grāmatā vien degunu bāž. Grāmata laba lieta, bet darba arī vajag zināt. Pat tad, kad Jāni Neilandu vēlāk ievēlēja par Pēterupes mācītāju, Mioldas tēva uzskati daudz negrozījās. Pēc viņa domām tā Pēterupe gan tik tāda maza vietīņa. Bet kad vēlāk Jānis Neilands ar saviem pirmiem skaistiem diviem zirgiem braucis mātes tēvu, kas jau vecs un vājš, apraudzīt, tad gan pēdējā vaigs noskaidrojies, jo zirgi viņam patikuši. Un nu viņš meitas dēlu sācis turēt par tādu, kas laikam dzīvos. Apstākļi Jāņa vecākiem tik grūti, ka tie jau gribejuši dēlu nodot par ganu, jo naudas nav ar ko to skolā sūtīt. To noklausījies arī puisēns, kas tad asarām acīs lūdzis Dievu, lai tas palīdzētu viņam tikt skolā. Dievs viņa lūgšanu arī ievērojis. — Jāni sūta uz Valmieras draudzes skolu, kur māca ievērojami skolotāji — Breža un Neikens.

Pēc draudzes skolas kursa beigšanas, Jānis Neilands 1853. g. iestājas Valmieras apriņķa skolā, kur viņš 1855. gada augustā sekmīgi noliek eksamenu, dabūjot kopā 52^{1/2} numurus. Kā redzams no atlaišanas liecības, tad vislabākās sekmes Jānim Neilandam bijušas reliģijā, vēsturē, ģeografijā, aritmetikā, fizikā un dabas zinībās.

Nu Jānis Neilands dodas uz Ranku pie tēva, lai tur ar stundu pasniegšanu kaut cik nopelnītu, lai tad varētu iestāties seminarā. Bet iznāca citādi.

Paklausot bīskapa Dr. Frid. Valtera aicinājumam, Jānis Neilands no Rankas atnāk uz Valmieru, bīskapa dēliem krievu stundas pasniegt. Nu viņš dzīvo bīskapa namā.

Bīskapa Valtera personībā Neilands saredzēja varenu sludinātāju — sludinātāju, kas aizrāva sevīm līdz, nevis vien ar savu sajūsmu, bet vispirmā kārtā ar savu domu dziļumu, smagumu un skaidrību.

Varenā sludinātāja sprediķi atstāja jaunekļa dvēselē un dzīvē dziļas pēdas. Viņa namā Neilands guvis lielus un gaišus ieskatus, kas viņu vadīja viņa turpmākā dzīvē.

1856. gadā Neilandu uzņem Rīgas guberņas ģimnazijā, kur viņš pabeidz 1860. gada Ziemassvētkos. Tad 1861. g. janvarī viņš iestājas Tērbatas augstskolā, lai tur studētu teoloģiju. 1864. g. Nei-

lands uz laiku pārtrauc studijas, lai kā mājskolotājs gūtu līdzekļus studiju turpināšanai.

1867. g. studijas pabeidzis, Neilands kandidata gadus nokalpo 1869. un 1870. gados pie Ērgemes mācītāja Zīlemaņa un pie Lielvārdes mācītāja Krona. Pēc tam, kad Neilands 1869. g. izturējis pārbaudījumus Vidzemes konsistorijā, Vidzemes generalssuperintendents D. Christiani viņu iesvēta par Lielvārdes mācītāja palīgu. 1871. g. maijā prāvests Šillings Neilandu ievēd Pēterupes draudzē par mācītāju, pie kuņas piederēja arī Skulte un Carnikava. Te viņam nākas turēt trīs baznīcās dievvārdus. Te ļaužu laba tiesa ir jūrmalas zvejnieki. Jo stipras saites jauno mācītāju saista ar Skultes muižu, kuras valdniece Leokadija Freitag-Loringhoveņa, dzimusi Kampenhausena, bija ļoti ievērojama sieviete ar lielu bērnu pulku. Tā „runāja, strādāja un uzvarēja“ kā vīrs. Ar savu jauno mācītāju „Skultes lielmāte“ daudz mīlēja sarunāties par ticības lietām, piesūtīja viņam grāmatas, lasīja tās viņam priekšā. Pati izdeva latviešu valodā grāmatu „111 garīgas un laicīgas dziesmas ar notīm“, kur arī viņas pašas tulkotas dziesmas. Šķiet ka arī Neilands pie šīs grāmatas būs piedalījies.

Paklausīsim, kā mācītājs Beldavs tēlo toreizējo Pēterupes mācītāju. Viņš stāsta:

„Es braucu no Limbažiem caur Pēterupi uz Rīgu. Bija ārkārtīgi skaists svētdienas rīts. Daba gaviļēja Radītājam. — Neilands baznīcā bij sapulcējis lielu draudzi. Tad, pats draudzes priekšgalā, — viņš to vada uz kapsētu, kur tad notika kapu svētki. Reti esmu dzirdējis tik dzīvu un sirsniņu sprediķi, kā toreiz. Sludinātāja vaigā laistījās itkā Svēta gara stari. Pirmo reiz savā mūžā es sastapu tādu tautas mācītāju. Tāda vēl nebiju dzirdējis, jo Neikenu pats nebiju klausījis. Sokolovsku arī ne. Man likās, ka šis mācītājs gājis un iet Sv. Gara skolā. Kāda uguns toreiz liesmoja viņa runās! Neaizmirstami piemiņā man paliks šis skaistākais svētrīts Vidzemes jūrmalā.“

Un Stāmers viņa pēcnācējs Pēterupē par Neilandu saka: „Draudzei sprediķoja ar lielāko sirsniību, ar visdzīvāko aizrautību. Klausītājs bij pārliecināts, ka mācītājs savā runā ieliek savu sirdi un dvēseli un stāv uz visstiprākā pamata. Un tomēr, vairāk nekā viņa sprediķi, draudzi ietekmēja viņa dzīvā un aizraujošā personība. Viņš vienādi mīlēja zemus un augstus. Priekš katra viņam bij mīļš vārds. Ar savu priekšzīmīgo dzīvi Neilands saviem draudzes locekļiem bij dzīvāks un ietekmīgāks sprediķis, ne kā viņa dzīvie sprediķi kancelē.“

Citur par Neilandu teikts, ka tas esot varens, dedzīgs dievvārdu teicējs īstā, tīrā latviešu valodā; tas esot latvietis, kas toreiz bija retums, mazturīgu vecāku dēls, kas grūti ar nabadzību un trūkumu cīnījies, kamēr ticis savā augstā amatā, esot ļoti mīļš un sirsniņš cilvēks.

1878. gadā konsistorija Neilandu ieceļ par kara mācītāju krievu-turku karā. Kara laukā viņš saslimst ar tīfu, pēc kam tas atgriežas Pēterupē.

Kad lielo Rūjienas draudzi taisas dalīt divās draudzēs, kas notiek 1880. gadā, un kad rūjieniešos izaug doma, aicināt Neilandu uz Rūjienu, tad kāds rūjienietis, vārdā Apsīts, Neilandam raksta vēstuli, kuŗā to brīdina pieņemt rūjieniešu aicinājumu. Rakstītājs cik noprotams, stāv cieši par Rūjienas toreizējo mācītāju Bergmani, kam draudzes dalīšana nepatīk.

1883. gada 27. jūlijā Neilandu ievēl par mirušā Alfreda Valtera pēcnācēju Valmieras draudzē. Draudzi tai pašā gadā 30. jūlijā dalot Neilands ir Valmieras-Valmiermuižas mācītājs, kamēr Valmieras-Veidesmuižas draudzē par mācītāju ieceļ Kārli Hollanderi.

Nu Neilands no savas mazās jūrmalas draudzes pārnāk savā dzimtā Valmieras draudzē, kas liela un bagāta, draudzē, kur valdīja tautiskā atmoda. Valmiera bija pirmā latviskā pilsēta latviešu zemē. Neilands bija nācis lielā darba laukā, kur priekš viņa strādājuši lieli vīri.

Ko tie bija sējuši, to Neilands dabūja pļaut. It sevišķi tas bija Ferd. Valtera — „lielā superdentes“ — kā tauta to bija iesaukusi, mantojums. Neilandam uz Valmieru atnākot vēl valdīja vecie laiki, vēl baznīca stāvēja tā sakot draudzes centrā. Svētdienas rītos uz sv. Sīmaņa baznīcu vedošie ceļi bija pilni gan kājām gājējiem, gan braucējiem, kas steidzās uz dievnamu. Svētā mielasta baudītāju parasti bija ļoti daudzi. Tā bija paaudze, kas bija augusi dievbijībā un tēv-tēvu labos tikumos. Tā bija paaudze, kurai sava baznīca bija dārga lieta. Lieli nopelni zinams bija arī Brāļu draudzei. Mans tēvs bija tuvu astoņdesmit gadiem un pie tam ar ļoti vāju redzi, bet nekāds laiks viņu nevarēja atturēt no baznīcas apmeklēšanas, kur viņam vajadzēja kāda, kas vārdus saka. Ne par velti viņš bija no „lielā superdentes“ iesvētīts un audzis Brāļu draudzes tradīcijās.

Bet tad nāca laiki un notikumi, it sevišķi 1905. gads, kas mazināja tautas cieņu pret baznīcu, kas tautai to sāka atsvešināt. Neilandu viss tas sarūgtināja un viņa sprediķiem vairs nebija senās Beldava tēlotās sirsnības. Tie dažkārt izvērtās par rāšanos, kuŗu tomēr nedzirdēja tie, kas to rājienu bija pelnījuši, jo to baznīcā nebija.

Būdams pats skolotāja dēls, Neilands cik spēdams rūpējas par savas draudzes skolām, par mājas mācību, kuŗu sekmēja mājas bērnus pagastos reiz gadā pratināt un čaklos apdāvināt.

Neilands rūpējas par kapsētām, par šīm pēdējām atdusas vietām. Pateicoties viņa pūlēm pilsētas kapi paplašināti, ierīkoti Jāņa kapi. Pateicoties viņa iespaidam un ietekmējumam arī kocienieši un mujanieši dabun savu kapsētu. Bet Jānis Neilands nejūt līdz kau-guriešiem, kad arī tie tīko pēc savas kapsētas sava pagasta robežās.

Stāvot attiecīgās kustības priekšgalā, man nācās šīs lietas dēļ ciest. Savu kapsētu — saimnieku ģimeņu kapu veidā — mēs kaugurieši tomēr dabujām.

Pateicoties Jāņa Neilanda labiem sakariem ar Kokmuižas īpašnieku Šrederu, Sv. Sīmaņa baznīca ar pēdējā ziedotiem līdzekļiem uz savas pastāvēšanas 625 gadiem 1908. gadā tērpās iekšēji un ārēji jaunā, jaukā tērpā. Caur tā paša vīra gādību baznīca 1886. gadā bija saņēmusi savas ievērojamās daiļskanīgās ērģeles.

Jānis Neilands neaprobežojās vienīgi ar sava amata pienākumu pildīšanu. Viņa darbs bija vispusīgs un tāli sniedzošs. No 1873.—78. gadam viņš ir Latviešu draugu biedrības direktors. Viņš dzīvi un iespaidīgi piedalās latviešu bībeles, katķisma teksta, dziesmu grāmatas un aģendas komisijās. No viņa tulkotas vairākas baznīcas dziesmas, dažādos krājumos parādījušās viņa svētrunas. Ir arī dažas viņa sacerētās laicīga satura dziesmas. Teicamu rakstnieka talantu Neilands parāda savā autobiografijā Mani jaunības laiki, kas iznākusi divi daļās. Par latviešu valodu viņš rakstījis Latv. draugu biedrības rakstu krājumā. No viņa iznākušās 4 burtnīcās „Vēl kādas garīgas dziesmas“ un 1910. g. grāmata „Kristus nākšana zemībā“ (1910. g.).

Stāvēdams tuvu Cimzem, kuŗu viņš augsti cienīja, būdams pats liels dziesmu mīļotājs, viņš pēc Cimzes nāves izdod „Dziesmu rotas“ pēdējo daļu un 1908. g. kopā ar dažiem Cimzes audzēkņiem, ka H. Zeli, J. Bachu, J. Sermukšu, Brēmani un K. Pēteronu Dziesmu rotas 2. izdevumu. Sagatavošanās uz to velkas veselus 6 gadus. Uzskati par uzņemamām dziesmām pie tam ir dažādi un Zile 1903. g. maijā raksta Neilandam, ka no viņa izraudzītām 86 dziesmām tikai 26 atrod pārējo darītāju piekrišanu.

Dzīvu līdzdalību Neilands ņem kopā ar Vīlipu Švēdi kolektes sarīkošanā par labu Cimzes trūcīgai meitai. Kad Neilands vēl mājā Pēterupē, Švēde 1883. g. 13. februārī viņam no Valmieras raksta, ka beidzot tā gada 30. janvarī vajadzīgā atļauja saņemta un Neilands ir pirmais, kam viņš par to ziņo, jo viņš pārliecināts, ka arī viņa sirds deg par šo cildeno lietu.

Izvēlot komiteju jaunas dziesmu grāmatas izstrādāšanai, tanī ievēl Auniņu un Neilandu, pie kam darba vislielākā daļa uzveļas Neilanda pleciem. Viņu pārstrādātā dziesmu grāmatā ir arī dažas Neilanda tulkotas dziesmas, no kuŗām „Es zinu stipru vietu“, „Kungs sarauj mūsu saites“ un „Eita nu man kapu rakt“ ir dārgas pērles mūsu garīgo dziesmu vainagā.

Kad 1880. g. beigās vai 1881. g. sākumā Latviešu draugu biedrība nodibina komiteju, kuŗai spriest par premiju izsniegšanu krietnākiem latviešu rakstniekiem, tanī ievēl Neilandu, Rīgas Latv. biedrības priekšnieku Kr. Kalniņu un Pēteri Alunanu. Kalniņš 1881. g. 11. oktobrī rakstiski lūdz Neilandu, lai tas, uz nākošo Draugu

biedrības sēdi uz Jelgavu braucot, iegrieztos pie viņa Rīgā, lai varētu vienoties par premiju izdalīšanu. Šī Kalniņa vēstule rakstīta latviešu valodā, kamēr visa sarakstīšanās ar Neilandu no viņa amata brāļu puses, arī no Auniņa un Kundziņa, kā arī Švēdes un H. Zīles un pārējiem Dziesmu rotas 2. izdevuma darbiniekiem ir vāciska.

Jānis Neilands bija slavens dvēseļu kopējs. Daudzi apbēdināti pie viņa atraduši apmierinājumu un jaunu cerību. Viņš mācījis, kad uznāk bēdas grūtas, tad neej pie cilvēkiem. Eij dabā un meklē tur Dievu vienatnē. Viņš tevi iepriecinās.

Grūtos brīžos, kādus viņš piedzīvojis ar saviem abiem dēliem, arī viņš pats mēdza uzmeklēt iršu dārzu, vai mežu, vai Gaujas vērus. Tur ar savu Dievu sastapies, viņš mierīgs atgriezās mājās.

Piemīnā man stāv tie senie laiki, kad kā jaunam baznīcas pērminderim, man nācās savu nedēļu pavadīt tā sauktajā, sen jau noplēstā „Mācības kambarī“, tur rūpēties par kārtību un mieru pie mācības puīšiem kambarī un guļamās telpās. Uzdevums bija ārkārtīgi grūts un nepatīkams. Bet jauka atmaksa par to bija vakari, kad mācītāja māja, kopā ar mācītāju un viņa ģimeni ēdām vakariņas, kuŗas Neilands ievadīja ar dziesmu, pats uz harmonija pavadot.

Par Jāni Neilandu Beldavs savā grāmatā „Jānis Neilands“ starp citu saka: Neilands bija vīrs ar neaizlauztu ticību, viņš bija ticības ģenijs. Caur šo ticību izskaidrojama visa viņa dzīves gaita. Neilanda ticība bija pārbaudīta un pārbaudījumos tā noturējusies augstumos.

Pazīstama bija Jāņa Neilanda labdarība. Mācītājs Stāmers par to raksta: „Viņam bija par daudz laba sirds. Lai griezās pie viņa vai labdarības biedrības, vai skolas jaunekļi, vai trūkcūcietēji neviens neaizgāja tukšā.“

Ādams Ore, vēlāk ievērojamais latvju skanradis, 1884. gada janvarī Neilandam raksta latviešu valodā vēstuli no Neapoles, kuŗā tc lūdza izgādāt kādu, kas viņam līdz nākošajam rudenim palienētu 50 rubļu studiju pabeigšanai. Kapitāls viņam ietot uz beigām, un naudas trūkuma gadījumā viņam svešā zemē draudot lielas nepatīkšanas.

Kaut kādā ziņā vai lietā Neilands bija līdzējis nelaiķim mācītājam Steikam. Tas savā 1885. g. 22. augustā Neilandam rakstīta sirsnīgā vēstulē, kuru uzsāk ar latviešu teikumu „Paldies žēlīgam Dievam“, bet tad turpinās vācu valodā, starp citu saka: „Esi man vēl joprojam tas miļais, vecais tēvišķīgais draugs. Neatmet mani, bet stāvi man arī vēl turpmāk klāt ar savu padomu un palīdzību.“

Kad 1911. g. rudenī Neilands ar Dr. Apini viesojas Savariņā pie Struņķa kundzes, Dr. Apinis tur tēlo Valmieras pilsētas slimnīcas bēdīgo stāvokli, un saka ka Valmierai ir vajadzīga slimnīca, kas ierīkota pēc jaunlaiku prasībām. Savu runu beigdams, tas uz galda

liek 500 rubļus, bet Neilands 100 rubļus un bagātā mājas kundze 1000 rubļus. Tie bija tagadējās Valmieras slimnīcas sākumi.

Par Jāni Neilandu direktors Stiprais izteicies, „ka viņa sprediķi to sevišķi neinteresējot, bet jo labāk viņš sprediķojis ar savu dzīvi.“

Beldavs saka: Neilands ir dēvējams par rakstnieku. Savas rakstnieka dāvanas viņš lielā mērā ielicis pārlabotā bībeles tulkojumā un dziesmu grāmatā. Tauta bībeli lasot, nemanot, nezinot sastopas ar rakstnieku Neilandu.

Neilands ir grāmatu mīlotājs un cienītājs. Tās viņš mīlo nevien visu skaisto sējumu, bet galvenā kārtā viņu saturu labad. Ik gadu viņš maksā garus grāmatu rēķinus. Man ir bijuši izdevība ar daļu no viņa bibliotēkas iepazīties, kādu daļu ūtrupē pēc Neilanda kundzes nāves nopirkt. Cik ļoti Neilands interesējies par svarīgākiem dzīves jautājumiem, par rakstniecību, par dažādiem uzskatiem reliģijā, par vēsturi, to pierāda viņa, kā redzams, daudz lietotās grāmatas, daudzās atzīmes un piezīmes tanīs, izgriezumi no laikrakstiem, kas uzglabāti vai nu atsevišķi vai arī pievienoti attiecīgām grāmatām. Ļoti viņš interesējies par Šekspira rakstiem, par Bābeles un bībeles jautājumiem.

Viņš centīgi krāj latviešu bībeles un dziesmu grāmatu vecos, maz vairs sastopamos izdevumus. Pēc viņa nāves rodas vīrs, kas gudri prot pierunāt Neilanda atraitni atdot viņam ļoti vērtīgos izdevumus par smiekla naudu.

Jānis Neilands nodevies arī savas dzimtās draudzes, savas dzimtas pagātnes pētīšanai un daudz viņš šinī ziņā arī zinājis. Jānožēlo, ka tas, ko viņš zināja nekur nav uzrakstīts. Redzēju savā laikā Neilanda lielā formata bībeli, kuŗas baltās lapās viņš bija sakopojis savus radu rakstus. Jādomā, ka Neilands ar savām zināšanām ir ievērojami sekmējis vecā Baloža pagātnes pētīšanas darbu.

Neilands, kas bija dzīvojis bīskapa Valtera pajumtē, tā vīra, kas neatzina latviešu tautisko kustību, kas latviešu tautas labklājības pacelšanu bij iedomājies nevien viņas saimnieciskā neatkarībā, bet arī viņas pārvācošanās, Neilands, kas students būdams, piederēja vācu aristokratu korporācijai „Livonija“, kas bija sevī iezīdis vācu garu, kam bija vācu tautības sieva, nepievienojas latviešu tautiskai kustībai. Viņš jau nebija vienīgais no tā laika mācītiem latviešiem, kas tā nostājās.

Tāpat kā savā laikā, Neilanda augsti cienītais bīskaps Valters, kam priekš 100 gadiem kā dārznieks kalpoja manas mātes tēvs, arī Neilands bijis liels dabas un koku mīlotājs, kam ik pavasari vajadzēja stādīt un atkal stādīt. Cik mīļš Neilandam ir bijuši koki un viņa košuma dārzs, par to liecina arī kāds teikums kādā pirmā Valmieras Veidesmuižas draudzes mācītāja Kārļa Hollandera Neilandam no Rīgas 1885. g. 1. maijā rakstītā vēstulē: „no sirds priecājos par to, ka tavs skaistais dārzs Tev tik daudz prieka dara“.

Tiklab muižnieka pilī, kā zemnieku būdiņā Neilands ar savu atjautību, ar savu jauko humoru, ar savu stāstītāja dāvanām, visur bija ieredzēts un gaidīts viesis.

Visai interesants ir mācītāja Auniņa un Neilanda salīdzinājums, kādu sniedz māc. G. Hilners savā rakstā: Roberts Auniņš un Jānis Neilands — viena celma dēli, viena darba kopēji.

No laukiem viņi bija abi, bet Auniņš bija vairāk kā koks, kas pilsētas dzīves dārzniecībā audzināts, Neilands vairāk bija un palika dabas bērns. Par latviešiem savu mūžu atzinās abi. Auniņš bija savā izglītībā pārvācots latvietis. Neilands kā bija tā palika latvietis, bet ar vācu gara dzīvi augtin saaudzis latvietis. Baltijas vāciešiem viņš negribēja būt politisks pretinieks, bet bija tiem pateicīgs un uzticams draugs. Auniņam vairāk piederējās vācu svārki. Neilandam — pašauktas vadmalas drānas.

Sirds cilvēki bija abi. Laicīga manta maz viņiem rūpēja, labvēlība viņiem bija par maku, skaista augstsirdība par bruņu cepuri. Gan Auniņam, kā nama turētājam, labāk šķīrās. Neilandam rūpes paša dzīvē vairāk palika uz pēdām. Grūti teikt, kā gars bija dzīvāks. Auniņam domas šāvās prātā kā zibeņi, pārkoņa varā, tad pacēlās viņa balss; Neilandam jūtas viņoja kā virpuļa dziļums un vārdi tad plūda kā tekoša straume. Viņš sprieda ar sirdi, Auniņš mīlēja ar prātu. Šis bija vairāk domātājs, zinību cienītājs, Neilands vairāk dziesminieks. Cēlu domu gaismas stari viņa acīm patikās vairāk dzejas blāzmas tumšgaišās krāsās. Auniņam, vispār ņemot, prāts bija par saimnieku; smalkjūtība un laipnība par piemīlīgām kalponēm. Neilandā kristīga draudzība bija par mājas māti, jautrība, omulība par mīļiem viesiem. Kalnainā Cesvainē saule spīdēja spožāki, Valmieras līdzenumā siltāki. Abiem viņiem no radītāja bija dota manta, kas mūsu vidū reta, ko sauc par ģenijs dzirksteli. Ģenijs acumirkli augstumos paceļas kā ar spārniem, kur citiem jākāpj ar nopūtām pa trepēm, ģenijs spēj uzķert, iztēlot ar vienu vārdu, kur citiem jāpūlas ar gariem pierādījumiem. Šie divi nebija no lielceļa cilvēkiem, kas simtiem brauc pa tām pašām sliedēm. Tik Auniņš nāca no kalna augstuma, Neilands no meža zaļuma. Auniņš bija savāds, oriģinals, Neilands — savādnieks, oriģinals. Auniņa prātā bija cēla sajūsmība, kā mākslas dziesmā, Neilanda garā maigs asprātīgums, kā tautas dziesmā. Abiem bija mūžīgā jaunība, bet Neilands labāk prata atvērt bērnu lūpas, Auniņš vairāk aizraut jauneklā garu. Kāds ģenijs vīrs teicis: ģenijs — tas ir uzcītība. Abi mūsu draugi pastrādājuši milzu darbus dzelzs pacietībā, lai gan daudz braukāja apkārt un nekad neatteicās no tā kas bija labs un jauks. Auniņš bija vairāk rakstītājs, Neilands runātājs; tomēr arī viņš par spīti savām bailēm no spalvas klausām, ir ar šo arklū garas vagas dzinis. Cik daudz bībeles svētkos Vidzemes draudzes nedabūja dzirdēt abus draugus vienu pēc otra. Ļaudis esot teikuši: Tas Auniņš

ber ar bēšanu, Neilands lej ar liešanu. Ko bēra, bija Dieva vārdu kvieši, ko lēja, bija smelts no ticības dzīvā ūdeņa. Tā bija dziļākā un jaukākā saskaņa abiem draugiem, kas izceļas no ticības uz to vienu Kungu Kristu. To deva tā viena ticība, kas dzīvoja abos. Tagad — citi gan pa citiem ceļiem staigā, šie divi roku rokām turējās jo cieši vecā ceļā. Auniņam ticība vairāk bija par pamatu, par stūri, Neilandam par avotu, par zvaigzni.

Pirmajā sinodes sapulces rītā reiz ieraudzījām abus darba biedrus puškotus ar zelta krustu. Ilgi Vidzemes mācītājiem šīs goda zīmes netika novēlētas. Visi nopriecājās par to, ka mūsu konsistorija kā pirmos bija priekšā stādījusi šos goda vīrus un proti vienā lāgā. Nu bija kā goda zieģelis uzspiests viņu kopīgam mūža darbam Zieģelis ar virsrakstu: „Dāvanas dažādas, Viens pats gars.“

Neilands mira kā savas draudzes mācītājs 1915. g. 15. novembrī. Amata biedru uz šo viņa pēdējo goda dienu bija sanākuši veseli 12. Draudzes pulki pavadīja savu mīloto ganu, kas īpaši arī draudzes nabagiem bija par īsto tēvu bijis.

Sava mūža beidzamā daļā Neilandam nācās daudz pārciest. Jāpārdzīvo bija šausmu pilnais 1905. gads, jāredz abu ziedošo un daudz sološo dēlu bojā eja, jāpiedzīvo laiki, kur mācības kambarī ievietotie rekrūši to tiši postīja, par ko viņš 1913. gadā bija spiests žēloties pilsētas valdei. Visiem pārbaudījumiem pievienojās beigās vēl pasaules karš ar savām briesmām, ar savu postu, ar cilvēku neprātu.

Beigās izsaku vēlēšanos, kaut Valmieras pilsētas valde ceļu, kas ved no Valmieras Austruma draudzes mācītāja nama tā saukto Raiņa ielu, godinot savas draudzes dižā dēla piemiņu, nosauktu par Jāņa Neilanda ielu, piešķirot Rainim citu kādu ielu.

Ed. Pavasars

Jāņa Neilanda darbība, uzskati un personība

I Jānis Neilands kā baznīcas un sabiedriska darbinieks.

Mācītāja tiešais darba lauks ir viņa draudze. Tai Neilands nododas ar visu savu sirdi. Kā viens no pirmajiem latviešu tautības mācītājiem, viņš ir iemīļots un bieži aicināts viesis citās draudzēs. Neilands visā savā mācītāja darbības laikā saņēmis 19 vokācijas. Neilanda darbība sniedzās pāri draudzes robežām. Sevišķi tā izpaudās sinodēs un tās ievēlētās komisijās. Neilandam tuvu stāv divas lietas: bībeles un dziesmu grāmatas emandacija. Jau 1866. gadā Vidzemes sinodē piekrīt bībeles emandacijai, ievēlot tam nolūkam no Vidzemes — Kalsnavas mācītāju Dēbneru un Lielvārdes mācītāju Kronu. Starp kurzemniekiem un vidzemniekiem rodas asas domstarpības, kādēļ katrs novads turpina darbu

atsevišķi. Neilanda kandidata un adjunkta laiks Lielvārdē sniedz viņam tai ziņā pirmās ierosas. Uz 1877. gada sinodi Valkā jaunā bībele bija pārtulkota visā pilnībā. Bet jau 1881. gadā Valmierā Vidzemes sinodē¹⁾ mācītājs Auniņš Rīgas bībeles sekcijas vārdā jautā, vai jaunajā kvarta bībeles izdevumā sinodē vēlētos paturēt vecā izdevuma ortografiskās savādības jeb vai svītrot. Nākošajā 1882. gada sinodē Valkā²⁾ pēc iecirkņu lēmumiem konstatē, ka visi atzīst pārlabojumu nepieciešamību. Emandācijas darbus uzņemas Auniņš, Neilands un K. Kundziņš. Komisijas sēdes notiek Valmieras, Cesvaines un Smiltenes mācītājmājās. Viņi strādā mājās gan katrs atsevišķi, gan kopā sanākot tā saucamās „revizijās“, kuņās laša priekšā, kritizē un pārrunā radušās neskaidrības. Darbs norit strauji, bet komisijas neaprobežojas tik ar ortografijas pārlabojumiem vien, jo valodas ātrā nepārtrauktā attīstība graujot bībeles autoritāti un padarot to nebaudamu, ja nesekojojot valodas laika garam. Tādēļ 1892. gada sinodē Valmierā nolemj palikt pie visas teksta revīzijas. Bībeles vispārējās emandācijas princips, kā to savā laikā skaistī izteicis Bilenšteins, bija Augustīna „In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas“³⁾. Katrs loceklis komisijā nācis ar konservatīviem principiem, bet vēlāk ar arvien progresīvākiem, jo valoda taču ir kaut kas dzīvs, plūstošs un sevi veidojošs. Tādēļ arī otrs teiciens: „Metustas erroris non est documentum veritatis“⁴⁾. Galvenais bija saturs, ja arī nevarēja sekot burtiskajam tulkojumam. Kur nevarēja vienoties, tur, ja tik vien bija iespējams, paturēja veco formu. Par Neilanda darbu komisijā prāvests K. Kundziņš izsakās: tā pastāvēja divos virzienos: 1) Neilands aizstāvēja artikula nepieciešamību, piem. tā mīlestība, tā ticība u. t. t. Auniņš par artikula nevajadzību bijis ātrāk pārliecināms, jo viņš kā prāta cilvēks bija vairāk pieticams prāta slēdzieniem. Neilands tai ziņā bijis ietiepīgāks, līdz kamēr piekāpies, piezīmēdams: nu varēšot teikt, — „saki man, ar ko tu saejies, tad es tev teikšu kāds tavs artikuls“, 2) Neilands komisijā aizstāvēja tautas mutē dzirdēto. Kad gribējuši ko labot, kam Neilands nepiekritis, tad viņš parasti teicis: „Mans Mārcis (viņa kučiers) to nesapratīs.“ Kundziņtēvs atstāsta kādu gadījumu, ka, meklējot Simsonam jaunu apzīmējumu (vecajā bībelē bijis „milzis“) Neilands izsteidzies virtuvē jautāt: kā tādu stipru cilvēku saucot, līdz kamēr priecīgs atgriezies: „Stiprinieks, stiprinieks! Liene tā saka.“ Kaut arī izdarīja tikai nepieciešamos pārlabojumus, tomēr komisijai arvien bija jādzird pārmetumi sinodē no vecāko amata brāļu puses. Tā jau pirmajai komisijai, kuņā Neilands bija strādājis, 1876. g. sinodē Valmierā Rūjienas mācītājs Bergmanis aizrāda, ka tā esot

1) Sal. Protokols § 57.

2) Sal. Protokols § 47.

3) Bilenšteina „Ein glueckliches Leben“, lp. 61.

4) Sal. Bilenšteina „Ein glueckliches Leben“, lp. 265.

„par tālu gājusi, ka viņa nicinājusi vairāk kā 200 gadu svētīto baznīcas valodu, un līdz ar to laupījusi pa lielākai daļai bībelei spēku un svētumu“. Vēlāko 1880. un 90. gadu komisiju darbu vērtējot, Ropāžu mācītājs Ports brīdina no „Auniņa-Neilanda slīpās plāksnes“. Darbu beidza 1897. gadā un Cēsu sinodē komisija saņem pateicību. Bībeles matu saukt par „tautas bībeli“. Viņa mīlestību dziesmu grāmatai komisijā pirmais bija Neilands. To noprotam jau no tā, ka viņa rokām uzticēja tās pēdējo revīziju. Neilands mēdzis dziesmu grāmatu saukt par „tautas bībeli“. Viņa mīlestību dziesmu grāmatai pierāda viņa vēlākās grāmatīņas. Dziesmu grāmatas emandācijas darbs norit paraleli bībeles labošanai. Jau 1880. gadā Neilands Rīgas apriņķa konferencē Lēdurgā ierosina dziesmu grāmatas labošanu, bet saņem ierobežotu atļauju. Lielajā 1880. gada sinodē Valkā⁵⁾ Neilands lūdz ievēlēt komisiju, pierādot emandācijas vajadzību; komisijas uzdevums būtu „svītrot dziesmu grāmatā valodai un estētiskai sajūtai piedauzīgos izteicienus, kā arī izmest tās dziesmas, kas nav baznīcā, ne mājās lietojamas.“ Vecajās mācītājos izceļas sašutuma vētra; prāvests Kēlbrants aizrāda, ka vecā dziesmu grāmata ar lūgšanām un asarām nākusi mūsu rokās, bez vajadzības to nevajadzētu grozīt. Jaunie nezinot un nesaprotot, cik dārga tā vecajiem palikusi. Tomēr 1881. gadā sinodē Valmierā nolemj ievēlēt emandācijas komisiju, lai gan Valkas apriņķis to bija noraidījis. 1882. gadā Valkā⁶⁾ sinode lūdz izdarīt tikai visnepieciešamākās korekturas, ne-emandējot visu bībeli. Komisijas sastāvs šai gadā stipri mainās. Tanī strādā Kēlbrants, Auniņš (no Cēsu iecirkņa), Jungmeisters (Valmieras), Ulmanis (Valkas) un Neilands (Rīgas). Īsu laiku darbojas Trikses mācītājs Šillings (Schilling), Mālpils Hafners (Haffner) un Ropāžu Ports (Pohrt). Tomēr arī šeit piepildas Bīlenšteina vārdi, teikti par bībeles emandāciju: sākumā visi aizraujas ar konservatīviem uzskatiem, bet, strādājot, paliek progresīvāki. Tā jau 1883. gada sinodē Valmierā Ulmanis ziņo, ka komisijas locekļi nav varējuši ievērot sinodes noteiktās šaurās robežas. „Pamatīgajā darbā mūsu valodnieciskā, estētiskā, loģiskā un teoloģiskā sajūta nav prasījusi mums apstāties tik pie vieglām korekturām, drukas kļūdu labojumiem u. t. t., vietām mums bija jāizdara pat veselu rindu labojumi, kaut arī to darījām tik ar lielu apdomu un pēc nopietnām pārdomām.“ Tomēr viņi centušies, lai visās dziesmās paliktu „dieselbe Strophen-Zahl und Folge“, kā arī atsevišķās rindas raksturs un domu gājiens negrozīts. Tad varēšot blakus jaunai dziesmu grāmatai lietot vēl veco, kamēr pēdējās krājums būs izpārdots. Tomēr ar to vēl nepietiek. Attīstība iet savu gaitu, un jau nākošā sinodē Tērbatā (1884. gadā) Neilands lūdz sinodes atļauju dažas dziesmas pilnīgi svītrot un ar jaunām atvietot. Darbs, tāpat kā pie bībeles emanda-

⁵⁾ Sal. Protokols Nr. 42.

⁶⁾ Sal. Protokols § 46.

cijas, notiek vienā un otrā mācītāja mājā. Daudzkārt gan arī te valda domstarpības, kur vienam un otram jāpiekāpjas. Pats Neilands atstāsta gadījumu, ka pēdējā sēdē Lugažos pie Ulmaņa 1888. gadā ilgi stridējušies, vai atstāt dziesmas „Kā akmins jūras dziļumā“ pēdējā pantīnā „kad elles suns mums virsū kauc“ jeb tai vietā teikt „elles zvērs“. Ulmanis aizstāvējis „elles suni“, kas stāvot sakarā ar mitoloģiskiem valdniekiem, kamēr Neilands tam pretojies. Neilands uzvarējis, tādēļ Ulmanis darbu noslēdzot vēl sacījis: „Bet to elles suni — to es tev nepiedodu, ko tu Sokolovskam (Sokolovska dziesma) nokāvis.“⁷⁾

Beidzot — 1889. gada sinodē pēc divkāršas pārstrādāšanas un Neilanda pēdējās redakcijas varēja jauno dziesmu grāmatu likt uz galda. Neilands savu karstāko vēlēšanos nebija panācis; Vidzeme un Kurzeme nedabūja vienu dziesmu grāmatu. Komisijai bija jāiztur amata brāļu kritika, vēl stingrāka tā bija no pašu draudzes locekļu vidus, sevišķi vecās paudzes; citiem par daudz bija labots, citiem it kā par maz. Tā Neilanda tēva brālis, ieskatījies jaunajā dziesmu grāmatā, zobgalīgi teicis: „Es domāju, ko jūs tur visu pa tiem 10 gadiem būsiet strādājuši; nekā, tās pašas vecās dziesmas vien ir.“⁸⁾

1891. gada sinodē Cēsīs latviešu iecirknis pasniedz Neilandam un Auniņam kā pateicības un atzinības zīmi par 10 gadu darbību jauno dziesmu grāmatu, tāpat vecā K. Kēlbranta dēlam — prāv. E. Kēlbrantam un Ulmaņa atraitnei Lugažos. 1909. gada Vidzemes 75. gaviļu sinodē Tērbatā atkal ierosina Vidzemes un Kurzemes kopējās jaunās dziesmu grāmatas izdošanu. Kurzeme par saviem pārstāvjiem komisijā nozīmē generalsuperintendentu A. Bernevicu un mācītājus Glēzeru un T. Grinbergu; Vidzeme — Neilandu, Gaujienes mācītāju Adolfiju, Allažu L. Bērziņu un Krimuldas Ērmani. Darbu pārtrauc pasaules kaŗš. Vēlāk ievēlētā komisija darbu nobeidz 1921. gadā, bet Neilands sava „Vidzemes-Kurzemes apvienības sapņa“ piepildījumu nedabū vairs redzēt.

No 1892.—94. gadam konsistorijas uzdevumā viņš tulko un labo ticības apliecības rakstus: Augsburgas ticības apliecību, Šmalkaldes ticības locekļus un lielo katķismu u. t. t. — Neilands savā laikā sinodē sniedz vērtīgus referatus, bieži pieskaroties arī tautiskajam jautājumam un tā laika aktualajai problemai par „res graecae“. Tā 1874. gadā viņš Rīgas iecirkņa sinodē nolasa referatu par jaunlatviešu kustību, 1898. gadā Pērnāvā lielajā sinodē „Ueber unser Verhalten gegenueber der Gemeinde bei Introductionen“. Sakarā ar notikumiem Opekalnā Neilands aizstāv uzskatu, ka mācītājs ir Dieva un ne cilvēku iecelts, un ka tādēļ viņa pienākums ir Dievam vairāk klausīt nekā cilvēkiem. 1905. gadā Valkas sinodē Neilands plašākā

7) Sal. Par mūsu baznīcas dziesmu grāmatu, lp. 40.

8) Sal. Par mūsu baznīcas dziesmu grāmatu, lp. 38.

referatā brīdina pārvērtēt ķeizara ukazu (1905. g. 17. aprīlī) ticības iecietības jautājumā. Esot jāsargās nevien no masu pārejas, bet arī no rekonvertētu, rigorozas, metodistiskas sīkumainas ticības pārbaudes, lai kalpotu tikai patiesai ticības vajadzībai. 1911. gadā Vidzemes provincialsinodē Neilands nolasa nekrologu „Pastor emeritus Theophil Friedrich Wilhelm Meyer“ (iespiests „Mittheilungen und Nachrichten“ 1911. gada oktobra un novembra numurā) un 1912. gadā „Carl Johann Moltrecht (iespiests „Mittheilungen und Nachrichten“ 1912. gada novembra un decembra numurā).

No 1878.—81. gadam Neilands ir garīgās skolas revidents Rīgas apriņķī. 1881. gadā no 27.—28. oktobrim Neilands vada Koknesē skolotāju konferenci, kuŗā sniedz referatu „Bībeles lasīšana skolā“, ierosinot ne tikai mājās, bet arī skolās lasīt bībeli. Tā cilvēkam viņa kļūšot mīļāka. 1889. gadā Valmierā apr. skolotāju konferencē Neilands referē par Bībeles stāstu iedalījumu (iesp. „Mittheilungen und Nachrichten“ 1889. gada jūnija un jūlija numurā). 1908. gada sinodē Neilandu ievēl par Vidzemes skolas padomnieku. 1912. gadā no 18.—31. jūlijam viņš notur skolotāju kursus Valmierā, sniedzot referatu „Bībeles lasīšana“ un „Jēzus Kristus“. Kursos piedalās 202 tautskolotāji un 40 skolotājas. Neilanda baznīcas un sabiedriskā darbība saistas vēl ar otru biedrību — „Lettische Literarische Gesellschaft“ (sauktā „Latviešu Draugu biedrība“). Tās nolūks ir „izkopt vispārīgu latviešu valodu, izpētīt tās patieso ģeniju katrai atsevišķai vajadzībai, kur ar tautu jārūnā..., nodibinot uz citiem pamatiem ortografiju, tad vārdu kārtību un sintaksi... trūkstošo abstrakto un zinātnisko apzīmējumu vietā mēģināt atrast īsti latviskus vārdu savienojumus..., salīdzināt latviešu valodu ar radniecīgajām slāvu, gotu un senprūšu valodām.“⁹⁾

Biedrība nodibināta 1824. g. 10. septembrī un ķeizara Nikolaja I apstiprināta 1827. g. 12. maijā. Dibinātāju sarakstā atrodam tādas personas kā ģeneralsuperintendentu Zontagu, Dr. Napierski, Dr. Ferdinandu Valteru, Nītaures mācītāju Klotu u. c. Šīs biedrības 100 gadu pastāvēšanas laikā par biedriem bijuši arī daudzi latvieši, mācītāji, skolotāji u. c. 1873. gadā viņā iestājās arī Neilands. Pēc Auniņa viņš no 1875.—78. g. ir „Draugu b-bas“ Vidzemes direktors, kuŗa uzdevums ir ikgadus sniegt pārskatu par jaunākiem darbiem latviešu rakstniecības laukā. Biedrības magazinās atrodami daudzi Neilanda darbi (sk. tālāk). Starp citu viņu ievēl 1880. gadā 4. sept. rakstniecības darbu godalgošanas komisijā, kas Neilanda laikā godalgo 1) Lautenbacha darbu „Zalkša līgava“ (50 rubļu) 2) Dinsberga darbu „Lapsa kūmiņš“ (50 rubļu), 3) Kaudzīšu darbu „Mērnieku laiki“ (100 rubļu). Biedrības mērķis ir gan vairāk tīri zinātnisks, tomēr tās līnijas vienojās bieži ar baznīcas dzīvi. Neilands visur

⁹⁾ Sal. Āronu Matīsa „Latviešu literariskā (Latv. Draugu) biedrība savā 100 gadu darbā“, lp. 114.

zināja tikai vienu: celt savu baznīcu un Dieva valstību. Arī visniecīgākā un profanākā Neilands prata ievīt mūžības domu. Viens princips viņu pavada, bieži viņš to arī uzsver: viss jums pieder, bet jūs piederat Dievam!“ „...kalpot savam Dievam visā viņa lielā valstī!“ Tas pēc Neilanda ir augstākais, kas cilvēkam zemes dzīvē ir jādara.¹⁰⁾ To Neilands ir pildījis. Tādēļ arī ne velti konsistorija, kad pēc ilgāka laika bija dota atļauja dāvāt zelta krustus, kā pirmo apbalvoja Jāni Neilandu.

(Beigas nākamā burtnīcā.)

Prof. E. Zicāns

Teoloģijas fakultate 20 gados

1920.—1940.

Teoloģijas fakultate uzsāka savu darbību 1920. gada 4. februārī. Šinī dienā fakultates pagaidu dekans V. Maldonis 16. klausītavā, kas bija piešķirta fakultatei, nolasīja pirmo lekciju: „Reliģijas sociālā vajadzība, attaisnojums no psiholoģiskā viedokļa un attīstības gaita.“

Priekšdarbus fakultates atvēršanai bija veikusi Latvijas Augstskolas organizācijas komisijas subkomisija, kurās sastāvā bija mācītāji V. Maldonis, Edg. Bergs un Iekšlietu ministrijas garīgā dep. direktors Fr. Milenbachs.

28. janvārī 1920. gadā Izglītības ministrs apstiprināja subkomisijas izredzētos pirmos mācības spēkus:

1) par docentu reliģijas filozofijā un ētikā V. Maldoni, 2) par stundu docentu Jēzus un apustuļu laikmeta vēsturē E. Šrenku, 3) par docentu baznīcas vēsturē L. Adamoviču, 4) par stundu docentu Israēla tautas vēsturē M. Stefaniju.

Bez tam no paša sākuma fakultatē darbojās arī K. Kundziņš, kas sākumā bija valodnieciski-filozofiskās fakultates docents un pagaidu dekans.

Teoloģijas fakultates pagaidu dekana amatu uzņēmās V. Maldonis.

Ja jautājam, kādi līdzekļi bija fakultates rīcībā tās nodibināšanas laikā, tad stāvoklis kļūst skaidrs, ja sakam, kā nebija: nebija nodrošināta vēl fakultates tiesiskā pastāvēšana citu fakultatu starpā, jo dažās valdības aprindās pastāvēja uzskats, ka teoloģijas fakultāti varētu pievienot kā īpašu reliģijas zinātņu nodaļu valodnieciski-filozofiskai fakultatei; nebija kvalificētu mācības spēku kadra; nebija izveidotu štatu, ne mācības plānu; nebija mācības līdzekļu, ne biblioteku, ne citu. Fakultates organizētājiem bija tikai nesalaužama ticība savai lietai un darba griba.

¹⁰⁾ Sal. Mani jaunības laiki, I, lp. 18.

Ar šo ticību un darba gribu ir pārspētas visas grūtības, novelti visi šķēršļi. Atzīmēsim tikai galvenos posmus fakultates darbības gaitā, ilustrējot tos ar skaitļiem.

1921. gadā fakultatē paredzētas 4 katedras ar 4 profesoriem, 3 docentiem un 1 lektoru: 1) vispārējās reliģijas vēstures un Israēla reliģijas vēstures katedra ar 1 profesoru un 1 lektoru; 2) pirmkristīgās reliģijas vēstures katedra ar 1 profesoru un 1 docentu; 3) baznīcas vēstures katedra ar 1 profesoru un 1 docentu; 4) sistematiskās reliģijas zinātnes katedra ar 1 profesoru un 1 docentu.

Šis fakultates sastāvs vairākkārt pārveidots un papildināts. Ar 1927. g. rudens semestri Vispārīgās reliģijas vēstures katedra atšķirta no Israēla reliģijas vēstures katedras. Tā radusies patstāvīga Vispārējās reliģijas vēstures katedra ar 1 profesoru. Ar 1931. gada pavasara semestri nodibinas Praktiskās teoloģijas katedra, kas sākumā nebija paredzēta. Galīgā veidojumā 1937. g. 26. novembrī paredzētas 6 katedras ar 9 profesoriem, 2 docentiem, 1 lektoru un 1 asistentu

Trīs katedras (Pirmkristīgās reliģijas vēsture, Baznīcas vēsture un Sistematiskās reliģijas zinātne) ir bijušas laimīgākas par citām tanī ziņā, ka viņu vadība no paša sākuma līdz šim laikam bijusi vienās rokās.

Pirmkristīgās reliģijas vēstures katedru vada K. Kundziņš, sākumā docents, ar 1921. g. 1. jūliju profesors, ar 1925. g. 30. aprīli teoloģijas doktors.

Baznīcas vēstures katedru vada L. Adamovičs, ar 1920. g. 15. janvāri docents, ar 1921. g. 4. maiju vecākais docents, ar 1929. g. 19. septembri, pēc teoloģijas doktora grāda iegūšanas 1929. g. 10. sept., profesors.

Sistematiskās reliģijas zinātnes katedru vada V. Maldonis, ar 1920. g. 26. aprīli docents, ar 1921. g. 1. aprīli vecākais docents, ar 1922. g. 20. decembri, pēc Dr. philos. grāda iegūšanas Marburgā, profesors.

Minētie 3 mācības spēki veikuši galvenā kārtā arī fakultates organizēšanas un izveidošanas darbu, būdami pārmaiņus par fakultātes amata personām un tādā kārtā reprezentēdami fakultāti kā universitātes iekšējā dzīvē, tā lielā mērā arī ārpus tās.

Fakultātes štatiem izveidojoties, viņiem blakus darbojušies sekojošie mācības spēki: Pirmkristīgās reliģijas vēstures katedrā pirmajā mācības gadā stundu docents Mag. theol. Erichs Šrenks, vēlāk no 1926. g. J. Rezevskis, kas ar 1924. g. 1. jūliju bija lektors pie Israēla reliģijas vēstures katedras, bet drīz paralēli sācis lasīt arī Pirmkristīgās reliģijas vēstures katedras priekšmetus; ar 1927. g. 1. jūliju privatdocents, pēc teoloģijas doktora grāda iegūšanas 1933. g. 10. martā vecākais docents un ar 1936. g. 1. septembri profesors.

Baznīcas vēstures katedra ar 1938. g. 1. aprīli ieguvusi jaunāko asistentu cand. theol. Edgaru Ķiploku.

Sistematiskās reliģijas zinātņu katedrā blakus prof. V. Maldonim stājies pašu fakultātes absolvents A. Freijs, kas, pēc teoloģijas doktora grāda iegūšanas 1932. g. 17. decembrī, bijis privatdocents, ar 1933. g. 1. jūliju, docents ar 1935. g. 1. novembri un vecākais docents ar 1938. g. 1. novembri.

Bez minētajām 3 katedrām jau no fakultātes dibināšanas pastāv arī Israēla reliģijas vēstures katedra, kas sākumā apvienota ar Vispārējās reliģijas vēstures katedru. Par mācības spēku šinī katedrā pirmajā fakultātes pastāvēšanas gadā darbojās cand. theol. M. Stefanijs. Ar 1921. g. 1. jūliju katedras vadību uzņēmas pazīstamais austrumu pētnieks DDr. I. Bencingers, kas vadīja to līdz savai nāvei 1935. g. 12. martā. I. Bencingeram ir lieli nopelni kā Vispārējās reliģijas vēstures un Israēla reliģijas vēstures zinātņu nodibināšanā mūsu universitatē, tā arī fakultātes zinātnisko sakaru nostiprināšanā ar ārzemju universitatēm un fakultātes iekšējās dzīves veidošanā. Ar lielu mīlestību viņš nodevies arī darbam fakultātes bibliotēkā, kā arī universitātes centralajā bibliotēkā un lika pamatus teoloģijas fakultātes mācības līdzekļu kolekcijām un reliģijas-vēsturiskajam muzejam. Pēdējam viņš dāvinājis vairākas bilžu kolekcijas un 28 Palestīnas kultūras vēstures priekšmetus.

Blakus prof. I. Bencingeram pie Israēla reliģijas vēstures katedras darbojās šādi mācības spēki: L. Bērziņš ar 1920. g. 1. jūliju lektors, ar 1924. g. 1. janvāri docents, mir. 1925. g. 1. martā. Klausītājiem L. Bērziņš palicis atmiņā kā cēla personība, labs valodu pratējs un dedzīgs ebrēju valodas skolotājs.

Pēc L. Bērziņa nāves no 1925. g. rudens semestra līdz 1929. g. pavasara semestrim ebrēju valodu un Vecās derības kursorisko lasīšanu lasīja J. Rezevskis paraleli darbam pie Pirmkristīgās reliģijas vēstures katedras.

Ar 1929. g. rudens semestri stājās darbā pašu fakultātes absolvents E. Zicāns, ar 1929. g. 1. jūliju ebr. val. lektors, ar 1930. g. 1. februāri privatdocents, ar 1934. g. 12. septembri, pēc teoloģijas doktora grāda iegūšanas 1934. g. 17. maijā, āršt. docents, ar 1935. g. 25. septembri, pēc prof. I. Bencingera nāves 1935. g. 12. martā, vecākais docents un katedras pārstāvis, ar 1938. g. 1. jūliju profesors un katedras pārstāvis.

Bez tam pie minētās katedras stājās darbā arī otrs pašu fakultātes absolvents F. Treijs, ar 1934. g. 17. oktobri privatdocents, ar 1938. g. 1. jūliju docents.

Vispārējās reliģijas vēstures katedra ar 1927. g. rudens semestri kļuva patstāvīga. Tās vadība tika uzticēta G. Menšingam, kuru kā ārzemnieku ievēlēja sākumā uz 3 gadiem, vēlāk vēl uz 3 gadiem un beidzot divas reizes uz vienu gadu, sākumā ar 1927. g. 1. jūliju par

docentu, vēlāk ar 1928. g. 1. aprīli par vecāko docentu (teoloģijas doktora gradu ieguvis 1932. g. 23. februārī). Pēc G. Menšinga aiziešanas, katedru pārzināja vec. doc. E. Zicāns, kas ar 1938. g. 1. jūliju ievēlēts par profesoru šinī katedrā, atstājot viņam arī Israēla reliģijas vēstures katedras pārzināšanu.

Praktiskās teoloģijas katedra nodibināta 1931. gadā. Par tās vadītāju izraudzīts Ev.-lut. baznīcas bīskapa vietas izpildītājs, vēlāk archibīskaps T. Grīnbergs, kam jau universitātes 10 gadu svētkos 1929. g. fakultate bija piešķīrusi Dr. theol. h. c. gradu. T. Grīnbergs ar 1931. g. 26. februāri privatdocents, ar 1932. g. 1. oktobri ārštata profesors.

Viņam blakus darbojās privatdocenti V. Rozenieks ar 1933. g. 1. jūliju un J. Sanders, kas lasījis neobligatos kursus praktiskajā teoloģijā, sākot ar 1921. g. 1. septembri un bijis par privatdocentu arī vēlāk līdz 1938. g. 1. jūlijam. Ar 1933. g. 1. jūliju šīs katedras darbā stājās arī pašu fakultātes absolvents E. Rumba kā privatdocents, ar 1936. g. 1. novembri docents, ar 1939. g. 1. jūliju, pēc teoloģijas doktora grāda iegūšanas 1939. g. 10. maijā, vecākais docents.

Teoloģijas fakultātes mācības spēku starpā kā ārštata profesors darbojās arī prof. J. Vītols, kas sākot ar 1926./7. g. periodiski lasījis lekcijas baznīcas muzikā.

Pēdējā laikā fakultātes darbība paplašināta ar Pareizticīgo nodaļas nodibināšanu. Pareizticīgas baznīcas saskare ar teoloģijas fakultāti meklēta jau fakultātes nodibināšanas laikā, bet praktiski no tā nekas nav iznācis. 1936. g. metropolīts Augustīns un pareizticīgo baznīcas sinode iesniegusi priekšlikumu Universitātes rektoram noorganizēt pie Teoloģijas fakultātes Pareizticīgo nodaļu. Pēc priekšlikuma apspriešanas jautājums tika labvēlīgi atrisināts, un 1937. g. 15. septembrī nodaļa iesāka savu darbību ar 2 docentiem un 12 studentiem. Par pirmajiem docentiem ievēlēti P. Dāvis ar 1937. g. 1. jūliju un J. Jansons ar 1937. g. 1. jūliju. Tālākā organizācijas darbā fiksēti 4 katedras konfesionali priekšmeti: 1) Sv. rakstu teoloģiskā katedra, 2) Pareizticīgās baznīcas vēstures un kanonisko tiesību katedra, 3) sistematiskās teoloģijas katedra un 4) praktiskās teoloģijas katedra, kas aptver 15 priekšmetus; pārējos priekšmetus skaitā 15 pareizticīgās nodaļas studenti klausas kopā ar visiem fakultātes studentiem. Nodaļas darbībai paplašinoties, ievēlēti vēl sekošie mācības spēki: prof. P. Sakss pie praktiskās teoloģijas katedras kā privatdocents ar 1938. g. 1. februāri; M. Fedorovskis pie Svēto rakstu katedras kā privatdocents ar 1938. g. 21. septembri; A. Pomers pie pareizticīgās baznīcas vēstures un kan. ties. katedras kā privatdocents ar 1939. g. 1. jūliju; J. Zariņš pie pareizticīgās baznīcas vēstures un kan. ties. katedras kā lektors ar 1939. g. 1. jūliju.

Pie fakultātes vispārējās darbības vēl jāatzīmē, ka 20 gados teoloģijas doktoru gradu fakultātē ieguvušas 11 personas rite, to starpā

8 citu un 4 pašu fakultates absolventi. No mācības spēkiem promovējuši 8 (K. Kundziņš, J. Sanders, L. Adamovičs, G. Menšings, A. Freijs, J. Rezevskis, E. Zicāns, E. Rumba). No tiem 7 bijuši par mācības spēkiem priekš promocijas, 1 (A. Freijs) ievēlēts par mācības spēku pēc promocijas. No ārpus fakultates stāvošām personām promovējušas 3 personas, 2 (māc. Henčs Leipcigā un A. Mačulans) citu universitatu, 1 (H. Biezais) pašu fakultates absolvents.

Teoloģijas doktora grads h. c. piešķirts 13 personām: Smiltenes mācītājam K. Kundziņam, 1924. g. 19. septembrī; prof. I. Bencingeram, 1924. g. 19. septembrī; bij. Tērbatas universitātes prof. J. Kvačalam, universitātes 10 g. svētkos; Tērbatas universitātes rektoram J. Kepam, tad pat; Ventspils draudzes mācītājam T. Grinbergam, tad pat; Valmieras Valmiermuižas draudzes māc. K. Beldavam, tad pat; Araišu draudz. māc. P. Bērentam, tad pat; Tērbatas univ. prof. O. Sildam, 1933. g. 20. septembrī; Kaunas univ. prof. V. Gaigalaitim, tad pat; Husa Teol. fak. prof. Pragā F. Žilkam, 1938. g. 11. februārī; prof. V. Maldonim, 1938. g. 9. septembrī; metropolitam Augustīnam (Pētersonam), 1939. g. 28. septembrī. Saņemdami diplomus, minētie fakultātes goda doktori nolasījuši lekcijas savās specialitātēs.

Saskaņā ar 1939. g. 27. septembra pārgrozījumiem un papildinājumiem Izglītības un kult. nolikumā vecākie docenti ir pārvērsti par ārkārtējiem profesoriem.

Teoloģijas fakultātes darbības dzīvais objekts ir fakultātes studenti. Teoloģijas fakultātē priekš darbības sākšanas bija pieteikušies 14 studenti, kam vēlāk vēl viens pienāca klāt.

Pirmajā semestrī, kas aptvēra tikai vienu mēnesi (februari), lekciju naudu samaksāja 7, kas tad arī bija oficiālais studentu skaits. 1919./20. mācības gada beigās fakultātē skaitījās 18 studenti, 11 hospitanti un 2 brīvklausītāji. Hospitanti nākošos gados izbeigušies, brīvklausītāju lielākais skaits no 1928.—35. g. (10—13). Studentu skaits 3 piecgadēs pastāvīgi audzis. 1925. g. fakultātē bija 108 studenti, 1930. g. 166, 1935. g. 247, kas arī ir augstākais skaits. Pēc tam studentu skaits nedaudz pazeminājies un turējies ap 200; 1939./40 m. g. studentu skaits — 211 (vīr. 185, siev. 26).

Pareizticīgo nodaļā 1937./8. g. bijis 12 studenti, 1938./9. g. 21 students, 1939./40. g. 20 (15 vīr., 5 siev.).

Sieviešu skaits vispār ir bijis 14—24,2% (1935./6. g.) no visu studentu skaita; pēdējos gados tas turas uz 17%.

Jāatzīmē, ka pēc 1935./6. g., kad uzņemšana nenotika, sieviešu aspirantu skaits ir stipri mazinājies (3—5).

Cittautiešu (vāciešu) fakultātes darbības pirmajā gadā bija 5, otrā piecgadē ap 15, pēdējos gados zem 10 personām (40%).

Studentu sekmes raksturo pārbaudījumu skaits. Minēsim tikai dažus skaitļus. Pirmās piecgades beigās 1924./5. m. g. uz 108 stu-

dentiem reģistrēti 118 pārbaudījumi, t. i. 1,09 pārbaudījums uz 1 studentu. Otrās piecgades beigās 1929./30. g. uz 166 studentiem reģistrēti 423 pārbaudījumi, t. i. 2,54 caurmērā uz 1 studentu. Trešās piecgades beigās 1934./35. g. uz 247 studentiem reģistrēti 748 pārbaudījumi, t. i. caurmērā 3,02 uz katru studentu. Raksturīga ir pāreja no 1928./9. g. ar 211 pārbaudījumiem uz 1929./30. g. ar 423 pārbaudījumiem, kad pārbaudījumu skaits divkāršojies, acīm redzot, sakarā ar minīma prasību ievēšanu.

Attiecībā uz kvalitāti jāsaka, ka pirmajās divās piecgadēs „sekmīgi“ un „ļoti sekmīgi“ skaits turas apmēram līdzsvarā. Ar 1929. g. ieviesta arī atzīme „labi“. Līdz ar to „labi“ un „ļoti sekmīgi“ dabū pārsvaru pār „sekmīgi“, pie kam pēdējos gados vērojama pat „sekmīgi“ mazināšanās. Relatīvās attiecības caurmērā rāda pārbaudījumu skaita kopsumma visos 20 gados: pavisam līdz 1938./9. m. g. beigām 7857 pārbaudījumi, no kuriem 2557 (32,54%) sekmīgi, 2284 (29,06%) labi, 3016 (38,38%) ļoti sekmīgi.

Studentu ieaugšanu zinātnē rāda arī viņu piedalīšanās sacensības darbos: 1. piecgadē godalgoti 3 darbi (1 pirmā, 1 otrā, 1 atzinība); 2. piecgadē godalgoti 10 darbi (5 pirmās, 3 otrās, 2 atzinības), 2 pirmās godalgas citu fakultatu studentiem; 3. piecgadē godalgoti 12 darbi (4 pirmās, 7 otrās, 1 atzinība), 1 I godalgu filozofijas, vēlāk teoloģijas stud.; 4. piecgadē godalgoti 11 darbi (4 pirmās, 3 otrās, 4 atzinības), 1 atzinība citas fakultātes studentam.

Studentu centību raksturo absolventu skaits. Pirmais absolvents (Ēlfrīds Ekers) reģistrēts jau 1920. g. rudenī. Tas studijas sācis Tērbatas universitatē. Arī turpmākos gados fakultāti absolvē vēl vairāki bijušie Tērbatas universitātes studenti. Tomēr 1924. g. ir jau arī pašu fakultātes absolventi, to starpā Augusts Grīgors, kas, akls būdams, sekmīgi veicis studijas samērā īsā laikā.

1. piecgadē fakultāti absolvē 12 studenti (11 vīr., 1 siev.); 2. piecgadē fak. absolvē 36 stud. (29 vīr., 7 siev.); 3. piecgadē fak. absolvē 68 stud. (66 vīr., 2 siev.); 4. piecgadē fak. absolvē 100 stud.

Pavisam fakultāti absolvējuši 235 personas, to starpā 73 ar atzīmi „ļoti sekmīgi“.

„Ļoti sekmīgi“ beigušie līdz 1939. g. dabūja tiesību iesniegt kandidātu darbu. Šo tiesību līdz 1939. g. izmantojuši 21 absolvents, pārējie darbus nav iesnieguši vai apmierinājušies ar „sekmīgi“, stādāmie praktiskā darbā. Ar 1939. g. teoloģijas kandidāta grāds atcelts un tā vietā likts teoloģijas licenciāta grāds. To iegūst arī senāk beigušie. Rīte šo grādu ieguvušas pēdējā laikā 4 personas, iesniedzot un aizstāvojot licenciāta darbu. Personas, kas šo darbu neiesniedz, skaitas par fakultāti beigušām bez zinātniska grāda.

Materialu palīdzību studentiem universitatē un Latvijas valsts ir sniegusi ar atbrīvošanu no lekciju naudas pabalstiem un aizdevumiem. 1. piecgadē 10 sem. atbrīvoti no lekciju naudas 322 studenti

(246 piln., 76 puse); 2. piecgadē 10 sem. atbrīvoti no lekciju naudas 456 stud. (281 piln., 175 puse); 3. piecgadē 10 sem. atbrīvoti no lekciju naudas 396 stud. (162 piln., 234 puse), bez tam pabalstus un aizdevumus lekciju naudas samaksai saņēmuši pilnā apmērā 28 personas, puses apmērā 72, kopā 100; 4. piecgadē 10 sem. atbrīvoti no lekciju naudas 107 stud. (94 piln., 13 puse), bez tam pabalstus un aizdevumus lekciju naudas samaksai saņēmuši pilnā apmērā 111, puses apmērā 227 personas, kopā 338.

Uz 1938. g. likuma pamata par valsts aizdevumiem normalas studiju gaitas nodrošināšanai augstākās mācības iestādēs aizdevumus no Latvijas kreditbankas studiju fonda saņēmuši 1938./9. g. 100 stud., 96 lekc. naudas nomaksai (4 to nesaņ.), 97 iztikai (3 to nesaņ.); 1939./40. g. 95 stud., 92 lekc. naudas nomaksai (3 to nesaņ.), 93 iztikai (2 to nesaņ.).

Ar šo valdības atbalstu gandrīz pusei teoloģijas studentu ir nodrošināts materiālais stāvoklis un mierīgs darbs.

Svarīgs faktors fakultātes darbā ir bibliotēku un mācības līdzekļu kolekcijas. Fakultātes bibliotēkā un mācības līdzekļu iegādei universitāte budžeta kārtībā atvēlējusi: 1. piecgadē Ls 8670, 2. piecgadē Ls 21 700, 3. piecgadē Ls 11 492, 4. piecgadē Ls 15.380. Bez tam pareiztic. nod. Ls 7600. Bibliotēkā pēc inventāra saraksta uz 1940. g. 1. februāri 14 011 grāmatu.

Bibliotēku pārzin sākumā īsu laiku M. Stefanijs, tad prof. Adamovičs, prof. Bencingers un prof. Rezevskis. Techniskus darbus veic subasistenti un no 1931. g. arī fakultātes darbvedis.

1928./9. g. atvēlēti budžeta kārtībā Ls 1000 reliģiski-vēsturiskam muzejam. Par šo naudu iegūti muzeja priekšmeti, kas papildināti ar bilžu kolekcijām un dāvinājumiem muzejam. Muzeju pārzinājis I. Bencingers un pēc viņa E. Zicāns.

Studējošo sabiedriskās dzīves veicināšanai pie fakultātes 1920. g. nodibinājas Teoloģijas fakultātes studentu pulciņš, kas 1923. g. tika pārorganizēts par Teoloģijas fakultātes studentu biedrību. Studējošo reliģiskās ētiskās personības izkopšanai 1925. g. 24. novembrī dibināta teol. stud. brālība „Betanija“. 1939. gada 24. martā tā pārreģistrēta par L. u. teoloģijas stud. biedrību „Auseklis“. 1930. gadā dibināta L. u. teoloģijas fakultātes absolventu biedrība, kas pulcinājusi ap 70 biedru un katru gadu oktobra brīvdienās notur kārtēju saņāksmi ar referātiem par teoloģiskiem jautājumiem.

1922. g. dibināta „Teologu un filozofu biedrība“, kas 1939. g. pārreģistrēta ar nosaukumu „Reliģijas zinātņu biedrību“. Mērķis: nodarboties ar reliģijas pētniecību un reliģiskās dzīves veicināšanas jautājumiem.

Pārskats rāda, ka 20 gados veikts liels darbs. Latviešu teoloģiskai pētniecībai un zinātnei Latvijas universitātes paspārnē ir likti droši pamati.

SKOLA UN PEDAGOĢIJA

Prof. K. Kundziņš

Desmit baušļi pamatskolā

(Beigas.)

V bauslis. Dzīvības vērtības atzišana ir fundamentāla prasība, raugoties tiklab no biocentriskās kā no kristīgās ētikas viedokļa. Šai ziņā piektā baušļa pamatideja spēj apvienot ap sevi it visus, kam rūp gan atsevišķa individa cieņa, gan visas tautas, cilvēces nākotne. Dzīvība kā dievišķa dotība ir kaut kas svēts, neaizkarams. Mācot piekto bausli lielākā grūtība ir meklējama apstākļi, kā nav iespējams bērna vērigajam prātam aplēpt griezīgo nesaskaņu, kas joprojam vēl pastāv starp vispār atzītu teoretisku patiesību un praktisko dzīvi. (Karš un ar to saistītā neskaitamu dzīvību iznīcināšana.) Tomēr skolotāja uzdevums nav pievērst 10—11 gadu vecu bērnu domas šai smagajai problēmai, bet — sekojot šai ziņā Lutera izskaidrojumam — virzīt tās uz pozitīvo, rādot pozitīvās iespējas, kā iedzīvināt darbos baušļa ideju.

Prieks par dzīvību, dzīvības (un veselības) vērtības atziņa bērnam ir visai saprotama un tuva lieta. Lai iedomājamies tikai jaunību, pavasari, ziedošu veselību un kā pretstatu — slimību, sāpes, smagus nelaimes gadījumus, brālīša vai māsiņas priekšlaicīgo nāvi. Bērna sirds pukst straujāk, ja ir runa par dzīvības izglābšanu, par ārsta mākslu, kas slimai mātei vai tētim atdod veselību. Konkrētās vielas pārpilnība šinī gadījumā skolotājam uzliek svarīgu pienākumu: atrast labu un auglīgu dispozīciju, lai pārrunas nerisinātos chaotiskā veidā un lai tai pašā laikā neviena svarīgāka problēma nepaslīdētu garam pilnīgi neskarta. Tādā veidā baušļa traktējums — kā vēlāk to pašu redzēsīm apskatot VII un VIII bausli — var kļūt par īstu „dzīves mācību“. Apakšnodalījumi, kas dabiski izriet no virstemata, būtu apm. šādi: a) dzīvības ne ar ko neatsveramā nozīme un vērtība, b) svarīgākie gadījumi, kad jau bērns var palīdzēt dzīvību glābt vai sargāt, c) smagais traģisms, kas slēpjas vieglprātīgā vai noziedzīgā veselības un dzīvības postīšanā, d) gadījumi, kad par paša dzīvību dārgāka ir mīļu tuvinieku vai tautas liktenis.

P r a k t i s k i e a t z i n u m i. Skolotājs sakopo atmiņā piemērotu ilustratīvu vielu, turot aizvien acu priekšā arī klases un skolas dzīves notikumus. Par pirmo mērķi viņš sev sprauž izraisīt bērnos spēcīgu emociju pavadītu atziņu par dzīvības vērtību. To var panākt dažādi, piemēram, kopā ar klasi iztēlojot prieku, ko sagādā mazs sunītis, kaķītis, jēriņš. Tēvs mežā atradis mazu stirniņu, to pārnesis mājā. Kādi prieki! Te kļūmīgs gadījums (nepareiza barība,

nikns suns) — un mazais mīlulis tiek atrasts beigts, bez dzīvības! (Bagāts materials bērnu literatūrā: Aspazija, Rozegers u. c.) Vēl daudz sāpīgāki gadījumi: mazā brālīša saslimšana, nāve (Poruka atmiņas). Pamatatziņa: dzīvība bezgala dārga manta. Kad tā zudusi, to ne ar kādiem līdzekļiem vairs nevar atgūt. Sargāsim to: Dievs mums to devis. — **N ā k a m a i s m ē r ķ i s:** sakopot bērnu vecumam piemērotās atziņas par to, kā novērst klūmīgos gadījumus, kā sargāt dzīvību, kad draud briesmas, kā to glābt. Svarīgākā konkrētā viela apm. šāda: a) **P i e s a r d z ī b a:** auksts ūdens malks pēc sakarsēšanās. Rotaļšanās ar ieroci un iespējamās sekas (pastāstīt kādu patiesu gadījumu). Citi nepaklausības un pārgalvības gadījumi un to bēdīgās sekas (plānais ledus, peldēšanās bīstamā vietā, neuzmanība pilsētas dzīvā ielu satiksmē. b) **T u v a c i l v ē k a d z ī v ī b a b r i e s m ā s.** Bērns degošā mājā. Ugunsdzēsēji, māte kā glābēji. Slikstošais biedrs. Mazais dzīvības glābējs (sal. Amičis „Skolnieka dienas grāmatu“). c) **K a s s k o l n i e k a m j ā z i n a p a r p i r m o p a l ī d z ī b u.** Šinī daļā bērni dabīgi atcerēsies jau agrāk apskatīto stāstu par žēlsirdīgo samarieti. — **P ē d ē j a i s t e m a t s:** gadījumi, kad dzīvība krīt par upuri negēlīgam noziegumam. Cilvēks bez dzīvības atrasts mežmalā. No brūces sūcas tumšas asinis. Vai nelaimes gadījums malku cērtot? Nē — drēbes noplēstas, kabatas izvandītas. Acīm redzot noziegums! Cik tas drausmīgi! Analogija: Kains un Ābels. Mozus dūsmās nosit eģiptieti. Tādos gadījumos nodarīto vairs nevar griezt par labu. Sirdsapziņas nemiers. Tas ir drausmīgākais grēks! Tev nebūs nokaut! — Noslēgumā bērni viegli iemācas bausli ar izskaidrojumu.

VI bauslis. Cik piektā baušļa temats, ja to izveido pozitīvā virzienā, pateicīgs un auglīgs, tik nepiemērots bērniem sestais bauslis. Arī pamācības par seksuālo dzīvi un seksuālām nerātībām, ko ieteic daži racionalisma garā noskaņoti skolotāji, bez radušās vajadzības šinī nepiemērotā situācijā (veselas klases priekšā! reizē zēniem un meitenēm!) ir pedagoģisks absurds. Nekas nav zaudēts, ja šim bauslim II pamatskolas klasē pārejām pāri ar klusuciešanu. Ja tas pilnīgi nav iespējams āriņu iemeslu dēļ (grāmatā bauslis ir iespiests), tad labākais ar pāris audzinoša satura vārdiem izcelt laimīgas laulības dzīves ētisko nozīmi. „Par laimīgu laulību saucam tādu, kad tēvs māte visu mūžu līdz sirmam vecumam turas kopā baltās un ne-baltās dienās kā vislabākie draugi. Kur pastāv tāda saderība un mīlestība, tur laimīga mājas un ģimenes dzīve. Dievamžēl tas ne vienmēr tā ir mūsu dienās. Bet par to, bērni, varbūt runāsim kādreiz vēlāk, kad būsiet lielāki.“

VII bauslis. Formāli ņemot septītā baušļa mācīšana attiecībā uz izejas punktu un tematisko dalījumu iet zināmā mērā līdztekus V bauslim. Tikai centralā vērtība šeit ir cita: ne dzī-

vība, bet īpašums, it sevišķi dzīves iztikai nepieciešamā manta. Kā tur sākumā tika izcelta pati vērtība un pēc tam apskatīta šīs vērtības aizsargāšana un glābšana, bet noslēgumā apskatīta tās noziedzīgā aizkaršana, tāpat to iespējams darīt arī šinī gadījumā. Tomēr paliks viena starpība, ko izjutīs arī jau bērni, proti, ka īpašums salīdzinot ar dzīvību (kā primaru vērtību) ir tikai sekundārs lielums jeb palīgvērtība. Bet toties pozitīvais pretstats īpašuma vieglprātīgai un noziedzīgai putināšanai un iznīcināšanai ir visai svarīgs tikumiskās dzīves faktors — *d a r b s*, kā galvenais īpašuma radītājs, vairotais un uzturētājs. Tā tad septītais bauslis ir dabiskā vieta, kur var runāt par darba nozīmi. Tev nebūs zagt, pozitīvā formulējumā skan: *t e v b ū s s t r ā d ā t*, sk. Efez. 4, 28, 1. Tes. 4, 11. Nebūs lieki aizrādīt, ka runājot par īpašuma vērtību, vairāk jāizceļ ētiskais, ne juridiskais moments.

P r a k t i s k a i s v e i d o j u m s. Pieturoties visā visumā pie piektajam bauslim uzstādītā plāna, veidosies apm. šāds gājiens.

a) Skolotājs klasei liek izjust un izprast īpašuma vērtību, it sevišķi tāda īpašuma, kas iegūts ne bez pūlēm un grūtībām, ilgstošā, neatlaidīgā darbā. Pie tam ieteicams iet ceļu **a m i n o r i a d m a j u s** (no mazākā uz lielāko). Var iesākt ar notikumu Andra dzīvē, kad krusttēvs tam uzdāvina sen kāroto kabatas nazi vai — kāpinot šo motīvu: kad Andra rīcībā tiek nodots divritenis, vai jauna skaista dārza ābelītē. Andra prieks un rūpes. Tālāk ieteicams pāriet pie gadījumiem, kad mazais ganiņš pats nopelnījis pirmo algu. Cits piemērs: mazzurīga gājēju ģimene, likdama latu pie lata, beidzot sakrāj tik daudz, ka var sev nopirkt sarkanbrūnu Raibaliņu. Secinājums no visa iepriekšējā: manta, kas iegūta pēc tam, kad tā sen bija iecerēta, neatlaidīgā darbā ir sevišķi dārga. — b) **Ī p a š u m a p a z a u d ē š a n a**, **i z p o s t ī š a n a**. Turpinot stāstu par gājēju ģimeni, tēlojas dzīvi tās rūpes par Raibaliņas uzturēšanu, apkopšanu. Par to vērtīgais ieguvums — salds prieks visai ģimenei. Te — kādā rītā kūts durvis uzlauztas. Raibaļas vairs nav!... Jeb cits analogs stāsts: jauns līdumnieks uzcēlis māju. Cik tur nav ielikts labu domu, cik pūļu nav ziedots! Te, kādreiz no darba mājās nākot, pa logiem, durvīm spiežas ārā dūmu mutuļi, jumtā parādās liesmas. Māja deg!... Pārrunās ar klasi noskaidro iespējamus iemeslus. Secinājums: cik viegli dārga manta var iet bojā! Sakarā ar to nākošais jautājums: c) **k ā i e s p ē j a m s m a n t u p a s a r g ā t**, taupīt, vai arī nodarīto zaudējumu par labu griezt. Stāsts no prezidenta Linkolna jaunības par grāmatu, kas bija paņemta no kaimiņa un lietū bija samirkusi. Krietnais zēns piesolas atstrādāt zaudējumu. Vērtīgi aizrādījumi, kā mantu no bojā ejas var pasargāt ar apķērību un drošsirdību: stāsts par zēnu, kas vecākiem mājā neesot, ar savu apķērīgo rīcību apslāpē uguni, kas cēlusies māsiņai rotaļājoties ar sērkokiem. — Bet kā tad, kad nelaime notikusi, manta aizgājusi postā, māja no-

degusi? Arī tad vēl iespējams viens ceļš: sākt vēlreiz no jauna, ar stipru ticību, kopējiem spēkiem. Ja turpretim labi klājas, neaizmirst mazāk laimīgos, kam grūti klājas, kas cietuši. Palīdzība ugunsgrēkā cietušam kaimiņam u t. t. Trūkumcietēju apdāvināšana. d) Bet cik z e m i, cik negēlīgi, tīšu prātu postīt otra mantu! Ir arī tādi cilvēki, kas paši nevīžo strādāt, dzīvo uz citu rēķina, pat citam neredzot piesavinas tā grūti pelnītos grašus, vieglā ceļā mēģina iedzīvoties svešā īpašumā. Tādi ir par slogu visai sabiedrībai. Mēs saprotam, kāpēc Dieva vārdi pavēl: tev būs strādāt, t e v n e b ū s a g t!

VIII bauslis. Vecā Derība ar šo bausli gribēja novērst nepatiesas liecības došanu tiesā, tā tad nepatiesību sevišķi svarīgā gadījumā, kad no pareizas liecības atkarājas tiesas spriedums, kāda cita cilvēka (apsūdzētā) liktenis, dažreiz pat dzīvība vai nāve. Mēs, sekojot Jēzus sludinātai mācībai (Kalna runā!), nosodam ikkuru nepatiesību vārdos, katrus melus, tāpēc ka tie nav savienojami ar krietnu, cēlu izturēšanos, ar skaidru sirdi. Baušļa pozitīvo saturu var izteikt vārdos: esi patiess! Aizvien un visur! Arī ja tas prasītu bezbailīgu, drošu sirdi, tomēr esi patiess. Dabiskais, no baušļa satūra izrietošais iedalījums tā tad būtu: a) mums ar visu spēku jācenšas v i e n m ē r būt patiesiem. Šeit bērnu vecumam piemērotu konkrētu saturu meklējot, jāmācas no bērnu un jaunatnes psihologiem, piem. St. Hola (Hall), Ferstera u. c. Tie mums rāda, cik viegli un kāpēc bērns sāk lietot melus un pamazām pie tiem pieron un tos pat sāk attaisnot. Galvenie iemesli: bailes tikt izsmietam, bailes no soda, vēlēšanās spīdēt biedru priekšā, retāk: vēlēšanās palīdzēt savam draugam, tikt ārā no nepatīkamas situācijas vai fantazijas pārmerība. b) Sevišķi nosodami meli, nepatiesa runa, ar ko mēs kaitējam citiem cilvēkiem, nostādam tos atklātības priekšā sliktā gaismā vai pat kādam, kas nemaz nav vainīgs, uzveļam vainu vai radam aizdomas pret to, aprunājam to pie priekšniecības un taml. Tā tad auglīgi pieiet baušļa idejai no diviem aspektiem: individualā un sociālā. Tā gūstam vienkāršāko dispozīciju baušļa apskatīšanai.

Praktiskais veidojums. a) Skaidras sirds, nevainojama rakstura, taisna prāta vērtība. Pozitīvs un negatīvs piemērs: zēns, kas nekad neuzbāžas ar savām runām, bet ja runā, runā patiesību. Katram viņa vārdam var uzticēties. Meitene, kas dzīvoja pie pamātes. Tā to sūtīja apkārt ubagot. Baidīdamies, ka nenes pārāk maz naudas mājās un nedabū sitienus, meitene sāka lietot melus. Kad labi ļaudis to uzņēma pie sevis, tā vēl ilgi bija ļoti melīga, nodūra acis, skatījās caur pieri, slapstījās. Ļoti grūti bija izlabot viņas rakstura kļūdas. b) Kāpēc arī mums bieži ir tik grūti, izvairīties no meliem? Kāpēc mēs melojam? Šeit ieteicams stāstīt īsus piemērus, par pārāk runīgo Vili, kas visu aizvien gribēja labāk zināt, par lielīgo Mārci, kas, redzēdams ap sevi lēticīgus klausītājus, stāstīja par ne-

ticamiem brīnumiem, panākumiem skriešanā, bumbu sišanā, makšķerēšanā; trešais par bailīgo Jāni, kam nekad nebija dūšas atzīties, kad viņam kāda nelaime bija gadījusies. Notikums ar skolnieku, kas, nevienam neredzot, zīmēšanas klasē bija sasitis ģipša tēlu un nevienam neko nebija teicis. Cik smagi tam visu laiku bija pēc tam, sevišķi kad skolotājs sāka turēt aizdomās citu biedri! Kāds slogs novēlās no viņa sirds, kad viņš bija radis drosmi atzīties! Tikai tas, kas nemelo, ir brīvs, var iet ar paceltu galvu. Bet lai nemelotu, jābūt drošsirdīgam, raksturā stipram. c) Socialais viedoklis. No pēdējā piemēra mēs jau redzējām, ka sevišķi nejauki kļūst meli, kad ar tiem nostādam nepareizā gaismā savus biedrus un draugus. To dažreiz dara lišķīgi un zemi cilvēki, lai paši iegūtu savu priekšnieku labvēlību. Piemēri no bērnu literatūras. Sevišķi smagas sekas ir, ja kādu pratina (pie tiesas, kā liecinieku). Kāpēc notiek tiesa? Tiesneša, apsūdzētā, liecinieku loma. Stāsts par jaunekli, kas, principālam aizejot, viens pats bija kādu laiku palicis veikalā. Īpašniekam vakarā naudu pārskaitot, trūkst 10 latu. Kāds jauneklim nelabvēlīgi noskaņots biedrs nodod pie tiesas liecību, ka tas redzējis jaunekli ātri ko noslēpjam. Jaunekli notiesā. Šeit der atcerēties, kā notiesāja uz nāvi Jēzu. Dažreiz notiesā apsūdzēto ne ļaunprātīgas, bet paviršas, neapdomīgas liecības dēļ. Cik svarīgi ir tādos gadījumos runāt patiesību!

Secinājums: Būsim aizvien patiesi.

Ej, bāliņ, taisnu ceļu, runā taisnu valodiņu.

Tad ir Dievs palīdzēs, taisnu dzīvi nodzīvot.

IX un X bauslis. Šie baušļi pēc pirmteksta (salīdz 2. Moz. gr. 20, 7 ar 5. Moz. gr. 5, 18) patiesībā ir viens vienīgs bauslis. Sākumā jau aizrādīts, ka tāpat kā otrajā bauslī, arī šinīs baušļos izpaužas senlaicīgs, mums nepieņemams uzskats. Šinī gadījumā tas attiecas uz socialajām attiecībām: sieva, kalpi, kalpones tiek minēti vienā plāksnē ar māju, lopiem un pārējo īpašumu. Turklāt izteicienos „s a v a tuvākā namu“, „s a v a tuvākā sievu, kalpu u. t. t.“ izpaužas pamatskolas bērniem pilnīgi nepiemērots pieauguša cilvēka (precēta vīra) viedoklis. Tas pats sakāms arī par Lutera izskaidrojumiem. Gandrīz pietiek, lai sacītu: šie baušļi mūsu laika bērnam nepiemēroti, tie par stundas materialu neder. Šāds spriedums būtu neatvairams, ja baušļi nesāktos ar trim vārdiem, kam ir fundamentāla nozīme tikumu mācībā: *t e v n e b ū s i e k ā r o t!* Ar to šie baušļi patur savu nozīmi arī mūsaiņu bērnu audzināšanā. Šinīs vārdos izpaužas svarīga tikumiskās atziņas padziļināšana, salīdzinot ar visu iepriekšējo. Citiem vārdiem, šeit paspīd atziņa, ko Jēzus izteicis kalna runā (Mt. 5, 20—30), ka labā un ļaunā smaguma punkts un sakne nav meklējami ārējā nodarījumā, bet daudz dziļāk, labās

vai jaunās sirds tieksmēs, sirdsprātā. „Cilvēks redz, kas ir acu priekšā, bet Dievs uzlūko sirdi.“ No tā secinājums: viss pārējais šinīs baušļos klases darbam nepiemērots, resp. nevajadzīgs, izņemot nopietnos trīs vārdus: „Tev nebūs iekārot!“

Praktiski secinājumi. Šo vārdu apskatīšanu var sākt ar diviem piemēriem. Pirmais rāda kādu ļaundari, kas atriebības nolūkā taisas izdarīt kādu neģēlīgu darbu (piem. pielaist uguni, izdarīt zādzību), bet apstākļu sagādīšanās dēļ (dzirdami soļi, kāds atver logu...) tiek aizkavēts. Tam pretim jārāda, ka nevainīgs cilvēks var kļūt par ļaundara ieroci, pats nekā ļauna netikodams (Tolstoja „Zaglis“). No piemēriem bērni secina, ka nekatreiz svarīgākais ir izdarītais jaunais darbs; ļaunuma sakne meklējama jaunajā nolūkā, jaunajās tieksmēs, tā tad — dziļi dvēselē cilvēka sirdsprātā. — Ar Pestalocija stāstu „Kārdinājums“ (sk. Ferstera „Jugendlehre“ un manu grāmatu Reliģijas mācība un ētika jaunatnes audzināšanā, 160. lpp.) var pārliecinoši rādīt, ka jaunums sākas ar to, ka sirdī pamostas un sāk iesakņoties bīstamas domas un ka vienatnē esot piestājas kārdinātājs. Tikai viens kļūmīgs brīdis, kad neviena nav klāt, un — nevainīgs jauns cilvēks kļuvis par noziedznieku! Tāpēc labi tam, kas kārdinātājas domas noraida pašā sākumā, apslāpē tās pašā saknē! Dažreiz pats Dievs nāk palīgā. Atskan tikko sadzirdama balss cilvēka iekšienē — mūsu sirdsapziņa. Arī tā saka: „Tev nebūs iekārot!“ Sk. Annas Brigaderes „Plūmes“.

Analoģiski kārdinājuma brīži: krietns zēns dzīvo lielu puīšu starpā, kas viņam māca dzert, spēlēt uz naudu. Straujš rakstura cilvēks mirklī, kad kāds viņu aizkar vārdiem, iedegas dūsmās. Šeit der iztīrāt jautājumu: kā cilvēki kļūst par dzērājiem, noziedzniekiem. No visa tā viens kopsecinājums: Uzvarēt kārdinājumu, apslāpēt launās tieksmes pašā sākumā, kamēr vēl nav par vēlu! b) No otras puses der arī apskatīt, kā sākas labi darbi. Atbilde: klusu, bet skaistu un cēlu domu un nodomu veidā! Kāds mazs itāļu zēns dziļi sirdī bija apņēmis nokļūt pie savas mātes svešumā, lai turpmāk būtu kopā ar viņu, un patiesi to izdarīja (Amičis stāsts: No Apenīniem līdz Andiem). Cik skaisti šeit piepildas agrā jaunībā iecerētais! Tāpat par īstenību ir kļuvusi arī brīvā Latvija. Sākumā arī tā ir bijusi tikai karstu siržu iecerēta doma, siržu lolojums. Bet šī doma neatlaidīgi cilāta, nostiprināta, kardināta beidzot kļuvusi par īstenību. Labas domas ir varens reāls spēks.

Noslēgumam labi noder stāsts par Jēzus kārdināšanu. Jēzus uzvar kārdinātāju, balstoties uz „Dieva vārdiem“, ar stiprām un labām domām. Par to liecību nodod visa viņa dzīve līdz pat nāvei. Tanī redzama vislielākās domas — sirdsskaidrības, ticības, mīlestības uzvara.

Kā šie skicējumi rāda, baušļi, tādā veidā apskatīti, var kļūt par izejas punktu reliģiski ētiskai dzīves mācībai.

G R Ā M A T U A P S K A T S

Tēvzemes brīvībai un slavai.

Kārļa Ulmaņa — Runas un raksti. 1899—1918. I sējums.

Pirms Ziemassvētkiem, sakarā ar Prezidenta K. Ulmaņa 40 gadu sabiedriskā darba atceri, „Zemnieku domu“ apgāds laidis klajā pirmo „Kārļa Ulmaņa runu un rakstu“ sējumu, kurā uzņemti viņa runas un raksti, kas teiktas un sarakstīti starp 1899. un 1918. gadu.

Pirmais sējumā ievietotais raksts ir pirmā Prezidenta runa un reizē arī raksts par „Piena ražojumiem un to izlietošanu“. Tas pieskaras pilnīgi praktiskām lietām; tās šē arī tā ir skartas, ka dod spēcīgu ierosmi jauniem pasākumiem un darbiem. Reiz kāds vecāks „cienījams Allažu pagasta saimnieks man attēloja to lielo uzņēmību, ko viņā ir radījusi šī runa. Kā viņš, tā citi allažnieki, kas klausījušies šinī runā, nolēmuši tūlīt mājās stāties pie ieteiktā realizēšanas. Tie bijuši dedzīgi vārdi, kas varējusi viņus iejūsmot un aizraut, tie bijuši vārdi, kuriem viņi nav varējuši pretoties un neklaut. Tie, kas mājās pārbraukuši arī ķērūšies pie darba, tikuši uz priekšu pie ievērojamas labklājības; viņu saimniecības kļuvušas priekšzīmīgas un labas. To atstājot, sirmais saimnieks vēl ļoti atcerējās šīs runas priekšnesumu, šīs runas iedarbību klausītāju vidū. Šai runā nav skartas vien praktiskas lietas, taņi ielikts arī idejisks aicinājums uz vienprātību. „Bez vienprātības nekad nekas labs nebūs sasniedzams“ (13.). Vienprātība ved pie uzvaras (56.). Arī citos rakstos ielikts šis svarīgais aicinājums: „Sniegsimies rokas kopīgā darbā — un nākotne piederēs mums“ (148.). Ar vienprātību Prezidents cieši saista kopdarbību. Tās lielo nozīmi viņš uzsver tieši zemniecībā. „Kopdarbība pataisīs mūsu zemniecību visās viņas daļās stipru, uzņēmīgu un izturīgu“ (341.). Prezidents izjūt lielās kopības nozīmīgumu un tādēļ daudzos rakstos aiz mudinājumiem un drošinājumiem izskan pārliecība: „Mums būs jāatzīst, ka katrs par sevi mēs nekas liels neesam, bet esam kaut kas tikai visi kopā; tikai visiem kā tautai mums būs nākotne“ (302.).

Prezidents pamudina savos rakstos uz darbību, kas var nest labklājību zemei un zemnieku mājām; sevišķi viņam rūp

lopkopības pacelšana (piem. 39. s.), kopmoderniecību dibināšana (piem. 127. s.), beidrošanās vajadzība (piem. 149. s.), laikrakstu lasīšana (piem. 73. s.), palīdzības sniegšana izpostītiem (piem. 333. sek.) un citas lietas. Bet viņš neprot rakstīt vai runāt, ja, rakstot vai runājot par gluži praktiskām vajadzībām, neiepin moralisku stiprinājumu, neaizrāda uz garīgo nostāju, neparāda arī tikumisko ceļu.

Prezidenta moraliskie aicinājumi ir vienkārši un zīmīgi. Aiz lietām un parādībām viņš redz pašu cilvēku. Kādā rakstā viņš saka: „Zemi kopt un lopus barot mēs esam jau daudz maz mācījušies, bet cilvēks ir piemirsts“ (177.). Tādēļ viņš aicina piegriezt vērību arī cilvēkam, kura „lielākā manta ir viņa paša rakters jeb daba un viņa dzimta“ (89.). Cilvēkam viņš grib iemācīt „pareizu lietu un parādību saprašanu un pazīšanu“ (89.). Viņš bridina no šaubām un bailēm; viņš māca būt pašpalāvēgam. „Nelauj nevienam un nekam atņemt tavu pašpalāvēību!“ „Nepieļauj pat sava paša sirdi iezagties domām, it kā tavas cerības varētu nepiepildīties, tavs darbs neizdoties un tavi pasākumi galīgi sabrukt“ (289.). Paļāvību stiprina ticība. Sevišķi Prezidents izceļ ticību darbam. „Mums vajāga ticēt un paļauties uz mūsu darbu, atdot un ieguldīt mūsu darbā visu labāko, kas mums ir, mūsu labākās domas, un ziedot mūsu darbam visas mūsu spējas un spēkus“ (167.). Darbam nevien jātic, bet jāmācas tas cienīt un mīlēt (179.).

Prezidents īstu cilvēku redz tur, kurā iemājo gaišs prāts, godīgas jūtas un laba griba. Tādēļ viņam rūp izglītības lietas. Jāļauj no izglītības avotiem jaunai paaudzei smelt, cik vien var. „Gādāsim par prāta un dvēseles gaismu, pācelsim mūsu ļaudis uz tik augsta stāvokļa, ka viņi var saprast mūsu cēlos mērķus, padarīsim viņus spējīgus mums bez šaubām uzticēties, būsim paši šīs uzticības cienīgi — tad viņi mums sekos, un mūsu zemīte zaļos un ziedēs kopdarbības gaismā“ (118.). Viņš grib redzēt cilvēkus ar dzelzs gribu, kas varētu sacīt:

„es gribu“, kuros „ir stiprums, dziļums, noteiktība, apņēmība un izvedība“ (315).

Vairākos rakstos izskan Prezidenta vēlēšanās, lai vecāku un bērnu attiecības būtu nokārtotas, lai tēvi un mātes pret dēliem un meitām izturētos tā, lai tiem nebūtu jābēg no zemes uz pilsētu. Viņš dod padomus, kas vēl tagadnē nav novecojušies (83. s., 163. s. u. c.). No daudziem sirsniņiem aicinājumiem lai minam tikai šo: „Un, jūs, vecāki, izko-
piet paši savu ģimenes dzīvi, lai tur nebūtu šķelšanās, bet lai valdītu sirsnība un saderība“ (158). Ģimenē būs satīcība un saderība, ja sekmīga būs cīņa pret dzeršanas postu. Dzeršanu Prezidents uzskata par to paradumu, kas nes lielus ļaunumus un milzīgus zaudējumus (161. s., 222. s.).

Grūtākās dienās Prezidents vērs cilvēka prātu uz grūtību un pārbaudījumu lielo nozīmi un svētību cilvēku dzīvē (251. s.). Lai pieminam tikai šo atziņu: „Grūtības modina lielas spējas un gata-
vo ceļu varenībai“ (255.).

Prezidents vairākkārt mēģina ieskatīties latviešu zemnieka būtībā. Viņš nedrēd tur vien spožo un gaišo, bet arī tumšo, ko devusi zemnieku dvēselei dzimtbūšana un verdzība. „Nevienprātība, neuzticēšanās un kopdarbības trūkums, kā verdzības nenovēršamās sekas, visas šīs lietas negrozīsies uz labo pusi, iekam latvju tautas dvēsele nebūs šķīstīta no verdzības ļaunajām atliekām, iekam latvieši arī iekšēji, garīgā ziņā nebūs pacēlušies no kārtas par tautu“ (117). Bet lai paceltos no kārtas par tautu, tad vispirms vajaga iemācīties cienīt zemnieka kārtu (115., 179.). Prezidentam nerūp vien zemnieku kārtā, bet visa latviešu tauta, tās pašnoteikšanās un brīvība. 1917. gadā viņš raksta: „Latviešu zemniecības ideāls ir brīva autonoma Latvija kā valsts ar savu satversmes, likumdošanas, tiesas un pašvaldības augstāko varu“ (306., 303., 298.). Viņa rakstos nereti izpaužas tāls skatījums un liela panākuma apzināšanās (181., 187.).

Pie kādas konferences lēmuma, ka no skolām jāizmet ticības mācība, viņš izteic domu, ka tas nebūtu teicami. Turpretī viņš gan atzīst, ka nepieciešami vajadzīgs atņemt mācītājiem katru iespaidu uz skolas programmu un mācību gaitu. „Lai mācītājiem paliek baznīca, skolotājiem skola! Gan tad laudis atsvabināsies no [vācu] mācītāju iespaida“ (54.). Prezidents vērsas pret vācu mācītāju vācisko orientāciju. Teologus interesē vēl divas vietas šīnī sējumā. Vienā vietā Prezidents rīkojas ar Vecās derības tekstu: „Ja tu mana tauta reiz ļausi aiziet zudumā priecas mācība, tad zini — tas ir tavš gals.“ Šīnī vietā viņš aizrāda uz biblii, kā uz „lielas gudrības grāmatu“ (277). Otrā vietā viņš saka: „Ir dziļa gudrība pavēlē, kura nosaka, ka mums būs ienaidniekus mīlēt, jo taisni jau mūsu ienaidnieki daudzreiz ir tie, kuros slēpjas mūsu vislabākie un istākie draugi“ (254.).

Kārļa Ulmaņa runas un rakstus sakārtojis Jānis Rudums, kas raksta arī ievadu. Tanī viņš zīmīgi izceļ to saturu un nozīmi, sacīdams: „Kārļa Ulmaņa runās un rakstos mēs redzam un vērojam, kā tautas spēki tiek atbrīvoti, kopoti un zināmā virzienā vadīti; tur nomanam neatlaidīgu tautas audzināšanu un izglītošanu, kuras nolūks — sagatavot tautu, dot tai ieročus cīņai par lielu un daļu nākotni. — Un pāri visam mēs jaušam varenu latvieša garu, kas minis neminamus tālumus un iznīris no dzelmīgiem atvāriem, garu, kas rūdījies tērauda gribā un liesmojis mūžīgā darbā, garu, kas izteicis vārdos: Dzīve ir sūtība, un tās augstākais li-
kums — pienākums.“

Ja īsumā raksturojam šo pirmo sējumu, tad varam sacīt, ka tā ir grāmata, kas rāda gaišu ceļu uz laicīgu labklājību, tā ir grāmata, kas aicina krāt stiprus garīgus spēkus, tā ir grāmata, kas ceļ uz augšu un virza uz priekšu.

Alb. Freijs.

Prof. V. Maldonis — „Evaņģēliskā dogmatika“. Latvijas Universitātes mācības grāmatu serijas Nr. 14. Izd. Latv. Universitāte 1939. g. 312 lpp.

Šī gada sākumā (lai gan datēta 1939.) iznākusi pirmā latviešu dogmatika, un arī pirmā mūsu teoloģijas fakultātes arodu mācības grāmata, kuru izdevusi Latv. Universitāte ar tās rīcībā esošiem līdzekļiem. Agrāk — 1938. g. — gan jau izdota nel. prof. Bencingera „Israēla li-

teraturas vēsture“, prof. E. Zicāna redakcijā, bet tā, cik zināms, iespiesta ar Kultūras fonda pabalstu. Tā tad, mums nu pašiem ir sava dogmatika. Esmu uzai-
cināts to pārrunāt „Ceļā“, kas izskaidrojams ar to, ka man bija jādod fakultātes uzdevumā atsauksme par manuskriptu

Izdevniecības komisijai un tā tad esmu pirmais, kas ar to tuvāk iepazīšies. Nebūdam specialists šinī disciplinā, apziņos, ka mans pārspridzums būs nepilnīgs, vairāk tikai aizrādījums.

Profesora Dr. V. Maldoņa „Evanģēliskā dogmatika“ ir 20 gadu darbības rezultāts šinī disciplinā un sniedz lasītājam tos atzinumus, ko autors guvis savās studijās un pārdomās šinī laikā un sniedzis mācībās pārbaudīdams un apsvērdams saviem klausītājiem. Jāsaka, ka esam guvuši solidu darbu. Zināšanas, ar kurām autors rīkojas, ir plašas, ļoti plašas; spriedumi, kurus viņš izteic, pārdomāti un nosvērti. Dažās vietās lasītājs, sevišķi tāds, kas nav ar dogmatikas problemām tik daudz nodarbojies, gan varbūt vēlēšies dzirdēt noteiktākus gala spriedumus nekā tos ir devis autors, bet jāaizrāda, ka dogmatikai bieži jānodarbojas ar tādiem jautājumiem, uz kuriem arī ticīgais saprāts, kaut gan ilgi par tiem domājams un tanīs iedziļinādamies, nevar rast apmierinošas atbildes, kas tam paliek problemas, piem. teodijas jautājums, — kā savienot Dieva visvaldīšanu ar cilvēka brīvību, ar jaunu un cilvēku grēkiem u. c. Autors te ir pārrunājis un vienu pretim otram nosvēris dažādus uzskatus un dažādas atrisinājumu iespējamības. Viņš arī pie tam izteic savas domas.

Zinātniskos mācības rakstos ir divi ceļi, pa kuriem ejot risina savas domas un nāk pie gala spriedumiem. Viens ir tas, ka autors šķetina pats savu pavadīšanu, iziedams no principiem, ievērodams gan galvenos līdzšīņējos uzskatus, galvenās uzstādītās problemas, bet viņš var darīt arī zinamus kas izteikuši uzskatus, gandrīz vai vārdā neminot. Galvenais jau zinātnē ir domas, kas izteiktas, ne personas, kas tās izteikušas. Autors var tad pats pārspriest un risināt jautājumus no lietiskās puses un nākt pie gala slēdzīnēm. Šinī ceļā galvenās problemas izeļšas noteiktāki un jautājumu risināšana ir pārskatāmāka. Otrais ceļš ir tas, ka cenšas ievērot, cik daudz vien iespējams, agrāko zinātnieku domas uz uzskatus kādā jautājumā, viņus vārdā nosaucot, rāda, kā viņi mēģinājuši šo jautājumu atrisināt, kritizē viņus, jeb pieņem visumā, vai pa daļai viņu spriedumus un nāk tad pie sava galīgā sprieduma. Aiz pārrunāto autoru daudzuma tad galvenais var ne visai skaidri izcelties, bet šai metodei ir savs labums: tā sniedz

lasītājam pārskatu par to, kas līdz šim domāts, un dod viņam bagātīgu, interesantu vēsturisku materialu. „Evanģēliskās dogmatikas“ autors izvēlēšies pēdējo ceļu un varbūt tas ir iz noderīgs mācības grāmatai. Studentiem te būs bagātīgs un gan arī vajadzīgs vēsturisks materials un pie tam pirmvalodās (beigās ir pielikti tulkojumi, kas varbūt dažreiz par daudz atvieglina); bijušiem prof. Maldoņa klausītājiem grāmata atsvaidzinās zināšanas, tiem, kas jaunāko un arī vecāko laiku dogmatiku tik ļoti nepārzin (un pie tādiem pieskaita sevi arī recenzents), tā sniedz daudz jauna un interesanta. Zināms, autoru domas ir bieži izteiktas diezgan īsi, bet interesents var ar tām pats iepazīties. Nevar arī gluži teikt, ka „aiz kokiem mežu nevarētu saredzēt“, autors cenšas, agrāko dogmatiku uzskatus pārrunājot, vadīt lasītāju caur galvenajām problemām.

Par prof. Maldoņa dogmatiku jāsaka, ka tā nav spekulatīvs darbs, kas iziedams no vispārējā saprāta meklējumiem, vai reliģijas filozofijas prātojumiem, apspriest kristīgās ticības būtību, viņas ticējumus un mācības. Viņas izejas punkts noteikti kristīgs, dogmatikas galvenais pamats ir Jēzus Kristus persona; autoram dogmatikas atzinumu avots un kritērijs ir ticība; ar viņas būtības definīciju viņš iesāk savu darbu, tomēr viņš turas arī pie vēsturiskās dievatklāsmes, kas izpaudusies sevišķi Jēzū Kristū. Jēzus Kristus persona stāv tā sakot dogmatikas centrā. Zināms, viņš ievēro un pārrunā arī filozofu domas un spriedumus par Dieva, cilvēka būtību, pestīšanu u. t. t., kā arī dabas zinātnieku stāvokli augstākajiem jautājumiem pretim. Prof. Maldoņa dogmatika tā tad ir noteikti kristīga. Jēzus personu viņš vērtē ļoti augsti, viņa runā un atklājas Dievs, viņš ir Pestītājs, cilvēks pats sevi nevarot pestīt. Autors pārrunā visas līdzšīņējas, arī baznīcas dogmatikā apskatītas mācības — par Dievu, viņa būtību un īpašībām, par trīsvienību, par pestīšanu, Kristus darbu un personu, par Sv. Garu, glābšanas ceļu, par baznīcu un pēdējām lietām, un arī galvenokārt parastajā kārtībā. Viņš grib acīm redzot kalpot baznīcai viņas mācību izpratnē, tomēr nevar teikt, ka viņa grāmata būtu baznīcas dogmatika, jo viņam ir savi, uz moderniem atzinumiem dibināti uzskati par trīsvienību, par Kristus būtību, grēka izcelšanos u. c. Spriedumi te būs dažādi,

tomēr jāsaka, ka autors visos šinīs jautājumos ar nopietnību un interesi ir iedziļinājies.

Prof. Maldonis savu dogmatiku nosaucis par „evanģelisku“, ne par „evanģeluterisku“. Kāpēc tā? Laikam gan ne tamdēļ, ka viņš gribētu apvienot abu galveno protestantu konfesiju — luterāņu un reformātu — mācības un uzskatus, tā kā Vācijā-Prūsijā tās abas konfesijas ir pa lielākai daļai apvienotas vienā „evanģeliskā“ baznīcā. Jo reformatus — Cvingliju, Kalvinu un citus viņu teologus prof. Maldonis ievēro diezgan mazā mērā. Turpretim gan Luteru un vecluteriešu dogmatikū, kuras viņš bieži citē un kuru domas viņš apskata. Un to viņš gan arī pareizi ir darījis, jo, kā gan arī mēs novērtētu vecluteriešu dogmatiku uzskatus tagadnē, viņi ir tomēr darijuši ievērojamu darbu, dogmatiskos jēdzienus kaldinādami un vienu no otra norobežodami. Šķiet, ka prof. Maldonis savu dogmatiku nosaucis par „evanģelisku“ tamdēļ, ka viņš grib kā uz pirmo pamatu dibināties uz evanģeliju, un tas viņam stāv augstāk par Luteru, luterāņu ticības apliecināšanu un dogmatikām. Tas pareizi, un arī pats Lutera luterieši to ir arī atzinuši, bet vai tomēr ar evanģeliju un viņa izpratni nav savienojams zināms konfesionāls viedoklis un vai mēs neesam no vēstures atkarīgi? Vai un citāļ prof. Maldoņa dogmatikā izpaužas luteriskais viedoklis, par to neņemam spriest.

Ja nu esmu uzņēmies grāmatas pārrunu, tad lai man būtu atļauts izteikt dažas piezīmes. Autors iesāk nodaļu „teoloģija“ ar Jēzus domām par Dievu (1), pēc tam nāk tikai „Vecās Derības Dievs“ (3). Vai tas metodiski pareizi? Jēzus gribēja dzīvot un dzīvoja Vecā Derības Dievā, viena Dieva atziņa jau bija attīstījusies. Ko viņš jaunu ienesis dievatziņā, tas izceļies tikai tad, kad to stādīs blakus tam, kas agrāk bijis. Var jau nu gan teikt, ka Jēzus tik īsteni ir Dievu atklājis, bet tad ne pirmā kārtā ar savu mācību, bet ar savu personu. ar savu nāvi un augšamcelšanos. Vai ir pareizi teikt, ka Jēzus Dievā neizcēla mysterium tremendum (50. lpp.). Kur paliek Viņa asā uzstāšanās pret farizējiem un liekuljiem? Kur paliek viņa nopietnās satricinošās eschatoloģiskās runas? Ka Dievs ir mīlestība, bet svēta mīlestība, ir gan teikts, bet ne visur, šķiet, ar pietiekošu uzsvāru. — Varbūt par isi ir pārrunāts, ka Dievs ir gars (59. un 60. lpp.). Par

Jēzu ir starp citu teikts, ka viņš ir „viens no vislielākajiem cilvēces kultūras virzītājiem vīriem.“ Vai Jēzum kāds tiešs sakars ar kultūras virzīšanu uz priekšu? „Kultūra“ parastajā nozīmē jau bieži izrādās viņam pretīga un viņš paliks, ja arī „kultūra“ sabruktu.

R. Oto-Menšinga u. c. uzskati par „pirmgrēku“, pēc recenzenta uzskatiem, stāv kristietībai tuvāk nekā „Evanģeliskajā dogmatikā“ izteiktie par grēka izcelšanos, tāpat arī ļaunuma un objektīvo ļauno varu spēks ir drīzāk tverams. Bet tie ir diskutējami jautājumi. Tāpat ir jautājums vai „Luteram taisnošanās jēdziens ir bez juridiskas nokrāsas“ (174. lpp.). Sakarā ar to autors saka, ka „ticīgajiem Dieva taisnība nav Dieva spriedums, bet Dieva brīvprātīga tiesību dāvināšana grēciniekam“ (turpat). Te jau arī domas daļās, bet šķiet, ka grēciniekam taisnošanās ir vispirms no svara vainas atņemšana, Dieva pieņemšana, un tad tik viņš saņem jaunās tiesības, jaunu dzīvi (sal. manu rakstu par „pielīdzināto taisnību“ „Ceļā“ 1939., 5. un 6. burtņ.). Nepareizi gan ir, ka Pāvīlam esot „sakramenta taisnošana“ (turpat). Autors aizrādīt uz Rom. 6, 3—5, bet te nav runa par taisnošanu, bet par miršanu ar Kristu, kas ir cits domu virziens. Varētu aizrādīt uz citiem sīkumiem, kur nevarētu autoram piekrist, bet tas novestu par tālu. Lūk. 17, 20—21 autors 146. lpp. un citur uztver tāni nozīmē, ka Dieva valstība ir cilvēkos, ko jaunākā eksegeze noraida. Jēzus domā: Dieva valstība ir nonākusi pie jums. Bībeles citāti liekas dažreiz ne gluži izsakam tās domas, kuņas autors grib ilustrēt, bet tas var arī nākt no iespieduma kļūdām, kuru skaitļos ir diezgan daudz. Dažas autors ir beigās izlabojis, bet dažas var arī būt palikušas nepamanītas. Aizrādu uz dažām iespieduma kļūdām, kas nav izlabotas: 18. lpp. contrietas — contrarietas vietā, 147. lpp. status exinationis — exinanitionis vietā, citur pareizi, 175. lpp. impitatio — imputatio, 145. lpp. harmonijā — harmonijas, 108. lpp. Ungrund — Urgrund u. c.

Autors lieto savādo darinājumu „amerīķieši“. Varbūt pareizi latviski jau būtu, bet mēs esam pieraduši pie „amerīķiem“ un — afriķiem. Var piebilst pie tā, ka latviešu grāmatā dažām nodaļām ir latiņu virsraksti, piem., 79. lpp-ē 2. Providentia, prudentia, cura;

81. lpp-ē Praedestinatio. Vai tos nevarēja latviskot vai vismaz tiem dot latvisku galotni? Citādi, kur uzskaitīti pestīšanas kārtības termini — vocatio, illuminatio, conversio u. t. t. Tie tie var palikt, jo nav nodaļas virsraksti.

Grāmatas II pielikums satur dogmatisko terminu un personu vārdnīcu, kurā plašāki paskaidro dogmatikā minētos jēdzienus un tanī minētās personas. Šī

vārdnīca it labi noderēs sevišķi tiem, kas mācās. Dažu terminu paskaidrojumi varbūt būtu bijuši vēlami drusku plašāki, dažu personu raksturojumi iznākuši labi gari, piem., filozofu Platona, Aristoteļa, Kanta, teologa Toma Akvīnieša, bet satur daudz vērtīga. Dažas dogmatikā minētās personas vārdnīcā gan neatrodam, piem., Stangi, Īmi.

J. Rezevskis.

L. Adamovičs — **Bībeles laikmets**. Ticības mācības grāmata arodskolām. Grāmatā 159 lpp., ar 2 Palestīnas kartēm un 16 ilustrācijām tekstā. Rīgā, 1939. Izdevis Latvijas vidusskolu skolotāju kooperatīvs.

Arodskolām līdz šim nebija specialas mācības grāmatas ticības mācībā. Ar L. Adamoviča grāmatu „Bībeles laikmets“ šīs trūkums novērsts. Jaunās mācības grāmatas kodolu sastāda Vecās Derības laikmets ar nodaļām: Vecās Derības svētie raksti, ciltstēvi, Mozus laikmets, Israelis Kanaanā, Dāvids un Zalamans, praviešu laikmets, Bābeles trimda, jūdu draudze Jeruzalemē un Jaunās Derības laikmets ar ievadu Jaunajā Derībā un Jēzus dzīvē, Jēzus dzīvi un mācību. Grāmatas ievadā ievietotas ziņas par senlatviešu reliģiju, senlatviešu raksturu un tikumu, bet grāmatas noslēgumā apustuļu laikmets.

Minētā mācības viela atbilst arodskolu ticības mācības programmas pirmajai pusei. Programmas otrā puse, baznīcas vēstures viela, atrodama autora grāmatā „No Dzīvības Avota“ 4. burtnīcā. Grāmatas 3. nodaļa — ziņas par senlatviešu reliģiju, 4. nodaļa — senlatviešu raksturs un tikums, tāpat pa daļai 13., 16. un 17. nodaļā ievietotā mācības viela nav tieši paredzēta arodskolu audzēkņiem, bet tā noderīga papildviela tehnikumu audzēkņiem, kam lielāks ticības mācības stundu skaits, un ierobežotā apmērā arī triju klasu arodskolu audzēkņiem.

Katram ticības mācības pasniedzējam arodskolā, tāpat tehnikumā, ieteicams ievērot autora lietišķos norādījumus grāmatas priekšvārdā par mācības vielas sakārtojumu. Vecās Derības laikmeta, tāpat arī Jaunās Derības laikmeta mācības viela arodskolu un tehnikumu audzēkņiem pa lielai daļai pazistama no pamatskolām, kādēļ programā paredzētas vielas iegaumēšanā nevarētu rasties nepārvaramu grūtību. Ja grāmatā mācības vielas izrādītos par maz, tad kā ļoti vēlama un ieteicama būtu Bībeles teksta lasīšana un iztirzāšana stundās.

Novērtējot grāmatā ievietoto mācības vielu no reliģiski-ētiskas audzināšanas viedokļa, nākam pie atzinuma, ka liela daļa no tās — Jēzus dzīve, darbi, līdzības, — pati par sevi modina audzēkņos reliģiski tikumiskus pārdzīvojumus. Turpretī praviešu laikmets, jūdu draudze Jeruzalemē, ziņas no vispārīgās reliģiju vēstures ir samērā grūtāk izmantojamas reliģisku pārdzīvojumu modināšanai. Patiecinīgākās mācības vielas apstrādāšanai klasē autors ieteic „No Dzīvības Avota“ 3. burtnīcu, kur ievietoti vērtīgi aizrādījumi tās izpratnē un padziļināšanai ar papildu vielu literatūrā. Šādi norādījumi katrā ziņā nepieciešami arī grūtāk izmantojamas mācības vielas apstrādāšanai un ievērojanot autora aptverošās teoretiskās zināšanas reliģijas un ētikas jautājumos kā arī ilggadīgas pedagoģiskos piedzīvojumus, būtu vēlams, lai taisni viņš tos sniegtu. Ticības mācības skolotājiem jāuzņemas atbildība, lai vērtīgais audzinošais elements, ko slēpj sevi jebkurā mācības viela, audzēkņiem neietu zudumā. No pedagoģiska viedokļa nevaram atzīt par pareizu dažu ticības mācības pasniedzēju pārliecību, ka pietiek ar Svēto rakstu lasīšanu mācības stundās, kā Svētie raksti, kā Svētā Gara inspirēti, paši iedarbojas uz audzēkņu garu. No tagadnes gara zinātniskās psiholoģijas viedokļa Svētie raksti uzskatami kā Svētā Gara objektivācija, objektīvais gars ar īpatnēju svētuma vērtības strukturu. Atsevišķa cilvēka dvēsele top par subjektīvu garu tādēļ, ka tai iespējams pārdzīvot objektīvo garu kā tā īpatnēju jēgas un darbības sakarību. Svētā Gara objektivācijā svētuma vērtības atrodas latentā stāvoklī, bet reliģiskās audzināšanas procesā latentai enerģijai katrā audzēknī jāpārvēršas kinētiskā enerģijā. Tādā kārtā reliģisku audzi-

nāšanu varam uzskatīt kā objektīvā gara svētuma vērtību pārdēstīšanu un atdzīvināšanu audzēkņa dvēselē. Bet izglītības, audzināšanas procesa pamata aksiomas noteikums ir, ka indivīda audzināšana iespējama vienīgi ar tādām kultūras mantām, kuru garīgā struktūra pilnīgi, vai pa daļai, adekvata audzēkņa dvēseles strukturai. Audzinātājam tādēļ jāpazīst savas dvēseles struktūra, dziļi jāizprot reliģijas būtība, jāpazīst Svēto rakstu svētuma vērtības struktūra un audzēkņu dvēseles struktūra. Audzinātāja reliģiskās audzināšanas darbu var atvieglināt labi sastādīta mācības grāmata, kas sniedz piemērotu mācības vielu, padomus un norādījumus visos jautājumos, kā audzēkņi ievadāms svētuma vērtību pasaulē.

Profesoru L. Adamoviču pazīstam kā izcilu lietpratēju un nopietnu ticības mā-

cības grāmatu autoru. Viņa jaunā ticības mācības grāmata „Bībeles laikmets“ atbilst šādām pedagoģiskām prasībām:

a) nepieciešamās ziņas sniegtas sistematiskā sakārtojumā; b) zinātniskos aprakstos un tēlojumos autors ievērojis stingru objektivitāti; c) Bībeles teksta nozīmīgākas vietas ievietotas grāmatā negrozītā veidā; d) Jēzus mācība sakārtota galveno domu sakārtībā; e) autors sniedz evaņģeliju, vēsturisku notikumu un laikmetu īsus raksturojumus; f) praviešu mācības, psalmi, Jēzus mācības un atsevišķi Jaunās Derības gabali sakārtoti satura ziņā nodalītās rindkopās, kas atvieglo dziļāku izpratni un iegaumēšanu; g) patīkama, noteikta valoda; h) nozīmīgi izmeklētas ilustrācijas.

Papīrs grāmatā labs, iespiedums skaidrs. Grāmata pelna audzinātāju ievērību.

Fr. Ieviņš.

A. Skrodelis — „Svētā lūgšana“ I Rakstu Avots Nr. 1./2. 1940. 56 lpp.

Rakstu Avots arī šogad savu misiju sācis ar māc. A. Skrodeļa darbu: Šoreiz autors apcerējis svēto lūgšanu, ne jau visu, tikai pagaidām pusi. Savu darbu viņš sāk ar vispārējo apcerējumu par Dieva lūgšanu, izejot no mācekļu vārdiem: Kungs māci mums Dievu lūgt... un pēc tam apskata uzrunas vārdus un pirmās četras lūgšanas. Dažai viņš velta vienu nodaļu, dažām atkal divas. Sākumā autors definē lūg-

šanu, norādot, kā arī pats Jēzus ir Dievu lūdzis un mācekļiem devis arī svēto lūgšanu — Mūsu Tēvs...

Autors savu darbu, kā tas pēc teksta kādā vietā redzams, ir pārstrādājis no saviem sprediķiem. Valoda īpatnēja, apraīta, dažreiz arī nemaz visu neizteicot. Ikviens, kas interesējas par svēto lūgšanu, par kuru gan būtu visiem baznīcas ļaudīm jāinteresējas, šo mazo grāmatīņu ar interesi izlasīs.

V. D.

Īss pārskats par jauniznākūšām grāmatām.

Valtera un Rapas izdevumā:

1. **Anšlavs Eglītis un Viljams Metjūss** — Angļu dzejas antoloģija. 240 lpp. Redīgētāji priekšvārdā saka: „Ievērojot angļu dzejas kuplumu šīs krājums, protams, nevar sniegt izsmelošu pārskatu, bet vienīgi ierosinājumus un zināmu nojautu par angļu dzejas gaitām. Pārliecināti, ka lietderīgāk parādīt mazāk autoru ar vairāk dzejām nekā otrādi, sastādītāji no katra laikmeta izvēlējušies

nedaudzas markantākās figūras“ (5.). Antoloģijā uzņemti 38 angļu un 9 amerikāņu autoru dzejas, kas pieder pie renesanses, klasicisma, romantisma, viktoriešu un modernā laikmeta. Konkrētu literatūrvēsturisku apceri un bibliografiskas piezīmes dod V. Metjūss. Šī antoloģija mūs ievad angļu dzejas pasaulē un palīdz iedziļināties angļu gara dzīvē.

A. Gulbja izdevniecībā:

1. **Latviešu konversācijas vārdnīca**, 162. burtnīca. Aizrādām, ka šīnī burtnīcā starp citu rakstīts par šādiem vārdiem: Svētā Gara konvents, svētais, Svētais Gars, svētas vietas, svētā uguns, svēt-

bildes, svētbilžu kults, svētbilžu ķildas, svētbirze, svētceļojums, svētcere, svētdarbība, svētdiena, svētdienas skola, svētdzīve, svētie laiki, svētie raksti, svētišana, svēti vārdi, svētlaimība, svētnīca,

svētniecība, svētnieks, svēto kults, svētruna, svēts, svētums u. c. Latviešu konversācijas vārdnīca aizvien vairāk paliek

par nepieciešamu rokas grāmatu ikvienam.

Grāmatrūpnieka izdevumā:

1. Jānis Ķelpe — Pēteris Ērmanis. Studija. 64 lpp. Pēteris Ērmanis ir rakstnieks, kura darbos atspīd kristīgā gudrība. Viņa dzīves skatīšana un pasaules izjūta sakņojas latviešu brāļu draudzes tradīcijās. Tādēļ mēs vienmēr esam sekojuši viņa rakstnieka gaitām. Tagad Jānis Ķelpe ielicis mūsu rokās nelielu grāmatiņu, kuņā viņš aplūko P. Ērmaņa „raksturības” (sk. 61. lpp.) un mēģina rādīt viņa garīgo seju. Sava aplūkojuma rezultātus autors izteic deviņās tezēs, starp kurām viena ir šāda: „Ērmaņa darbos plašāka vēriba ierādīta ciešanai, labā un ļaunā problemā, starp tām kā izlīdzinātāju nostādot Jēzus Kristus apskaidroto personību, un arī sāpju grūtumā atrodot skaistumu” (61.). Par nožēlošanu jāsaka, ka Ķelpes iedziļināšanās P. Ērmaņa rakstos, resp. viņa tematikā, nav sevišķi dziļa. Viņš aprobežojas vairāk ar Ērmaņa tematu sargrupēšanu un viņa darbu atstāstīšanu, un neskata dziļāk Ērmaņa garīgo struktūru, no kā izplūst viņa tēli un idejas. Dažā

vietā studija atgādina skolnieka darbu, pie tam ne sevišķi labu. Autors lieto Ērmaņa raksturošanai dažus pamatjēdzienus, ko pats nemaz nesaprot; tā, piem., pilnīgi nevieta autors lieto mistikas jēdzienu, nesaprasdams tā būtisko saturu. Patiesībā autors domā misticismu vai okultismu. Nekādā ziņā nevar teikt, ka „P. Ērmaņa darbos redzamu vietu ieņem mistika”. Tā ir aplamība (23.). Nepierādīts paliek arī šāds Ķelpes apgalvojums: „Viņa iekļaušanās dabā viņu tuvina panteismam, pieskaršanās aizmūžības jautājumiem — romantismam” (6.). Jāautā: vai autors šinī gadījumā maz saprot, kas ir panteisms un romantisms? Šis apgalvojums pie tam ļoti neskaids un neprecīzs. Tādu apgalvojumu studijā ir vairāk. P. Ērmanis ir pelnījis, ka par viņu raksta krietnāku darbu (nevien studiju); jācer, ka tāds darbs neizpaliks no citas spalvas, ko vadītu dziļāks skatījums un precīzāks izvērtējums.

A. Krumesis.

Ārzemju grāmatas.

G. Pfanmüller — Jesus im Urteil der Jahrhunderte. 2. vermehrte u. verbesserte Aufl. Berlin, Töpelmann, 1939. 574 lpp.

Nav gadsimta kristīgajā erā, kura pārstāvjus — teologus, filozofus, literātus vai māksliniekus nebūtu nodarbinājusi Jēzus persona. Bet ikviens laikmets zīmējis šo tēlu ar savām krāsām, asāk izcēlis tieši tās šī tēla līnijas, kas tam likušās vissvarīgākās, maz vai nemaz neievērojot citas tā īpašības. Tādēļ — tāpat kā viens laikmets nekad pilnīgi nelīdzinājas otram — atšķiras arī Jēzus uztveres. Rādīt šos dažādos Jēzus tēla atspulgos laikmetu spoguļi, raksturot to īpatnās iezīmēs, salīdzinot tos ar pirmtēlu un savā starpā — tāds ir aplūkojamās grāmatas mērķis, kuru tagad otrā pārstrādājumā (pirmais izdevums — 1908. g.) laidis klajā pazīstamais Darmstadtes bibliotekars G. Pfanmiller (kopojumu „Die Klassiker der Religion” un „Die Religion der Klassiker” izdevējs).

Grāmatas pirmās lapaspuses (3—13)

sniedz Jēzus personības raksturojumu išā avotu materiālu kopsavilkumā. Tālāk lasot, vērojām, kā pirmdraudzē izaudzis priekšstats par paaugstināto Kristu, kā helenistiskās vides ietekmē radusies ticība „mūsu Kungam” (par šīs ticības galveno rosinātāju autors uzskata apustuļi Pāvilu). Iepazīstoties ar sinoptiskā evaņģēliju Jēzus uztveri, gūstam evaņģēliju izpratnei vērtīgu norādījumu, ka evaņģēlisti nav centušies sniegt vēsturisku Jēzus zemes dzīves aprakstu, bet ticības pārliecībā pamatotu Jēzus tēlu. Ticība, ka Jēzū iemiesojies dievišķais „Vārds” atspoguļojusies Jāņa evaņģēlija Jēzus tēlojumā. Jāņa atklāsmes grāmatā Kristus raksturots kā Mesija, kas parādīsies debesu pulku priekšgalā, satrieks tautas un ganīs tās ar dzelzs riksti kā ķēniņu ķēniņš un kungu kungs. Pēcpauliniskā literatūra Kristū saskatījusi metafizisku de-

besu būtņi. Dievišķiem predikatiem Kristu apveltījuši apustuliskie tēvi, viņš eksistējis jau pirms nākšanas zemes virsū. Apoloģiešiem Kristus ir pilnīgākā Dieva atklāsmē, vidutājs starp Dievu un pasauli. Kristus kulta attīstībai sevišķi nozīmīga bijusi sadursme ar ķeizara kultu un konkurence ar Mitras reliģiju, izsaucot cenšanos Kristu nostādīt pāri visām autoritātēm. No otras puses — kristietības ienaidnieki nav kavējuši Jēzu nomelnot par burvi un krāpnieku (Kelsis).

Gnostiķi savās kosmiskās spekulācijās Kristu uzlūkojuši par atpestītāju nevien no grieķiem, bet no materiālas varas. Turpretim baznīcas pārstāvjiem nav bijis pieņemama Kristus personas saskaldīšana starp „augstāko Kristu“ un „cilvēku Jēzu“ — tie uzsvēruši viņa personas vienību un patieso nāvi.

Pēc lielo aleksandriniešu Klementa un Origena uzskatiem Kristus ņēmis daļību jau pasaules radīšanā.

Ar atzīstamu veiksmi un arī teoloģiskā terminoloģijā nespecialistiem uzskatāmā kārtā parādīts, kā kristoloģiskos strīdos krustojas Ārija un Atanasija un viņu piekritēju viedokļi, kādus kļūmīgus sarežģījumus austrumu baznīcā ienes politiskās cīņas pēc virsvaras. Tai pašā laikā rietumu baznīca izcēlusī vairāk Kristus nozīmi cilvēces pestīšanai un visai kristīgai dzīvei (Augustīns). Pārskats par senās baznīcas dzeju mūs iepazīstina ar Gregora no Naciances, Ambrosija, Prudentija u. c. himnām, kurās tie izteikuši savus kristoloģiskos ieskatu. Ar to noslēdzies grāmatas pirmā daļa: Jēzus uztvere senajā baznīcā (14.—138. lpp.).

Otrā daļa (139.—232. lpp.) ievada viduslaiku Jēzus izpratnē.

Grāmatas trešā daļa (233.—360. lpp.) aptver laiku no reformācijas līdz 19. gadsimtenim. Reformatoru uzskati par Kristu veidojušies vairāk oikumenisko aplicību garā. Kristus kā Pestītājs no grieķiem, žēlsirdīgās Tēva gribas atklājējs un vēsturiskais Jēzus Luteram ir viena nedalāma vienība. Cvinglijs nostājies pret Kristus dievišķās un cilvēcīgās dabas sajaukšanu, bet Kalvins atkal uzsvēris abu dabu vienību. Anabaptisti (Denks), mistiķi (Švenkfelds, Franks, Bēme) un antitrinitārieši (Servets, Socīns) turpretim mazāk vērības piegriezuši korektai kristo-

loģisko dogmu izpratnei, bet vairāk uzsvērusi Kristus dzīves atdarināšanu. Kamēr mistiķu Kristus debesu gloriozijas apvīts, antitrinitāriešiem tas ir vienīgi paties cilvēks, gan pāri citiem cilvēkiem.

Ignatijs no Lojolas, pārnesot reliģiskā plāksnē spāņu brunieka ideālu, Kristu uztvēris kā varenu ķēniņu, kuram jāseko padevībā līdz pat nāvei. Pretstatā tam Paskala Jēzus uztvere ieturēta daudz siltākos tonos. Ortodoksijas laikā ticības vietā jau stājusies mācība (sacrificium intellectus). Pieņemts atzinums, ka Kristus cilvēcīgai dabai piemīt visas tās pašas īpašības, kas dievišķai, ko noliedza reformētie.

Šim laikam raksturīgs strīds, vai Kristus zemes dzīves laikā savas dievišķās īpašības tikai aplēpis (kriptiķi) vai pilnīgi noliedzis (kenotiķi). „Skaidrās mācības“ ideāls tomēr nav noņējis centienus pēc skaidrās dzīves — tie pamodušies viduslaiku Kristus mistikas ietekmētā vairāk praktiskā luterānisma novirzienā (Arndts) un sevišķi spilgti izteikušies pietismā. Atdzīvināts bibliskais Kristus un nostādīts par paraugu kristīgai dzīvei. Atkal izceltas tieši Jēzus ciešanas un nāve (Cincendorfs).

Apgaismības laika nesēju — deistu (Loks, Tolands, Tindals) Kristus ir dabiskās reliģijas atjaunotājs tās pirmatnējā skaidrībā.

Vācu apgaismības pārstāvji Kristu uztvēruši kā patiesās dievatziņas dvēseles nemirstības un pilnīgākās tukumības mācītāju (Leibnics). Sākuši moisties kritiskie gari (Reimarus). Apgaismības pretinieki centušies novērsties no prāta saltajām abstrakcijām — Klopstoks („Messias“ autors), Lavaters u. c. pretstatā racionalistu pilnīgākās morāles skolotājam nostādījuši cilvēces Pestītāju.

Šī laika lielajiem vācu dzejniekiem Ģētem, sevišķi Šilleram Kristus tēls palicis samērā svešs. Kristus dziesmas, kas jaunā spožumā pacēlušās reformācijas laikā, vēlāk to zaudējušas izplūstot tukšās refleksijās (Gelertis).

Pēdējā (IV) daļā (360.—556. lpp.) aplūkota Jēzus uztvere no 19. g. s. līdz mūsu dienām. Kamēr agrākā teoloģija nodarbojusies ar dogmu par dievcilvēku Kristu, Jēzus dzīves pētniecība, kuras sākumi meklējami jau angļu deismā, par savu mērķi spraudusi — tuvoties vēstu-

riskajam Jēzum. Kā racionalistu (Paulus, K. F. Bārds, Venturini), tā supranaturalistu celtās konstrukcijas noārdījusi D. F. Strausa spīdošā kritika, bet arī viņš nav devis pozitīvu vēsturisku Jēzus tēlu to vietā. Tāpat Renāna Jēzus dzīves romāns nav spējīgs izturēt konfrontējumu ar avotiem. Cenšanās izvairīties no dogmatiskiem pieņēmumiem, piešķirot Jēzus tēlam vairāk vispārcilvēcīgas īpašības, novedusi pie otras kļūmes — piedēvēt Jēzum sava laika idealus (Keims, Haze). Tādēļ cits virziens Jēzu cenšas iesaistīt tieši toreizējā vidē un mesianiski apokaliptiskā ideoloģijā (Baldenspergers, J. Veiss, Alb. Šveicērs). Vispārējās reliģiju vēstures rāmjos Jēzu un viņa evaņģēliju centušies ietvert gan filologi (Uzēners, Dīterichs, Reicensteins), gan teologi (Gunkels, Busets), uzrādot jūdu un orientāli-hellenistisko ideju ietekmi. Jaunākā laikā vērojami mēģinājumi norādīt uz Jēzus tiešu saskari ar grieķu gara pasauli (Vechslers). Bez stingri zinātniskiem Jēzus dzīves tēlojumiem sastopami modernie Jēzus attēlojumi, kas atsaucoties uz Jēzu cenšas attaisnot savas idejas un pasaules uzskatus. Jēzus raksturots kā askezes sludinātājs un pasaules noliedzējs, tuvinot viņu budismam (Šopenhauers, Vagners). Citi viņu atzīst par nejūdu un jūdu ienaidnieku, viņa mācību cenšas saskaņot ar āriešu garu (Dinters, Rozenbergs, Hauers). Viņā saskata patoloģisku psichi (Rasmusens). Beidzot — noliedz viņa vēsturiskumu, saistot ar mītiem (B. Bauers, Drevss, Eizinga). Populāri arī mēģinājumi Jēzu „sociāli izprast” — t. i. kā nabago un apspiesto aizstāvi (Naumans, Stēkers).

Filozofijā maza interese par vēsturisko Jēzu, tā vietā izceļ dievcilvēka ideju, baznīcas dogmu alegorizējot un spekulatīvi izskaidrojot. Ir filozofi, kas ieņem negatīvu nostāju pret Jēzu (sevišķi Ed. Hartmans) vai iestājas par nedogmatisko kristietību (K. Lēze). Literatūrā ar Jēzus personu sevišķi nodarbojušies fizika. Arī tie dzejnieki, kas kristietībai pieiet kritiski, nav varējuši pāiet Jēzum garām, bieži gan to pārveidojot savu ideju garā. Tāpat dramās (Ibsens, Bjernsons, Hauptmans) un romanos (Frensens, Merežkovskis) risināti sīzēti par Kristu. Kristus lēģendas rakstījuši Lagerlefa, Retgers. Mazāk sastopami epi, kas ap-

cerētu Jēzus personu (jaunākā laikā — Ernsts). Katoļu autoru Jēzus dzīves sacerējumus nosaka polemiskais un apoloģētiskais (Šels, Sikenbergers) vai mistiskais viedoklis (Vitigs).

Šis pārskats jau dod pietiekamu liecību par grāmatas bagāto saturu — nav aizmirsts gandrīz neviens ievērojamāks Jēzus uztveres viedoklis. Problemās, kas izsaukušas domstarpības, nav noklusēti arī pretējie ieskatī, blakus evaņģēliskiem autoriem aplūkoti katoļu darbi. Sevišķa nozīme tam apstāklim, ka grāmata (sevišķi tās IV daļa, kas II izdevumā nākusī klat) dod iespēju izsekot Jēzus pētniecības attīstībai pašā jaunākā laikā — līdz 1938. g., kamēr citi līdzīga rakstura darbi, kā H. Weinel „Jesus im neunzehnten Jahrhundert“ sniedzas tikai līdz 1911. g., A. Schweitzer „Leben — Jesu — Forschung“ — līdz 1912. g.

No otras puses pārāk plašajai darba programai ir arī savas ēnas puses — vietumis atrodam tikai konspektīvas notices, kur būtu vēlams plašāks iztirzājums (piemēram 18., 39. nodaļījumā) un dažkārt minētas lietas, kuru trūkums nemaz nebūtu izmanams, drīzāk otrādi — būtu iegūta labāka darba pārskatāmība (piem., 301., 391. lpp.).

Pozitīvi vērtējams grāmatas iekārtojums: autors nesniedz vien atsevišķo uzskatu atreferējumus, bet devis tiem arī kritisku vērtējumu un ilustrējis tos ar citātiem no aplūkojamiem darbiem. Tādēļ to ar interesi lasīs nevien tie, kas par Jēzus personu interesējas no tīri zinātniskā viedokļa, bet ikviens, kas meklēs dziļāku Jēzus izpratni. Mācītāji un skolotāji tajā atradīs daudz skaistu piemēru svētrunām vai ticības mācības stundām.

Grāmatas vērtību ceļ interesantie mākslas pielikumi (tie rūpīgāk izmeklēti kā I izdevumā) starp kuriem vairāki reti redzēti Kristus attēli (starp 288/289, 416/417 lpp.).

Visumā grāmatā izmanama cenšanās izcelt galvenokārt Jēzus uztveri vācu tautā. Tādēļ to izlasot mostas doma, vai nebūtu vēlams savākt vienkopus materiālus arī par to, kā Jēzus uztverts latviešu gara pasaulē. Tas paliek vēl viens no mūsu teologu nākotnes uzdevumiem.

L. Čuibe.

Bibliografija.

Galvenie latviešu periodikā iespiestie raksti par reliģiju, ētiku, ev. lut. baznīcu un tās darbiniekiem un recenzijas par šāda satura grāmatām. Pārskatā neietelp speciāli šīm problēmām veltīto laikrakstu saturs un celsmes raksti.

Sāsinājumu nozīme:

BrZ — Brīvā Zeme, DaugV — Daugavas Vēstnesis, JaunZ — Jaunākās Ziņas, KurzV — Kurzemes Vārds, LKar — Latvijas Kareivis, LSk — Latvijas skola, MMV — Mūsu Mājas Viesis, PašvD — Pašvaldības Darbnieks, SmiltZ — Smiltēnes Ziņas, TalsuV — Talsu Vārds, ZemgB — Zemgales Balss.

1940. gada janvaris un februāris.

- Ausējs, Longins** — Augusts Leimanis — Trīs atslēgas Kristus mācības izpratnei. [Rec.] LSk. 2.
- Bīne, Jēkabs** — Mitoloģiskie temati mūsu mākslā. Sējējs 2.
- Damberg, Voldemārs** — Senlatviešu Laima. [Rec. par M. Bruņnieka grāmatu.] BrZ 45.
- ds. — Jelgavas draudžu darbība pagājušā gadā. ZemgB 3.
- Dzintars, Māc. M.** — Baznīca un dziesmas. ZemgB 16.
- Eiza, J.** — Raunas mācītāja Ādama Jendes piemiņai. JaunZ 43.
- Ilsters, I.** — Kā svētīja svētdienu senajā Rīgā. PašvD 1.
- Ilsters, J.** — Rīgas Sv. Pētera baznīca nebaltās un baltās dienās. MMV 2.
- Induss** — Arī Ārlavā latviešu mācītājs. Ārlavas draudze laikmetu mījā. TalsuV 60.
- Jelgavas Mārtiņa Lutera draudze. ZemgB 13.
- Kā noorganizējama jaunā Trīsvienībaznīcas draudze. KurzV 27.
- Kļava, Jānis** — Kādēļ tukšas lauku baznīcas. Vajadzētu padomāt par lauku dievkalpojumu reformēšanu. TalsuV 67.
- Latgales baznīcas ceļo. Plaši pētījumi par Māras zemes dievnamiem. DaugV 39.
- Maldonis, Prof. Vold.** — Reliģiskās vērtības II. JAudze 2.
- Mēnešraksta „Latgales Draudžu Vēstnesis” 10 gadi. DaugV 29.
- Ozoliņš, Mācītājs Viktors** [un] Baznīcas valde — Triekātas ev.-lut. draudzes dzīve 1939. gadā. SmiltZ 4.
- Pa 1905. gada tekām. Baznīcu nemieri. KurzV 38.
- Pa 1905. gada tekām. Kurzemes mācītāju ziņojumi. KurzV 40.
- Saldavs, O.** — Jēkaba baznīca — pirmais latviešu kristīgās dzīves centrs. Rīts 11.
- Saldavs, Olgerts** — Sv. Pētera torņa smaile pāri Rīgai. Rīts 32.
- Sanders, Dr. J.** — Trīs atslēgas Kristus mācības izpratnei. [Rec. par A. Leimaņa grāmatu.] Universitāte 2.
- Smiltēnes draudzē dzimstība lielāka par mirstību. [Statistika par S. draudzes kustību 1939. gadā] SmiltZ 2. LKar. 10.
- Students, J.** — Drosmes tikums. LKar 10.
- Students, Doc. J.** — Saderības tikums. JAudze 21.
- Veidojas galvas pilsētas Rīgas Sv. Pētera draudze. PašvD 1.
- Students, J.** — Vienības tikums. LKar 27. R. S.

K R O N I K A

Latvija

Tēvzemes balvas laureats Edvarts Virza, mūsu lielais dzejnieks un patriots, 1. martā slēdzis acis uz mūžu. Kaut Virza devis tikai nedaudzus dzejas darbus ar reliģisku saturu, tie tomēr pauž dzejnieka reliģisko izjūtu un atziņu dziļumu. Sevišķi mīļi dzejniekam bija mūsu baznīcas vecie raksti. Dzejnieks bieži ņēma rokā veco Kurzemes dziesmu grāmatu, lai pārlasītu jau bērnībā dziedātās garīgās dziesmas. Tās un tāpat vecās sprediķu grāmatas Virzu saistīja ne tikai ar valodas arhaismiem, monomentalo stilu un varenajiem salīdzinājumiem vien. Kā baznīcas pērmindera dēlam, dzejniekam jau no bērnības tuva arī reliģisko izjūtu pasaule, ko pauž to saturs. Vecos garīgos rakstus un Gliku tulkoto bībeli dzejnieks labprāt lasījis priekšā savai ģimenei, kur nereti arī kopīgi dziedātas vecās baznīcas dziesmas. Edvarta Virza īpatnējais plaša plūduma stils, bez šaubām, zināmu ietekmi guvis arī mūsu senās garīgās rakstniecības valodā.

Būdams liels franču kulturas cienītājs, Virza bija iemīlojis arī dažus katoļu baznīcas elementus un Dievmātes kultu.

Pēdējam ceļam dzejnieka mirstīgās atliekas izvadīja no Archibīskapa katedrales uz Rīgas Meža kapiem. Sēru dievkalpojumā, kurā klāt bija Valsts prezidents Kārlis Ulmanis, valdības locekļi, diplomātiskā korpusa pārstāvji, kulturas darbinieki un dzejnieka cienītāji, izvadīšanas runu teica armijas mācītājs P. Apkalns, lūgšanu māc. J. Kullītis un svētīšanas vārdus — archibīskaps T. Grīnbergs.

*

Dubultu draudzes mācītājs Mārtiņš Eiche 27. janvārī atskatījās uz 60 mūža gadiem. Māc. M. Eiche dzimis 1860. gada 27. janvārī Ādažu-Berģu Jaunmuguros kā saimnieka dēls un Ādažu baznīcas pērmindera dēls. Pēc Valmieras skolotāju semināra beigšanas M. Eiche darbojies kā skolotājs. Teoloģiju studējis Latvijas universitatē no 1922.—1928. g. Dubultu draudzes mācītājs kopš 1931. gada.

Māc. M. Eiche sastādījis vairākas reliģijas mācības grāmatas pamatskolām un kopā ar prof. E. Rumbu izdevis Dziesmu

grāmatu skolām. Apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeni.

*

Teoloģijas fakultate savas pastāvēšanas 20 gadu atcerē 4. februārī pulcējās dievkalpojumā vecajā Ģertrūdes baznīcā. Svētrunu teica fakultates dekans prof. K. Kundziņš, liturģiju vadīja prof. E. Rumba un svētīšanas vārdus teica archibīskaps T. Grīnbergs. Dievkalpojumā bija ieradies arī universitātes rektors prof. M. Prīmanis.

Teoloģijas fakultātes saime — mācības spēki, absolventi un studenti — vakarā satikās svētku aktā fakultātes telpās. Aktu ievadīja dekana uzruna. Pēc tam prof. E. Zicāns nolasijs prāskatu par fakultātes darbu un prof. L. Adamovičs sacīja akadēmisko runu par latviešu teologu paaudzēm. Apsveicēju rindu ievadīja archibīskaps. Sekoja apsveikumi no Rīgas pārv. iecirkņa, fakultātes pāreiztīgo nodaļas, absolventiem, Sieviešu teologu b-bas u. c. Daudz bija arī rakstisko apsveikumu.

*

Teoloģijas fakultātes aspirantus turpmāk baznīcas vēstures vietā pārbaudīs latīņu valodā.

*

Prof. L. Adamovičam piešķirta Krišjāņa Barona premija par darbu „Latviskums mūsu dievkalpojumos“.

Prof. K. Kundziņam piespriesta Kultūras fonda godalga — 1000 ls par pētījumu „Charakter und Ursprung der johanneischen Reden“.

*

Prof. K. Kundziņš apbalvots ar Lietuvas Ģedimina ordeņa 3. šķiru.

*

4. februārī Pētera baznīcā archibīskaps T. Grīnbergs mācītāja amatā iesvētīja piecus Teoloģijas fakultātes absolventus: Aleksandru Grietēnu, Robertu Gūtmani, Pāvilu Kīrsonu, Albertu Ozolu un Nikolaju Ozolu. Jaunie mācītāji darbosies kā vikari sekojošos prāvesta iecirkņos: A. Grietēns — Piltene, R. Gūtmanis — Kandavas, P

Ķirsons — Dobeles, A. Ozols — Rīgas apr., N. Ozols — Rīgas pils.

Ordinācijas dievkalpojumā piedalījās prāv. A. Kundziņš, prāv. V. Rozenieks, prof. K. Kundziņš un māc. A. Voitkus. Svētrunu teica māc. P. Ķirsons.

*

Publicējam statistiskas baznīcas ziņas par 1938. gadu (sk. tabulu).

*

Reliģijas zinātņu biedrība 29. februārī noturēja pilnu biedru sapulci. To vadīja prof. L. Adamovičs, protokoleļa arī k. prof. A. Freijs. Par biedrības priekšnieku ievēlēja prof. L. Adamoviču un valdē prof. K. Kundziņu, prof. P. Dāli, māc. E. Bergu un ārk. prof. A. Freiju. Revīzijas komisijā ievēlēja G. Alksni, asist. E. Ķiploku un doc. F. Treu'u. Nolēma stāties pie teoloģiskās terminoloģijas vienādošanas un noskaidrošanas. 1939. gadā noturētas 2 pilnās biedru sapulces, 2 valdes sēdes un 6 priekšlasījuma sapulces. Pēc sapulces prof. J. Rezevskis nolasiņa referatu: „Lutera akadēmijas konference Sondershauzenā 1939. gadā.“

*

„Talsu Vārds“ (1940. g. 7. numurā) ievieto J. Kļavas rakstu par mūsu dievkalpojumiem:

Sajās dienās es biju tāda pagasta dievkalpojumā, kurā ir pāri par 3000 iedzīvotāju. Bet aina baznīcā nebija iepriecinoša: tur bija tikai daži desmit vecāku vīru un sievu. Jaunatnes un inteliģences nebija. Kādēļ? Dievlūdžēji teica, ka jaunatne izklīdusi pa dažādām sporta sakīstēm, bet inteliģence pa dažādām bied-

ribām uz valžu sēdēm un sapulcēm. Varbūt, ka tas tā arī bija. Bet es vēroju vēl kādu citu ainu. Domājams, ka šo parādību, attiecībā uz lauku dievkalpojumiem, varēs vispārināt netikai uz mūsu novadu vien.

Dievkalpojums bija sauss, vienmuļš un neierosināja. Viņā trūka siltuma. Un mācītāja vārdi tukšajā telpā kļuva it kā kļiedzoši un griezīgi. Līdzīga aina bija redzama arī citās mūsu novada baznīcās.

Lauku dievkalpojumus vajadzētu reformēt, lai viņi nebūtu kaili un bāli. Parasti, lauku mazajos dievnamos dievkalpojums notiek tikai reizi mēnesī. Šķiet, tik daudz laika gan ir katram lauku skolotājam, lai vienu reizi mēnesī ar savu kori atnāktu nodziedāt dievkalpojumā. Tāpat orķestri. Un slīktākā gadījumā var izlīdzēties ar izlasītu pamatskolas kori.

Šādi priekšnesumi kuplinātu un atdzīvinātu dievkalpojumus un darītu iejūtīgākus pašus dievlūdžējus. Līdzšinējos dievkalpojumos bieži vien ir stingums un atkārtošāns. Lai mācītāji un draudžu padomes to neņem ļaunā. Padomes ir gan ļoti cītīgas līdzekļu vācējas, bet par garīgo pusi rūpējas mazāk.

Tāpat ir arī ar svētvakara iezvanīšanu. Tas ir jauks iestādījums. Bet pieejot, kaut arī labai lietai, ar zinamu nevēribu — šo lietu samaitā. Man vairākkārt nācies dzirdēt, ka daudzās mūsu novada lauku baznīcās svētvakaru iezvana tikai divas līdz trīs minūtes ilgi. Tāda zvanišana sagandē visu iespaidu. Liekas, ka zvans ieskanas tikai kāda kļūmīga gadījuma dēļ. Zvanīt vajadzētu vismaz 15 minūtes, jo nav taču divu domu, ka zvannu skaņas rada patīkamu svētvakara noskaņu.

Ā r z e m e s

Igaunija.

Repatriācijas laikā uz Vāciju aizceļojuši pavisam 51 mācītājs, kas bijis amatā un 11 pensionēti mācītāji. Aizceļotāju starpā ir arī divi igauņu tautības garīdznieki. Patlaban Igaunijā nodarbināti 173 mācītāji, un ir sajūtams mācītāju trūkums.

Somija.

Somijas armijas virspavēlnieka ģen. Mannerheima meita Anastasija Mannerheime publicējusi angļu laikrakstā „Tablet“ atklāto vēstuli, kurā starp citu piešķaras arī somu reliģiskai dzīvei. „Vai-

rums somu ir dziļi reliģiozi“, saka vēstules autore, „viņu uzticēšanās Dieva vadībai ir ļoti liela. Somi labi pazīst Sv. rakstus un mīl lūgšanu. Viņi ir arī ļoti vecāki un sargā svētās ģimenes tradīcijas. Atdzimušajā Somijā zīmīga ir valdības nostāja ticības mācības jautājumā; valdība to noteikusi par obligatorisku priekšmetu skolās. Ar to jaunās un neatkarīgās Somijas valsts vadība pierādījusi, ka tā ļoti augstu vērtē kristietības ieaudzīšanu jaunatnē. Šie principi tautas dzīvei bija pamats, uz kura cēla atgūto brīvību...“ Vēstules noslēgumā autore aicina lūgt par Somijas likteni.

Statistiskas ziņas par Latvijas evaņģ.-lut. draudzēm 1938. gadā.
(Pēc Baznīcas Kalendarā iespiestajiem datiem.)

Prāvesta iecirkņi	Draudzes locekļu skaits		Draudzes kases apgrozījums			Kristīti	Iesvē- tīti	Laulāti pāri	Apglā- bāti	Dievgaldnieki				
	Kopā	Vidēji vienā draudzē	Ieņemts	Izdots	Ienāku- mi uz 1 draudz. locekli					Virieši	Sievie- tes	Kopā	Pieda- līšanās o/o	Uz 1000 virieš. sievie- tes
Rīgas pils.	113.078	4.711	436.728,67	461.723,22	3,86	2.462	1.834	2.139	2.023	10.683	21.546	32.229	28,5	2.017
„ apr.	75.080	2.503	184.278,07	172.758,99	2,45	1.279	870	648	1.069	5.095	8.833	13.928	18,6	1.734
Cēsu „	90.787	3.964	162.164,84	152.252,54	1,79	1.338	1.052	608	1.326	6.416	11.315	17.731	19,5	1.764
Valmieras apr.	78.845	4.927	152.934,57	148.161,66	1,94	1.476	966	583	1.172	8.662	14.589	23.251	29,5	1.684
Valkas „	78.758	3.938	166.714,46	158.267,85	2,12	1.393	1.145	617	1.405	4.694	8.000	12.694	16,1	1.704
Jelgavas „	22.075	3.679	61.355,51	55.041,48	2,78	567	550	358	475	3.173	5.666	8.839	40,0	1.786
Sēlpils „	38.587	1.677	81.773,07	91.528,60	2,12	661	579	320	540	3.552	6.120	9.672	25,1	1.723
Bauskas „	49.400	3.293	85.495,38	85.289,79	1,73	639	466	334	599	3.098	5.409	8.507	17,2	1.746
Dobeles „	61.899	2.476	129.628,93	120.490,31	2,09	996	692	466	780	5.300	8.488	13.788	22,3	1.602
Kuldīgas „	37.300	2.664	81.629,77	78.728,55	2,19	786	496	331	512	3.752	6.159	9.911	26,6	1.642
Piltenes „	53.670	2.439	102.398,09	97.150,93	1,91	946	658	410	664	5.019	8.398	13.417	25,0	1.673
Grobiņas „	64.000	3.048	112.533,82	114.835,93	1,76	1.219	1.001	757	738	6.423	10.545	16.968	26,1	1.641
Kandavas „	46.830	3.602	61.168,96	63.017,02	1,31	779	560	358	605	4.089	6.362	10.451	22,3	1.556
Latgales „	19.335	841	159.762,34	165.854,80	8,26	493	366	216	237	2.642	3.130	5.772	29,9	1.185
Kopā	829.644	3.017	1.978.566,48	1.965.101,67	2,38	15.034	11.235	8.145	12.145	72.598	124.560	197.158	23,8	1.716
1937. gadā	395.336	1.453	1.848.026,42	1.780.537,15	4,67	14.476	10.090	8.111	12.442	70.064	119.575	189.639	48,0	1.707

- Piezīmes: 1. Par 1938. g. datu avotiem sk. Ceļa š. g. 19. lpp.
2. 1937. g. datus līdz ar komentāriem sk. Ceļa 1939. g. 38. lpp.

Vācija.

Vācu nedēļas laikraksts „Schönere Zukunft“ raksta, ka teoloģijas studentu skaits Vācijā, kas savu kulmināciju sasniedzis ap 1932.—34. gadu, pēc tam sācis strauji slīdēt uz leju. Tagad teoloģijas studentu palicis vairs tikai $\frac{1}{4}$ no tā laika skaita. Ka arī tuvākā nākotnē nav sagaidāma studentu skaita pieaugšana, pierādot profesijas, kādas izvēloties skolu absolventi. Teoloģijas studentu skaits Vācijā samazinājoties ne tikai relatīvi, bet arī absolūti. 1934. gadā teoloģijas studentu bija 60%, bet 1939. g. tikai 2,20%. 1939. g. universitatēs iestājās tikai 250 teoloģijas studenti. Katru gadu Vācijai vajadzīgs 600 jaunu mācītāju, bet pašreizējais pieaugums nesedz ne pusi. Praktiski šo iztrūkumu kādu laiku likvidēs ar 1932.—34. g. pieaugumu. Ja pašreizējais stāvoklis turpināsies ilgi, daudz draudžu paliks bez sava mācītāja.

Prof. Althaus kādā vietā norāda, ka patlaban nepieciešama liela uzņēmība un drosme, lai Vācijā kļūtu par mācītāju. Pēc piecu gadu studijām jaunais mācītājs saņem 93,50 marku lielu algu mēnesī, kas uzskatāma par ļoti mazu.

*

Bij. Austrijas skolās atļauts pasniegt ticības mācību, ja māc. gada sākumā šim stundām piesakas ne mazāk kā 20 audzēkņu. Pamatskolās atļauts sapulcēties audzēkņiem no vairākām skolām, lai tādā kārtā komplektētu reliģijas stundām nepieciešamo skolēnu skaitu.

*

„Zeitschrift für systematische Theologie“ divās pirmajās 16. gada gājuma burtiņās sniedz Sondershauzenas Lutera akadēmijas pēdējā sanāksmē nolasītos referātus. To starpā ir arī prof. Dr. J. Rezevska raksts „Vai vecluteriešu mācība par iustitūta imputata pamatota Pāvila rakstos?“, kuru plašākā veidā iespiedam „Ceļa“ pag. gada 5. un 6. numurā.

*

Pazīstamajam vācu jauderībnīkam prof. Dr. Ericham Klostermanim 14. februārī piepildījās 70. mūža gads.

Savienotās Valstis

Ziemeļamerikas Savienoto Valstu anglikaņu un presbiteriešu baznīcu starpā ievadītā tuvināšanās akcija — kā „Protestantische Rundschau“ ziņo — nonākusi strupceļā. Nepieņemams izrādījies arī konkordats, kurā paredzēja abpusējas baznīcas ordinācijas atzīšanu. Anglikaņu episkopālās baznīcas galva bīskaps Manningss savu noraidošo nostāju motivē sekojošiem argumentiem: 1) vienošanās ar presbiteriešu baznīcu nozīmētu atteikšanos no tā īpatnējā stāvokļa, kāds tagad anglikaņu baznīcai ir starp protestantu baznīcu vienā un katoļu baznīcu otrā pusē. Līdz ar to pašu arī anglikaņu baznīcas vidū tājas loma abu šo baznīcu starpā. Tuvošanās protestantu baznīcām būtu saistīta ar atteikšanos no tiem elementiem, kas mūs saista ar katoļu baznīcu. 2) Konkordats nebūtu savienojams ar episkopālās baznīcas uzskatu par priesteru amatu un prasību pēc bīskapa svētības katram baznīcas amatam. Episkopālās baznīcas darbinieki ir priesteri, presbiteriešu baznīcas kalpotāji nav priesteri un tādi arī nevēlas būt. 3) Konkordats paredz abu baznīcu priesteru pielaišanu darbā otrā baznīcā bez jaunas ordinācijas; neordinētiem tomēr nav piešķiramas ordinēto tiesības. 4) Šādas vienošanās rezultāts būtu baznīcas saskaldīšanās. Baznīcai nāktos atteikties no saviem fundamentāliem principiem, kas radītu vienīgi sajukumu un saskaldīšanos.

*

Savienoto Valstu prezidents Ruzvelts nosūtījis uz Vatikanu kā savu personīgo pārstāvi M. Tailoru. Abas lielās luteriešu baznīcas Savienotās Valstīs šajā sakarā publicējušas protesta rakstu, kurā šis prezidentu solis apzīmēts kā „neamerikanisks“. Pāvests Pijs XII Ruzvelta sūtni pieņēma 27. februārī. Svinīgās audiences laikā Tailors pāvestam nodeva akreditēšanās dokumentus un prezidenta personīgu vēstījumu, kurā Ruzvelts ziņo, ka jau no pagājušā gada oktobra mēneša viņa lielākā vēlēšanās esot pievienot savas pūles par pasaules miera atjaunošanu pāvesta darbībai šajā virzienā.

Atbildīgais redaktors: ārk. prof. Dr. Alb. Freijs.

Redakcijas kolegija: prof. Dr. K. Kundziņš, prof. Dr. V. Maldonis,
prof. Dr. L. Bērziņš, māc. G. Šaurums, māc. P. Detlavs.

Izdevēja: Latvijas Ev-lut. Baznīcas Virsvalde.